

Haderslev

Miljøgodkendelse af
Svinebruget
Stendetgårdvej 20,A
6100 Haderslev

§ 12,2 Lov nr. 1486 af 4. december 2009 om miljøgodkendelse m.v. af husdyrbrug.

September 2010
Haderslev Kommune
Natur og Landbrug
Rådhuscentret 7
6500 Vojens

INDHOLDSFORTEGNELSE

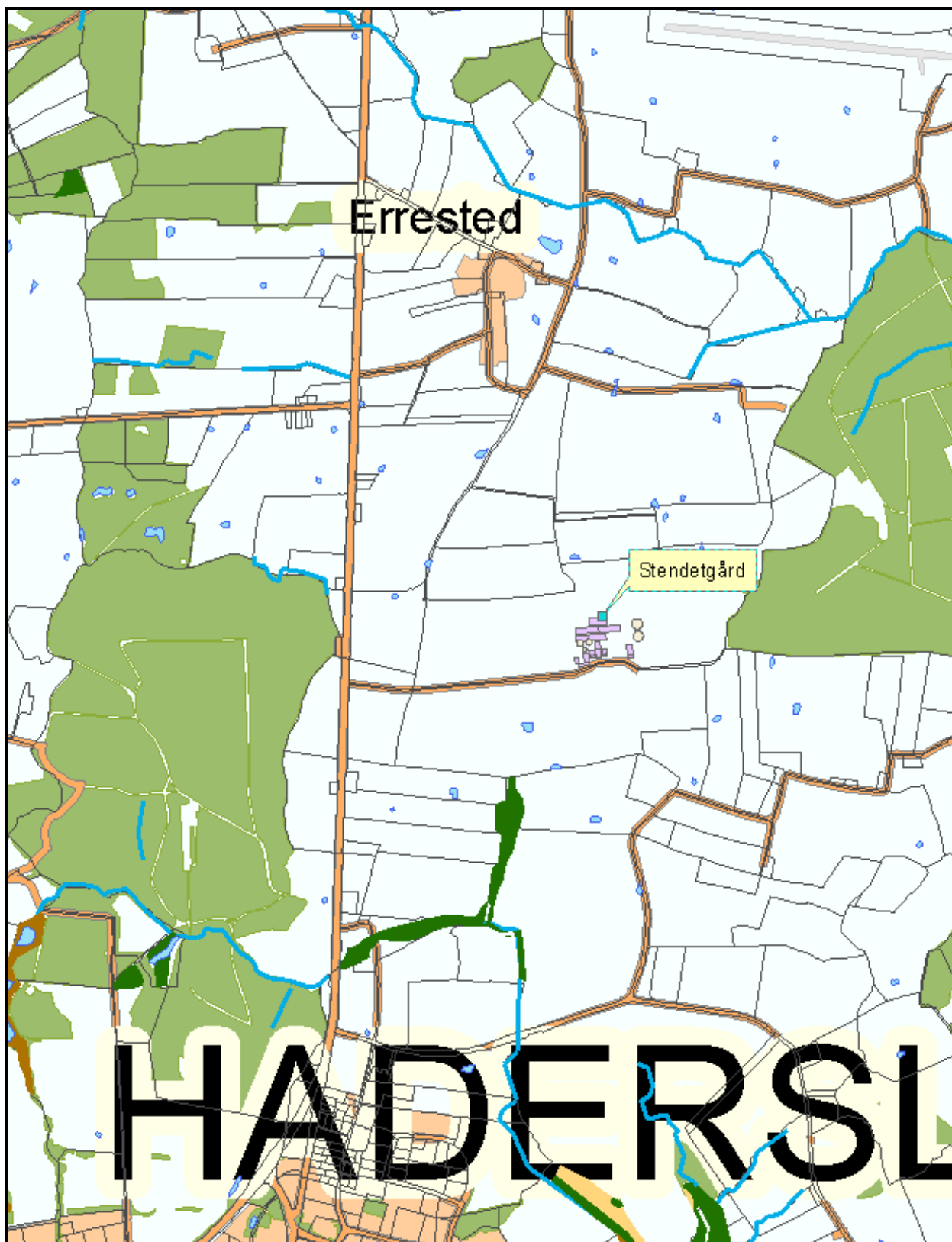
Indholdsfortegnelse	1
Datablad	9
kommunens afgørelse	10
1 Resumé og samlet vurdering	11
1.1 Ansøgning om miljøgodkendelse.....	11
1.2 Ikke teknisk resumé.....	11
1.3 Offentlighed.....	12
2 Generelle forhold	13
2.1 Beskrivelse af husdyrbruget.....	13
2.2 Meddelelsespligt – anlæg, arealer, ejerforhold	13
2.3 Gyldighed	13
2.4 Retsbeskyttelse	14
2.5 Revurdering af miljøgodkendelsen.....	14
3 Husdyrbrugets beliggenhed og planmæssige forhold	15
3.1 Bygge- og beskyttelseslinier, fredninger mv.....	15
3.2 Placering i landskabet.....	17
4 Husdyrhold, staldanlæg og drift	20
4.1 Husdyrhold og staldindretning.....	20
4.2 Ventilation.....	22
4.3 Fodring	24
4.4 Ensilage.....	25
4.5 Energi- og vandforbrug	25
4.6 Spildevand herunder regnvand.....	27
4.7 Affald.....	28
4.8 Råvarer og hjælpestoffer	30
4.9 Driftsforstyrrelser eller uheld.....	31
5 Gødningsproduktion og -håndtering	32

5.1	Gødningstyper og mængder.....	32
5.2	Flydende husdyrgødning	33
5.3	Gylleforsuring.....	34
5.4	Gylleseparering.....	35
5.5	Gyllekøling.....	35
5.6	Kemisk luftrensning	36
5.7	Anden organisk gødning.....	36
6	Forurening og gener fra husdyrbruget.....	36
6.1	Ammoniak og natur.....	36
6.2	Lugt 40	
6.3	Fluer og skadedyr	41
6.4	Transport.....	42
6.5	Støj fra anlægget og maskiner.....	45
6.6	Støv fra anlæg og maskiner.....	45
6.7	Lys 46	
7	Påvirkning fra arealerne.....	47
7.1	Udbringningsarealerne.....	47
7.2	Påvirkninger af søer og vandløb.....	48
7.3	Kvælstof og fosfor til fjord & hav	49
7.4	Påvirkning af Beskyttet Natur, Natura 2000 og arter med særligt strenge beskyttelseskrav (Bilag IV arter)	50
7.4	Kvælstof til grundvand.....	56
8	Bedste tilgængelige teknik (BAT)	57
9	Alternative løsninger og 0-alternativet	64
9.1	Alternative løsninger	64
9.2	0-alternativ	64
10	Husdyrbrugets ophør.....	65
11	Egenkontrol og dokumentation	66
12	Offentliggørelse, klagevejledning og underretning.....	67
13	Bilag.....	69

Bilag 1. Gældende lovgivning	70
Bilag 2. situationsplan.....	71

Bilag 4 Kort over naturarealer.....	75
Bilag 5. Kort over næringsstoffølsomme områder/arealer.....	76
Bilag 6 transportveje.....	77
Bilag 7. Beliggenhed.....	78

bilag 8 kort over natura 2000-områder.....	78
--	----

bilag 8 kort over natura 2000-områder	79
Bilag 9. udlægning af 10 meter bræmmer	80
Bilag 10. kort over vandhuller med 5 meter bræmmer	81
Bilag 11. kort over vandhuller med 2 meter bræmmer	82

	Bilag
12 beskrivelse af natura 2000-områder	82
Bilag 12 beskrivelse af natura 2000-områder	83
1140 - Mudder- og sandflader blottet ved ebbe	86
1150 - *Kystlaguner og strandsøer	86

6430 - Bræmmer med høje urter langs vandløb eller skyggende skovbryn	87
7110 - *Aktive højmoser.....	87
7120 - Nedbrudte højmoser med mulighed for naturlig gendannelse.....	87
7220 - * Kilder og væld med kalkholdigt (hårdt) vand	87
Natura 2000 område "Pamhule Skov og Stevning Dam" (N92)	91
Områdernes udpegningsgrundlag	92
Habitatområde "Pamhule Skov og Stevning Dam" (H81):	
<hr/>	
92	
Fuglebeskyttelsesområde "Pamhule Skov og Stevning Dam" (F59)	92
Isfugl 93	
Bilag 13 Potentielt forekommende Bilag IV-arter	95

DATABLAD

TITEL: § 12,2 MILJØGODKENDELSE

DATO FOR GODKENDELSE: DATO, MDR, ÅR

BEDRIFTENS NAVN: STENDETGÅRD

CVR-NR OG P-NUMMER: 25660307 OG 1007958605

CHR NUMMER: 83623

EJENDOMSNUMMER: 5100009847

MATR. NR : 429 og 17 Ladegård, Åstrup og 29 Errested, Bjerning

ADRESSE: : Stendetgårdvej 20 A, 6100 Haderslev

BEDRIFTS EJER OG ANSØGER: LARS JENSEN, STENDETGÅRDVEJ 20 A, 6100 HADERSLEV, TLF. 74532584, MOB. 20478311, E-MAIL LJ20B@HOTMAIL.DK

KONSULENT: LENE ALNOR, LANDBOSYD, PEBERLYK 2, 6200 AABENRAA TLF. 74365102, MOB. 22158211, LEA@LANDBOSYD.DK

TILSYNSMYNDIGHED: HADERSLEV KOMMUNE

EVT. EKSTERN RÅDGIVER: JOHANNE MARIE LUDVIGSEN, OSC-MILJØ APS

KOMMUNENS AFGØRELSE

Haderslev Kommune meddeler miljøgodkendelse efter Lov om miljøgodkendelse mv. af husdyrbrug § 12 stk. 2 på Stendetgårdvej 20 A, 6100 Haderslev, matr. nr. 429 og 17 Ladegård, Åstrup og 29 Errested, Bjerning til udvidelse af dyreholdet til 495,76 DE (søer, smågrise og polte) og opførelse af 2 nye gyllebeholdere på hver 5.000 m³ til erstatning for 2 eksisterende beholdere, som fjernes for at give plads til opførelse af ny svinestald. Herudover opføres endnu 2 stalde og en tilbygning til karantænestalden. I alt opføres 6.123 m² stald.

Herudover er der et dådyrhold på 16 dådyr svarende til 1,78 DE. Dådyrene afgræsser et areal, som ikke indgår i harmoniarealet.

Dyreholdet på ejendommen udgør derfor 497,54 DE.

Husdyrbruget er tidligere godkendt den 19. september 2006 af Haderslev Kommune efter § 33 i Miljøbeskyttelsesloven.

Nærværende afgørelse omfatter hele ejendomme og erstatter godkendelsen af 19. september 2006, da udvidelsen af dyreholdet omfatter ændringer på hele bedriften.

Det er kommunens vurdering i nærværende sag, at den eksisterende produktion ikke kan adskilles fra de ansøgte udvidelser og ændringer, hvorfor kommunen med nærværende udvidelse og ændring af husdyrbrugets miljøgodkendelse har afgjort, at produktionen og anlægget kan udvides som ansøgt, idet der samtidig er foretaget en tilpasning af godkendelsesgrundlaget for det samlede husdyrbrug.

Godkendelsen meddeles på de vilkår, der fremgår af den miljøtekniske redegørelse, kommunes vurdering og vilkår.

Miljøgodkendelsen omfatter hele husdyrbruget. Det vil sige både de eksisterende og nye anlæg samt bedriftens samlede arealer.

Der er ikke med denne miljøgodkendelse taget stilling til evt. tilladelser og godkendelser efter anden lovgivning som f.eks. Byggeloven eller Arbejdsmiljøloven.

Miljøgodkendelsen er udarbejdet af:

Haderslev Kommune, den 20. september 2010

Sagsbehandler: Johanne Marie Ludvigsen, OSC-Miljø ApS

Kvalitetssikring: Christel Banke

Journalnummer: 08/27905

Christel Banke

1 RESUMÉ OG SAMLET VURDERING

1.1 ANSØGNING OM MILJØGODKENDELSE

Lars Jensen, Stendetgårdvej 20 A, 6100 Haderslev har ansøgt om en miljøgodkendelse for:

- ❖ Udvidelse af svinebesætningen fra 980 søer, 600 smågrise (7,2 – 30 kg) og 600 polte (30 - 98 kg) til 1.900 søer med 28 grise, 1400 smågrise (8 - 30 kg) og 1.380 polte (30 – 107 kg) årligt + 16 dådyr, svarende til en udvidelse fra 247,3 DE til 497,54 DE¹.
- ❖ I forbindelse med udvidelsen skal der bygges en ny farestald, en ny drægtighedsstald, en ny løbeafdeling, en tilbygning til den eksisterende karantænestald og to nye gyllebeholdere.

Miljøgodkendelsen omfatter Stendetgård, Stendetgårdvej 20, 6100 Haderslev. Desuden omfatter miljøgodkendelsen alle dyrkningsarealerne tilknyttet CVR nr. 25660307.

Ansøgningen om miljøgodkendelse er indsendt til Haderslev Kommune gennem Miljøstyrelsens elektroniske ansøgningssystem første gang den 27. juni 2008.

Ejendommen har en gældende miljøgodkendelse fra den 19. september 2006, med godkendelse af et dyrehold på 980 søer, 600 smågrise (7,2 – 30 kg) og 600 polte (30 – 98 kg). Tidligere miljøgodkendelse erstattes af denne godkendelse.

1.2 IKKE TEKNISK RESUMÉ

Kommunen har vurderet, at der kan meddeles godkendelse af den ansøgte ændring og udvidelse af Stendetgård i henhold til de gældende regler². Miljøgodkendelsen er baseret på oplysningerne i ansøgningen samt efterfølgende beregninger og betinget af følgende centrale vilkår.

Udover miljøgodkendelse af bedriftens produktionsanlæg og besætning, som meddeles ved denne skrivelse, er der i tilknytning hertil givet to § 16 godkendelser af arealerne knyttet til CVR nr. 24349357/Thomashusvej 15, 6100 Haderslev og CVR nr. 71701719/Møllesvinget 27, 6100 Haderslev.

Der skal gøres opmærksom på, at etablering af nye anlæg ikke må igangsættes, før der er givet en byggetilladelse og eventuelle andre nødvendige tilladelser eller dispensationer fra Haderslev Kommune.

Miljøgodkendelsen indeholder en miljøteknisk redegørelse og Kommunens bemærkninger og vurdering af udvidelsen og dens miljømæssige påvirkninger af naturen, miljøet og naboer.

Placering

De nye stalde, som bliver opført i forbindelse med udvidelsen opføres i samme byggestil og byggemateriale og farver bliver som det eksisterende staldanlæg. Hele produktionsanlægget kommer til at ligge samlet. For at mindske det samlede anlægs visuelle indflydelse på det omkringliggende landskab stilles der krav om beplantning ved produktionsanlægget og en mørk overdækning på gyllebeholderne.

---

¹ De angivne DE er opgivet i henhold til den ved godkendelsestidspunktet gældende Husdyrgødningsbekendtgørelse

² Lovbekendtgørelse nr. 1486 af 4. december 2009 om miljøgodkendelse mv. af husdyrbrug

Lugt

Produktion vil forsætte i de eksisterende stalde og i de stalde, som opføres i forbindelse med projektet. Stendetgård ligger for sig selv med ca. 450 meter til nærmeste nabo. Lugtberegninger viser, at der ikke vil være gene for naboerne af produktionen på ejendommen.

Transporter til og fra ejendommen

Udvidelsen af produktionen giver ikke flere transportere til ejendommen. Da der efter udvidelsen vil blive anvendt en slangeudlægger til udlægning af gylle omkring ejendommen. Antallet af transportere til og fra ejendommen falder fra 704 til 646 transportere om året. Primært fordi færdsel med gylle mindskes pga. gylleudlæggeren som via udlæggerslange fra beholderen spreder gylle på marken.

Ammoniakbelastning og særlig værdifuld natur

Der findes ingen arealer med særlig værdifuld natur, som er beskyttet efter § 7 i lov om godkendelse af husdyrbrug inden for en afstand af 1 km fra anlægget og det nærmeste Natura 2000 område ligger ca. 7 km væk. Det vurderes dog ikke at udvidelsen vil have væsentlig påvirkning af naturområdet.

Næringsstoffer til vandmiljøet og grundvand

Hvad angår fosfor viser beregningerne i ansøgningssystemet, at kravene til maksimalt fosforoverskud er overholdt. Hvilket ligeledes gør sig gældende for kravene til nitratudvaskning til overfladevand og grundvand. Udbringningsarealerne er placeret uden for områder der er sårbare for nitratudvaskning

Andre miljøpåvirkninger

Produktionen overholder alle gældende normer for opbevaring og udbringning af gylle, håndtering af spildevand og affald, støjbelastning af omgivelser m.v. Det betyder, at projektets virkninger på miljøet, hvad angår disse faktorer, må betragtes som tilfredsstillende.

BAT

Kommunen vurderer, at husdyrbruget har truffet de nødvendige foranstaltninger til at forebygge og begrænse forureningen fra husdyrbrugets anlæg og arealer. Endvidere vurderer kommunen det, at husdyrbruget efter udvidelsen kan drives uden væsentlige indvirkninger på miljøet, såfremt vilkårene i denne godkendelse overholdes.

1.3 OFFENTLIGHED

Ansøgningen blev offentliggjort i Budstikken den 13. januar 2010.

Der indkom ingen bemærkninger til ansøgningen.

Udkast til miljøgodkendelse blev den 23.07.2010 udsendt til høring hos naboer og skønnede parter i sagen, ansøger selv og en række organisationer og private personer, der har anmodet herom. Der var frist til afgivelse af bemærkninger på 6 uger frem til og med den 06.09.2010.

Der indkom ingen bemærkninger.

2 GENERELLE FORHOLD

2.1 BESKRIVELSE AF HUSDYRBRUGET

Miljøgodkendelsen gælder for husdyrbruget Stendetgårdvej 20 A, 6100 Haderslev. Godkendelsen omfatter de landbrugsmæssige aktiviteter på ejendommen. Til ejendommen er tilknyttet 2 husdyrproduktioner med CHR nr. 83623. En svineproduktion og en hjorteproduktion. Ejendommen har CVR/P nr. 25660307 / 1007958605.

Lars Jensen, Stendetgård ønsker at udvide den nuværende besætning fra 980 søer med opdræt af polte til 1.900 søer med opdræt af polte. Herudover er der et dådyrhold på 16 dyr. (præcisering af husdyrholdets størrelse og afvigelse fremgår af afsnit 4.1 samt vilkår 10-12).

I forbindelse med udvidelsen opføres der en ny farestald på 2.340 m² med tilhørende udleveringsrum på 260 m², en forlængelse af drægtighedsstalden på 1.600 m², en ny løbeafdeling på 1.700 m² og en tilbygning til karantænestalden på 223 m². Herudover opføres 2 nye gyllebeholdere på hver 5.000 m³, hver med et grundareal på ca. 1.000 m².

Når de nye beholdere er opført fjernes 2 eksisterende beholdere for at give plads til den ene nye stald.

Ejendommen ligger alene på en privatfællesvej Stendetgårdvej og ca. 450 meter fra de nærmeste beboelser, som er enkeltbeliggende beboelser i det åbne land. Disse beboelser ligger sydøst for ejendommen med adgang fra en anden vej nemlig Østerskovvej. Udover Stendetgård ligger der 2 medhjælperboliger på samme matrikel som Stendetgårdvej 20 også med adresse til Stendetgårdvej.

Nærmeste by er Haderslev, som ligger ca. 1.400 meter syd sydvest for ejendommen.

Nærmeste internationale naturbeskyttelsesområde på land, Pamhule Skov og Stevning Dam (F59 og H81) ligger ca. 5 km sydvest for ejendommen. Nærmeste marine internationale naturbeskyttelsesområde er Lillebælt (F47, H96 og R15) – området ligger ca. 9 km øst for ejendommen.

Udbringningsarealerne ligger i oplandet til Lillebælt

2.2 MEDDELELSESPLIGT – ANLÆG, AREALER, EJERFORHOLD

Det er kommunen, der vurderer om ændringer på bedriften, skal udløse krav om tillæg til miljøgodkendelsen. Udskiftning af arealer skal anmeldes til kommunen. Udskiftning af arealer inden for samme kategori (ejede/forpagtede og tredjemands arealer) kan ske uden en ny godkendelse såfremt kommunen vurderer, at de nye arealer ikke er mere sårbare, jf. § 15 i ovennævnte bekendtgørelse om tilladelse og godkendelse m.v. af husdyrbrug.

Ændringer i ejerforhold skal meddeles kommunen

2.3 GYLDIGHED

Byggeriet er delt i 2 etaper, hvor 1. etape er nybygning af en gyllebeholder for, at få en bedre opbevaringskapacitet inden 2. etape påbegyndes, hvor 2 eksisterende gyllebeholdere fjernes for at give plads til byggeriet af en ny stald indenfor det eksisterende byggeri. Herefter bygges endnu en stald og 2 eksisterende stalde forlænges. Efter ca. 4 år forventes hele projektet at kunne tages i brug.

Udvidelsen skal være gennemført og udnyttet inden 5 år fra endelig meddelelse af miljøgodkendelsen.

Virksomhedens eksisterende og ansøgte anlæg, drift og arealer skal overholde vilkårene i denne godkendelse:

Vilkår

1. Miljøgodkendelsen bortfalder, såfremt den ikke er udnyttet inden 5 år fra denne afgørelses meddelelse. Med "udnyttet" menes, at det ansøgte byggeri er taget i brug, og der er indsat et dyrehold svarende til den ansøgte produktion.
2. Bedriften skal underrette Haderslev Kommune, når besætningen/produktionen er nået op på 497,54 DE.
3. Såfremt besætningen/produktionen ikke er nået op på 497,54 DE senest 5 år efter godkendelsens meddelelse, skal Haderslev Kommune underrettes om besætningens/produktionens størrelse på dette tidspunkt.
4. Bedriften skal placeres, indrettes og drives i overensstemmelse med de oplysninger, der fremgår af ansøgningen, og med de ændringer, der fremgår af godkendelsens vilkår.
5. Et eksemplar af miljøgodkendelsen skal til enhver tid være tilgængeligt på virksomheden. Eventuelt driftspersonale skal være orienteret om godkendelsens indhold.

2.4 RETSBESKYTTELSE

Med denne miljøgodkendelse følger 8 års retsbeskyttelse. Kommunen kan dog i særlige tilfælde meddele forbud eller påbud før der er forløbet 8 år, jf. § 40, stk. 2 i Lov om miljøgodkendelse m.v. af husdyrbrug.

2.5 REVURDERING AF MILJØGODKENDELSEN

Virksomhedens miljøgodkendelse skal regelmæssigt og mindst hvert 10. år, tages op til revurdering, jf. § 17 i Bekendtgørelse om tilladelse og godkendelse mv. af husdyrbrug. Den første regelmæssige vurdering skal dog foretages, når der er forløbet 8 år. Det er planlagt at foretage den første revurdering i 2018.

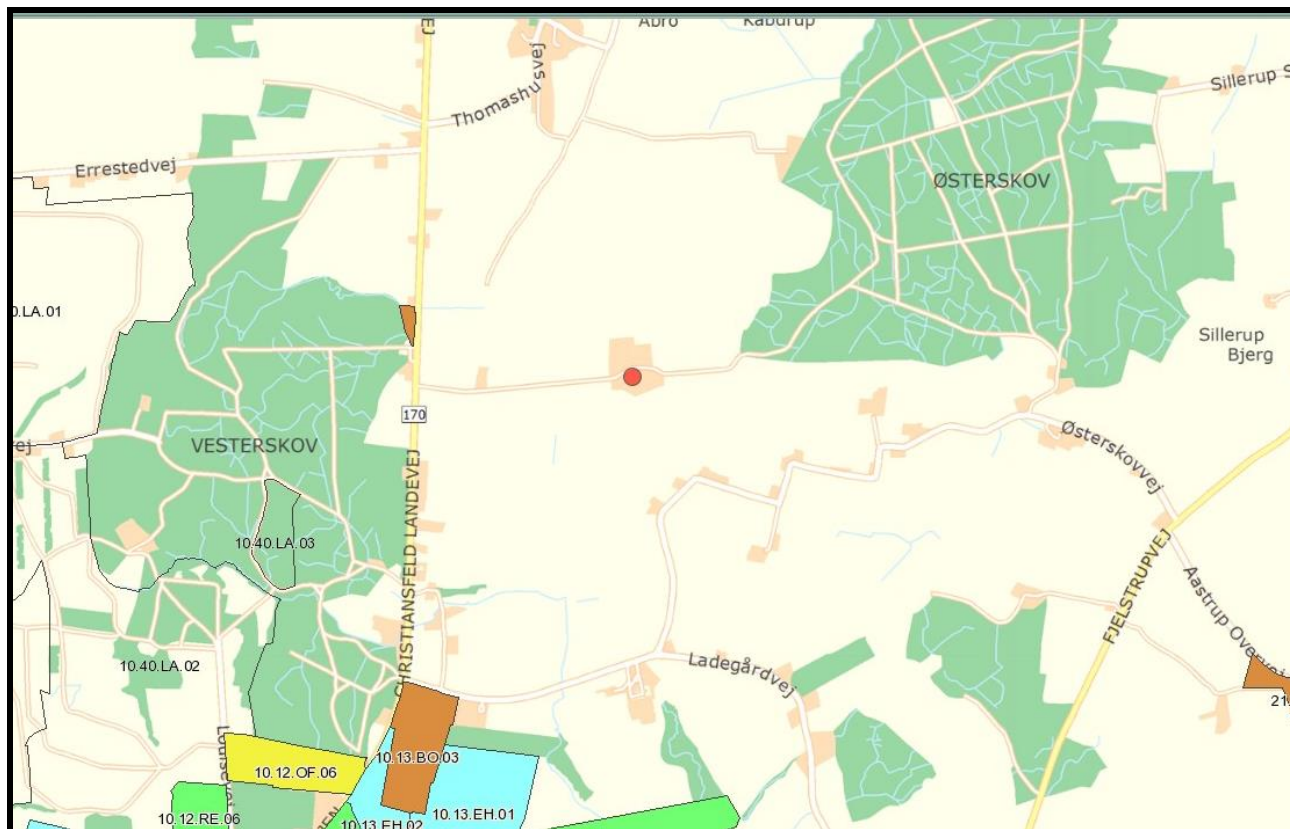
3 HUSDYRBRUGETS BELIGGENHED OG PLANMÆSSIGE FORHOLD

3.1 BYGGE- OG BESKYTTELSESLINIER, FREDNINGER MV.

MILJØTEKNISK REDEGØRELSE

Husdyrbruget er placeret i landzone, med ca. 450 meter til nærmeste beboelse, som er en beboelse uden landbrugspligt, der ligger sydøst for ejendommen. 525 meter sydøst for de nye staldbygninger findes den nærmeste nabo med landbrugspligt. Nærmeste område, som er boligområde (samlet bebyggelse) er Haderslev som samtidig også er nærmeste byzone. Haderslev er beliggende ca. 1.400 meter syd for ejendommens anlæg.

	Afstandskrav	Aktuel afstand
Nærmeste bolig uden landbrugspligt Østerskovvej 11	50 m	450 m
Nærmeste nabo med landbrugspligt, Østerskovvej 13	50 m	525 m
Nærmeste samlede bebyggelse Haderslev	50 m	1.400 m
Nærmeste byzone Haderslev	300 m	1.400 m

	Afstandskrav	Aktuel afstand
Ikke almen vandforsyning	25 m	25 m
Almen vandforsyning	50 m	Ca. 2,4 km
Vandløb, dræn, søer	15 m	15 m
Offentlig vej og privat fællesvej	15 m	2 m til eksisterende bygninger
Levnedsmiddelvirksomhed	25 m	>1.000 m
Beboelse på samme ejendom	15 m	30 m
Naboskel	30 m	100 m
Nabobeboelse	50 m	450 m

KOMMUNENS BEMÆRKNINGER OG VURDERING

Kommunen vurderer at alle afstande på nær afstanden til vej er overholdt. Der er her tale om eksisterende staldbygninger, som er etableret umiddelbart op til Stendetgårdvej.

Husdyrbrugets projekterede anlæg ligger udenfor fredninger, strand- klit-, sø-, å- og fortidsmindebeskyttelseslinier.

Kommunen vurderer, at udvidelsen ikke vil forringe de landskabelige- kulturhistoriske- naturmæssige-, geologiske- eller rekreative værdier i området.

Afstandskrav til vandforsyning i henhold til § 8 i Lov om miljøgodkendelse mv. af husdyrbrug, er overholdt.

Kirkebyggelinie: Der er ingen kirkebyggelinier i nærheden af ejendommen.

Skovbyggelinie: gyllebeholderne bliver placeret på skovbyggelinien for at holde byggeriet samlet. Landmanden ønskede at placere gyllebeholderne væk fra ejendommen, men Haderslev Kommune har vurderet, at placeringen af gyllebeholderne sammen med det øvrige landbrug indpasses bedre i landskabet.

Kommunen vurderer derved, at alle bygge- og beskyttelseslinier, er overholdt.

3.2 PLACERING I LANDSKABET

MILJØTEKNISK REDEGØRELSE

Der bygges nye svinestalde i tilknytning til det eksisterende staldanlæg. Desuden forlænges 2 eksisterende stalde.

For at give plads til den ene nye stald fjernes 2 eksisterende gyllebeholdere.

Herudover opføres 2 nye gyllebeholdere umiddelbart øst for staldanlægget. Der etableres tilkørselsvej til beholderne vest og nord om ejendommen således, at al færdsel til ejendommens anlæg også fremover foregår af Stendetgårdvej.

Både det eksisterende og det nye byggeri opføres i gule søsten eller i gult pudset murværk. Nye bygninger opføres med mørke matte tagflader ligesom andre nyere bygninger er opført med mørke tagflader. Eksisterende staldbygninger er opført med grå eller lyse tagflader. Stuehuset er hvidpudset med mørkt tag.

Efterfølgende er opstillet en oversigt over ejendommens bygninger.

Oversigt over alle bygninger

Bygning		Grund - plan m ²	Bygnings-højde m	Tag-hældning grader	Bygnings-materia-ler/farver	Byggeår	Forven-tet rest levetid år
1	Farestald	300	6,2	25	Gule murstens-vægge, gråt eter-nittag	1985	Renoveres nu
2	Poltestald	120	6,2	25	Gule murstens-vægge, gråt eter-nittag	1985	Renoveres nu
3	Farestald	377	6,25	25	Gule murstens-vægge, gråt eter-nittag	2001	11
4	Farestald	437	6,25	25	Gule murstens-vægge, gråt eter-nittag	1985 renove-ret i 2003	18
5	Farestald	300	6,2	25	Gule murstens-vægge, gråt eter-nittag	1985	5
6	Opsamlingsstald til pattegrise	120	6,2	25	Gule murstens-vægge, gråt eter-nittag	1985	10
7	Farestald	500	6,2	25	Gule murstens-vægge, gråt eter-nittag	1985 renove-ret i 2003	18
8	Træningsstald til polte	884	7,5	20	Gule pudsede vægge med lyse bliktagplader	1896 renove-ret i 2003	18
9	Tages ud af drift						
10	Farestald	2.340	6,5	20	Gule søstensele-menter, sorte stål-tagplader	Ny stald	25
11	Drægtigheds-stald	1.719	6,8	20	Gule søstensele-menter, sorte stål-tagplader	2003	18
12	Drægtigheds-stald	1.600	6,8	20	Gule søstensele-menter, sorte stål-tagplader	Ny stald	25
13	Løbeafdeling	1.700	7,7	20	Gule søstensele-menter, sorte stål-tagplader	Ny stald	25
14	Karantænestald	772	6	20	Gule søstensele-menter, sorte stål-tagplader	2006	21

15	Karantænestald	223	6	20	Gule søstenselementer, sorte ståltagplader	Ny stald	25
16	Gyllebeholder	170	2				
17	Gyllebeholder	382	2				
18	Gyllebeholder	382	2				
19	Gyllebeholder	1.000	2				
20	Gyllebeholder	1.000	2				
21	Udleveringsrum	260	6,5	20	Gule søstenselementer, sorte ståltagplader	Ny stald	25
22	Fodercentral	300	6,2	25	Gule murstensvægge, gråt eternittag	1985	
23	Service- og mandskabsrum	100	6,2	25	Gule murstensvægge, gråt eternittag	1985	
24	Opbevaring	225	2,5		Pudsede gule vægge, hvidt eternittag		
25	Halmopbevaring	750	8	20	Pudsede gule vægge, hvide ståltagplader		
26	Stuehus	300	11	20	Pudsede hvide vægge, sort tegltag		
27	Silo til kornopbevaring	167	12,3		Grå stålplader		
28	Foderopbevaring	100	7,5	20	Pudsede gule vægge, hvide ståltagplader		
29	Halmfyr	50					
30	Vaskeplads til vask af bl.a. grisevogn	225					

KOMMUNENS BEMÆRKNINGER OG VURDERING

Ejendommen er etableret, som en domænegård, mens landsdelen var en del af Tyskland og det karakteristiske stuehus er bibeholdt i sin oprindelige stil.

Ansøger har for nylig plantet ny lindeallé langs Stendetgårdvej, som fører ned til hovedhuset. Nord for hovedhuset ligger alle staldbygningerne samlet. Gården ligger med Østskoven som baggrund og med åbne marker omkring. Gården ligger i det åbne land og synligt fra hovedvejen mellem Haderslev og Christiansfeld.

Østskoven er registreret, som et større uforstyrret landskab. Omkring selve det oprindelige gårdanlæg er der en del større træer. For at fuldende indtrykket af gårdanlægget stilles der vilkår om beplantning omkring hele gårdanlægget med enkelte solitære træer og områder med

buske, således at driftsbygningerne ikke bliver skjult, men brudt af beplantning (se beplantningsplan bilag 7).

Herudover stilles der vilkår om, at overdækningen af gyllebeholderne skal ske med en mørk ikke reflekterende overflade for at få beholderne til at falde ind som en del af det samlede anlæg og uden at virke markante i landskabet, når skoven ligger i baggrunden.

Mange af ejendommens markarealer er omkranset af sten- og jorddiger. Arealerne er ikke udpeget som kulturhistoriske arealer, men Stendetgård er udpeget, som et kulturhistorisk punkt.

Ved at placere bygningerne samlet med det eksisterende anlæg og ved at etablere en beplantning, som falder naturligt ind i landskabet med hjemmehørende træer og buske vurderer kommunen, at udvidelsen af ejendommen kan ske uden at forringe de landskabelige værdier.

VILKÅR

På baggrund af ovenstående er der stillet følgende vilkår:

6. Overdækningen på gyllebeholderne skal udføres med mørke ikke reflekterende materialer.
7. De nye bygninger skal etableres med mure/sider og tag i afdæmpede farver (farvekort med udvalgte jordfarveskaler) og med ikke reflekterende tagmaterialer. Mørke afdæmpede farver.
8. Der skal etableres beplantning omkring ejendommen, beplantningen skal etableres ud fra beplantningsplan, som skal godkendes af Haderslev Kommune inden plantning.
9. Beplantningen skal etableres i førstkommande plantesæson efter etablering af bygningerne. Dog senest 31. december 2013.

4 HUSDYRHOLD, STALDANLÆG OG DRIFT

4.1 HUSDYRHOLD OG STALDINDRETNING

MILJØTEKNISK REDEGØRELSE

Besætningen består af en sobesætning med produktion af smågrise. Besætningen har indtil udvidelsen bestået af 980 søer med pattegrise, samt opdræt af polte til brug i besætningen. I forbindelse med udvidelsen fordobles soholdet til 1.900 søer med pattegrise og polteproduktion. Alle smågrisene (50.000 pattegrise) sælges ved fravæning. 1.380 sogrise beholdes dog til egen avl og opdrættes i bygning 14 og 15.

Staldbygninger og dyrehold

Staldafsnit	Dyrekategori	Vægt- /aldersgræser	Antal årsdyr	Stipladser	DE
1	Årssøer, farestald, kassestier, delvis fast gulv inkl. Pattegrise til 8 kg	-	108	32	8,03
2	Årssøer, farestald, kassestier, delvis fast gulv inkl. Pattegrise til 8 kg	-	54	16	4,02
3	Årssøer, farestald, kassestier, delvis fast gulv inkl. Pattegrise til 8 kg	-	195	58	14,50
4	Årssøer, farestald, kassestier, delvis fast gulv inkl. Pattegrise til 8 kg	-	192	58	14,29
5	Årssøer, farestald, kassestier, delvis fast gulv inkl. Pattegrise til 8 kg	-	108	32	8,02
6	2-klimastald, delvis spaltegulv, Opsamlingsstald til pattegrise (når der laves ammesøer)	7,2 – 8 kg	3.200	120	0,52
7	Årssøer, farestald, kassestier, delvis fast gulv inkl. Pattegrise til 8 kg	-	203	61	15,10
8	Polte, delvis fast gulv, 50-75 % fast gulv, Poltetræningsstald	80 – 107 kg	1.380	104	17,13
9	Polte, delvis spaltegulv, 25 – 49 % fast gulv, Poltetræningstald Dyreholdet indgår i soholdet og bygningen fjernes i etape 2.	107 kg – ca. 130 kg (til løbning)	1.380	-	-
10	Årssøer, farestald, kassestier, delvis fast gulv inkl. Pattegrise til 8 kg	-	1.040	312	77,34
11	Årsso, løbe- og drægtighedsstald, løsgående, delvis spaltegulv	-	646	452	104,94
12	Årsso, løbe- og drægtighedsstald, løsgående, delvis spaltegulv	-	599	419	97,31
13	Årsso, løbe- og drægtighedsstald, individuel opstaldning, delvis spaltegulv	-	656	459	106,57
14	Smågrise, toklimastald, delvis spaltegulv Slagtesvin, delvis spaltegulv, 25 – 49% fast gulv	8 – 25 kg	700	136	2,41

	(Karantænestald)	25 – 80 kg	1.380	304	23,17
15	Smågrise, toklimastald, delvis spaltegulv (Karantænestald)	8 – 25 kg	700	136	2,41
DE i alt					495,76

Bilag 2 viser staldnumre.

Dyreenheder er beregnet efter bekendtgørelse nr. 1695 af 19. december 2006 med senere ændringer.

Der er et gennemsnit på 28 grise pr. årssø og fravæning sker ved 8 kg, der forventes ikke de store udsving over året.

Smågrise fra søer som bruges til ammesøer tages fra soen ved 7,2 kg og sættes i stald nr. 6 indtil de når 8 kg.

KOMMUNENS BEMÆRKNINGER OG VURDERING

Det maksimale antal DE på 1,78 DE hjorte og på 495,76 DE svin må ikke overskrides. Der kan dog være situationer (eks. sygdom i besætning, slagteristrejker m.m), hvor dyreholdet vil være afvigende fra det tilladte. I sådanne situationer skal landmanden kunne dokumentere de særlige omstændigheder overfor tilsynsmyndigheden og det er op til tilsynsmyndigheden at vurdere, om afvigelser i dyreholdet skyldes overproduktion eller naturlig variation/udsving.

Redegørelse for anvendelse af BAT fremgår af afsnit 8 Bedste tilgængelige teknik (BAT).

VILKÅR

På baggrund af ovenstående er der stillet følgende vilkår:

- Husdyrholdet skal være sammensat og staldindretningen udført som ansøgt og beskrevet i tabel over staldbygninger og husdyrhold i redegørelsen ovenfor.
- Ovenstående svarer til i alt 1,78 DE hjorte + 495,76 DE svin beregnet i.h.t. bekendtgørelse om Bekendtgørelse om husdyrbrug og dyrehold for mere end 3 dyreenheder, husdyrgødning, ensilage m.v. (bek. nr. 717 af 2. juli 2009).
- Almindelige sæsonudsving samt tilpasninger p.g.a. sanering og lignende accepteres, det samme gør dyreholdets størrelse som følge af tilpasninger p.g.a. ændrede vægtintervaller. Der må på intet tidspunkt være et dyrehold på ejendommen, der er større end 1,78 DE + 495,76 DE.
- Der skal ved tilsyn foreligge dokumentation for de seneste 3 år for dyreholdets størrelse i form af gødningsregnskab, driftsregnskab på ejendommen, CHR udskrifter(svin), effektivitetskontrol (svin).
- Ændringer i dyreholdet ud over variationerne nævnt i ovennævnte vilkår skal anmeldes til Haderslev Kommune.

4.2 VENTILATION

MILJØTEKNISK REDEGØRELSE

Ventilationsoplysninger er vist i nedenstående skema. Ventilationen kører døgnet rundt. Ventilationsanlægget på en del af det eksisterende anlæg er udskiftet i forbindelse med renovering af staldanlægget i 2005, disse ventilationsanlæg er generelt støjsvage anlæg. De nye stalde bliver ligeledes etableret med nye støjsvage anlæg.

Alle ventilationsanlæg rengøres i forbindelse med rengøring af de enkelte stalde for at reducere modstanden og dermed øge effektiviteten af ventilationen.

Alle udsugningsafkast i den eksisterende drægtighedsstald er etableret med strømbesparende MultiStep styring (temperaturreguleret styringssystem, som sikrer, at ventilationen kører optimalt, både med hensyn til temperaturen i staldene og el-forbruget), hvilket giver en årlig strømbesparelse på 40 – 50 % sammenlignet med et traditionelt undertrykssystem. Der vil også blive monteret MultiStep styring i alle de nye staldafsnit.

Stald afsnit	Ventilationstype	Maksimal ventilation	Antal afkast (udsugninger)	Højde over kip
1	Ligetryk	7.250	1	0,6 m over kip
2	Ligetryk	7.250	1	I højde med kip
3	Diffus undertryk	14.400	3	0,6 m over kip
4	Ligetryk/undertryk	14.000	3	1 stk. 0,8 m over kip og 2 stk. 1 m under kip
5	Undertryk med vægventiler	8.000	4	2 stk. 2,5 m under kip, 2 stk. 1 m under kip
6	Undertryk med vægventiler	4.000	2	0,6 m over kip
7	Ligetryk/undertryk	14.700	6	1 stk. 0,6 m over kip 3 stk. 0,8 m over kip 2 stk. 2 m under kip
8	Ligetryk	14.100	3	0,6 m over kip
9 Fjernes i etape 2	Ligetryk	7.000	2	0,6 m over kip
10	Diffus undertryk	127.600	Ca. 9	Formentlig 0,6 m under kip.
11	Undertryk med vægventiler	56.000	5	0,6 m under kip
12	Undertryk med vægventiler	56.000	Ca. 5	Formentlig 0,6 m under kip
13	Undertryk med vægventiler	65.400	Ca. 6	Formentlig 0,6 m under kip
14	Undertryk med vægventiler	44.000	4	0,6 m under kip
15	Undertryk med vægventiler	6.500	Ca. 1	0,6 m under kip
21	Undertryk med vægventiler	27.500	Ca. 1	Formentlig 0,6 m under kip

KOMMUNENS BEMÆRKNINGER OG VURDERING

Landmanden har valgt at etablere mekanisk ventilation på alle staldbygninger. Kommunen vurderer, at ventilationssystemet ikke giver anledning til gener for de omkringboende, da landbruget ligger forholdsvis isoleret fra naboer.

VILKÅR

På baggrund af ovenstående er der stillet følgende vilkår:

15. Ventilationssystemet i smågrisestalden skal rengøres og efterses inden der sættes et nyt hold dyr ind.
16. Ventilationsanlægget skal vedligeholdes og efterses i henhold til producentens anvisninger for det pågældende anlæg.

4.3 FODRING

MILJØTEKNISK REDEGØRELSE

Der anvendes færdigfoder på ejendommen.

Færdigfodret blæses over i de udendørs siloer og fra siloerne snegles det ind i staldene.

Fra de indendørs siloer i bygning 22 snegles foderet ned i et vådfoderkar, hvor det blandes og pumpes ud i foderanlægget.

Korn til stålsiloen løftes op med en mobilsnegl.

Det vurderes, at der ingen støvgener er for naboer i forbindelse med håndteringen af foderet.

Ansøger oplyser, at der på ansøgningstidspunktet ikke er pålagt ejendommen restriktioner i forhold til fodring. I nudrift er der derfor ikke indtastet oplysninger, hvorved www.husdyrgodkendelse.dk beregner på baggrund af normalt.

Der anvendes foder indeholdende et fosfor- og råproteinindhold indenfor de vejledende niveauer i BAT-foder (jf. BREF). Foderet er tilsat fytase.

Vejledende niveauer for råprotein i BAT-foder til svin:

Art	Faser	Indhold af råprotein (% i foder)*	Samlet fosforindhold (% i foder)**
Fravænnede grise	< 10 kg	19-21	0,75-0,85
Smågrise	< 25 kg	17,5-19,5	0,60-0,70
Slagtesvin	25-50 kg	15-17	0,45-0,55
Slagtesvin	50-110 kg	14-15	0,38-0,49
So	Drægtig	13-15	0,43-0,51
So	Diegivende	16-17	0,57-0,65

*med tilstrækkeligt afvejet og optimal tilførsel af aminosyrer

**med tilstrækkeligt fordøjeligt fosfor med brug af f.eks. højtfordøjelige uorganiske foderfosfater og eller fytase.

KOMMUNENS BEMÆRKNINGER OG VURDERING

Kommunen vurderer at fodring lever op til kravene om BAT for fodring. Kommunen vurderer, at der med de nuværende og planlagte tiltag til opbevaring og håndtering af foder ikke sker en væsentlige øget påvirkning af omgivelserne.

VILKÅR

På baggrund af ovenstående er der stillet følgende vilkår:

17. Der skal anvendes fasefodring i overensstemmelse med de vejledende BAT-værdier for indholdsstoffer i foder i EU's BREF-note kap. 4.2, som oplyst i ansøgningen.
18. Foderet skal tilsættes fytase eller anden højtfordøjelig fosforkilde.

4.4 ENSILAGE

MILJØTEKNISK REDEGØRELSE

Der er ingen ensilageoplag på ejendommen.

4.5 ENERGI- OG VANDFORBRUG

MILJØTEKNISK REDEGØRELSE

Energiforbruget (skønnede mængder):

Type	Forbrug før	Forbrug efter
El	Ca. 158.200 kWh	Ca. 300.000 kWh
Dieselolie	Ca. 16.000 l	Ca. 16.000 l
Bigballe	300 stk.	300 stk.*

*det forventes at gyllekølingen i løbeafdelingen vil kunne bidrage til varmekonsumet, så der ikke skal bruges mere halm til opvarmning efter udvidelsen.

Ansøger oplyser, at der er etableret energibesparende foranstaltninger på ejendommen. Alle stalde er isolerede. For at spare på energien er der installeret lavenergilyssstofrør og lavenergi varmepærer. Der er installeret automatisk tænd og sluk på belysningen. I løbeafdelingen vil der være lys ca. 16 timer i døgnet samt natbelysning ved transponderanlæggene i drægtighedsstalden, og i poltestalden vil der være lys i ca. 10 timer i døgnet. Ventilatorer vaskes i forbindelse med vask af de enkelte stalde (reducerer modstanden).

Der etableres gyllekøling i den nye løbeafdeling og varmen herfra genvindes blandt andet til brug i den nye farestald.

Ifølge referencedokument for bedst tilgængelige teknikker (BREF) der vedrører intensiv fjerkræ- og svineproduktion, anvendes der således BAT (lavenergibelysning, eftersyn og rengøring af ventilatorer, temperaturstyring der sikrer temperaturkontrol og minimumsventilation i perioder, hvor der ikke er behov for ret stor ventilation).

Alle udsugningsskorstene i den eksisterende drægtighedsstald er etableret med strømbesparende MultiStep styring (temperaturreguleret styringssystem, som sikrer, at ventilationen kører optimalt, både med hensyn til temperaturen i staldene og el-forbruget), hvilket giver en årlig strømbesparelse på 40 – 50 % sammenlignet med et traditionelt undertrykssystem. Der vil også være multistepstyring i alle de nye staldafsnit.

Vandforbruget (skønnede mængder):

Type	Forbrug før	Forbrug efter
Drikkevand, vask i stald, overbrusning osv.	Ca. 5.550 m ³	Ca. 10.100 m ³
Rengøring af transportvogn	0 m ³	Ca. 10 m ³
Sprøjtning	Ca. 60 m ³	Ca. 60 m ³
I alt	5.610 m³	10.420 m³

Ansøger oplyser, at der er opnået vandbesparelse ved at sætte drikkenipler i drikkekopper eller opsat integreret i foderautomaten.

Ved vask af stalde anvendes iblødsætningsanlæg, hvorefter staldene vaskes med højtryksrenser med koldt vand. Både iblødsætning og vask med højtryksrenser er vandbesparende.

Ifølge referencedokument for bedste tilgængelige teknikker (BREF) der vedrører intensiv fjerkræ- og svineproduktion, anvendes der således BAT (brug af iblødsætningsanlæg og vask med højtryksrenser samt drikkenipler i drikkekopper og foderautomater). Vandforbruget måles ikke som sådan, men tjekkes løbende. Staldene kontrolleres dagligt og der udføres småreparationer med det samme eller tilkaldes service, hvis der er behov for det.

KOMMUNENS BEMÆRKNINGER OG VURDERING

Kommunen vurderer, at energi- og vandforbruget er på et fornuftigt leje i forhold til bedriftens produktion og at der er valgt systemer, som lever op til BAT i forhold til energi- og vandforbruget.

For at sikre, at energi- og vandforbruget følger det forventede stilles der i afsnittet egenkontrol vilkår om, at forbruget registreres løbende.

Kommunen vurderer, at ansøger efterlever kravet om BAT.

VILKÅR

På baggrund af ovenstående er der stillet følgende vilkår:

19. Ventilationsanlægget skal kontrolleres 1 gang pr. år af et autoriseret firma. Anlægget serviceres og justeres i henhold til producentens beskrivelse for optimal drift.
20. Der skal anvendes energibesparende lyskilder i stalde/der opsættes tidsstyring af belysning i alle stalde/ natsænkning.
21. Påfyldning af marksprøjte skal ske fra vandtank, som er sikret mod tilbageløb til vandforsyningen.

4.6 SPILDEVAND HERUNDER REGNVAND

MILJØTEKNISK REDEGØRELSE

Spildevandsmængder:

Spildevandstyper	m ³ /år før udvidelse	m ³ /år efter udvidelse	Afledes til	Renseforanstaltning
Rengøringsvand, drikkevandsspild m.v.	350 m ³	830 m ³	Løber i gyllekanaler og videre til gyllebeholder	Ingen
Vaskevand fra vaskeladsen	0 m ³	10 m ³	Ledes til gyllebeholder	Ingen
Sanitært spildevand stuehus – folkerum	Ca. 400 m ³	Ca. 400 m ³	Septiktank	Nedsivningsanlæg, i forbindelse med udvidelsen etableres nyt nedsivningsanlæg
Regnvand tilledt gyllebeholder fra vaskeplads	0 m ³	Ca. 150 m ³	Ledes til gyllebeholder	Ingen
Tagvand	Ca. 5.300 m ³	Ca. 9.200 m ³	Gennem dræn/ledning til vandløb	Ingen

Mængden af rengøringsvand til vask af stalde, drikkevandsspild og vand til overbrusning er skønnet.

Ansøger oplyser, at der fra nudriften beregnes ca. 5.700 m³ gylle og vand pr. år. Efter udvidelsen beregnes mængden til 13.984 m³ gylle og vand inklusiv vand fra vaskeplads pr. år. Der er ca. 9,2 måneders opbevaringskapacitet. Der er desuden ca. 2.000 m³ opbevaringskapacitet i gyllekanalerne i staldene som ikke er medregnet i kapacitetsberegningen.

Når vaskepladsen er etableret sker påfyldning og vask af marksprøjten på vaskepladsen. Indtil vaskepladsen er etableret fyldes kemikalier på marksprøjten i marken, hvor behandling skal ske. Marksprøjten er forsynet med kurve til kemikalier og har desuden en rentvandstank, så sprøjten vaskes indvendigt i marken og vaskevandet indgår i markbehandlingen.

Ansøger har indsendt ansøgning om rensning og afledning af sanitært spildevand og tag- og overfladevand.

Afløbsplan er vist i Bilag 3.

KOMMUNENS BEMÆRKNINGER OG VURDERING

Kommunen vurderer at spildevand, der er omfattet af husdyrgødningsbekendtgørelsen håndteres i overensstemmelse med denne bekendtgørelses regler.

Kommunen vurderer, at de generelle regler for håndtering af sprøjteudstyr er overholdt.

Kommunen vurderer, at kapaciteten i gyllebeholderen er tilstrækkelig til at rumme de givne mængder spildevand, herunder regnvand, i ansøgt drift.

Spildevand fra stalde ledes til gylle, ligesom spildevand fra vaskepladsen ledes til gyllebeholder.

Kommunen vurderer, at der skal meddeles særskilt tilladelse til afledning af tag- og overfladevand fra ejendommen samt tilladelse til afledning af rensset husspildevand. Spildevandstilladelserne behandles sideløbende med miljøgodkendelsen.

VILKÅR

På baggrund af ovenstående er der stillet følgende vilkår:

22. Rengøring af marksprøjter og vask af maskiner og lastbiler skal foregå på befæstet plads med afløb til gyllebeholder eller anden opsamlingsbeholder. Spildevandet skal spredes på mark. Vaskepladser skal etableres i overensstemmelse med Landbrugets Byggeblad for "Udenoms faciliteter. Ramper, pladser og veje", nr. 103.11-03, revideret 14.03.2007. Såfremt der etableres sandfang og olieudskillere ved vaskepladsen, så skal disse tømmes i overensstemmelse med Haderslev Kommunes anvisninger.
Vaskepladsen skal som minimum være stor nok til, at traktor + marksprøjte eller traktor + gyllevogn eller andre landbrugsredskaber kan stå på pladsen og herudover mindst 2 meter randzone.
23. Påfyldningspladsen for sprøjter skal være et befæstet areal med afløb til en beholder, således at et evt. spild bliver opsamlet. Påfyldning skal ske under konstant overvågning. Udvendig rengøring af sprøjteudstyret skal ligeledes ske på påfyldningspladsen. Indvendig vask og rengøring af sprøjteudstyr kan foregå på marken med medbragt rent vand f.eks., hvis sprøjten har rentvandstank. Rengøring i marken skal ske ved en jævn fordeling af vaskevandet over et større areal, så der ikke kan ske afstrømning eller punktnedsivning.
24. Sanitært spildevand fra virksomheden skal ledes til særskilt spildevandsanlæg. Spildevandsanlægget skal være godkendt af Haderslev Kommune.
25. Vand fra vask af stalde o.l. betragtes som flydende husdyrgødning og skal tilledes gyllebeholder.
26. Vand fra befæstede oplagspladser og omfangsdræn betragtes som spildevand og skal tilledes beholder for flydende husdyrgødning.
27. Afledning af overfladevand fra befæstede arealer inklusiv tagvand til recipienter (søer og vandløb herunder dræn), skal godkendes af Haderslev Kommune.
28. Tagnedløb skal sikres på en sådan måde at der ikke kan indrive forurenende stoffer.

4.7 AFFALD

MILJØTEKNISK REDEGØRELSE

Alt affald som produceres og opbevares på ejendommen er oplistet i nedenstående skema.

Affaldstype	Opbevaringssted	Transportør	Modtageanlæg	Mængder	EAK-kode	ISAG-kode
Olie- og kemikalieaffald:						
Blyakkumulatorer	Bygning 25	Egen transport	Genbrugspladsen i Haderslev	2 stk.	16.06.01	05.99

Rester af bekæmpelsesmidler	Bygning 8	Egen transport	Genbrugspladsen i Haderslev	1 dunk	20.01.19	05.12
Spraydåser	Bygning 22	Egen transport	Genbrugspladsen i Haderslev	200 stk.	15.01.10	23.00
Kanyler i særlige beholdere	Bygning 22	Egen transport	Genbrugspladsen i Haderslev	2 bokse	18.02.02	66.00
Batterier – alle typer	Bygning 22	Egen transport	Genbrugspladsen i Haderslev	50 stk.	20.01.33	77.00
Fast affald:						
Tom emballage (papir/pap)	Container udenfor bygning 22	Torben Clausen	Ukendt	Container tømmes hver 14. dag	15.01.01	50.00
Tom emballage (plast)	Container udenfor bygning 22	Torben Clausen	Ukendt	Container tømmes hver 14. dag	15.01.02	52.00
Lysstofrør og elsparepærer	Container udenfor bygning 22	Egen transport	Genbrugspladsen i Haderslev	Container tømmes hver 14. dag	20.01.21	79.00
Jern og metal	Udenfor bygning 7	Jels produkthandel	Ukendt	2 tons	02.01.10	56.20
Diverse brændbart	Container udenfor bygning 22	Torben Clausen	Ukendt	Container tømmes hver 14. dag	Afhængig af indhold	19.00
Tomme medicinglas	Bygning 22	Egen transport	Genbrugspladsen i Haderslev		15.01.07	51.00
Paller	Bygning 22	Foderstof-firma	Ukendt	50 stk.	15.01.03	62.00

Alle markmaskiner er placeret på ejerens brors bedrift, Kværsløkke 18, 6300 Gråsten og der findes derfor ikke affald i form af spildolie, olie- og brændstoffiltre på ejendommen.

Tomme kemikaliedunke skylles og bortskaffes med dagrenovationen eller afleveres på Genbrugspladsen i Haderslev.

Aske fra halmfyret overdækkes og opbevares på befæstet plads. Asken udbringes på egne arealer.

Døde dyr opbevares under kadaverkappe eller i containere på plads til døde dyr ved indkørslen (bilag 9). Desuden står der en container ved de eksisterende farestalde og der placeres ligeledes en container ved den nye farestald til døde pattegrise. Som følge af de nye regler for opbevaring af døde dyr, lægges dyrene på betonspalter. Pladsen er afskærmet mod sollyset med et hegn. Der er ingen naboer, som kan se pladsen fra deres ejendomme og pladsen kan heller ikke ses fra offentlig vej. Dyr til afhentning tilmeldes pr. telefon. Døde søer hentes af DAKA senest 24 timer efter de er placeret på pladsen.

I 2007 er der afleveret 91 søer og 51 containere med smågrise til DAKA. Mængden forventes at stige til ca. 200 søer og ca. 100 containere efter udvidelsen.

KOMMUNENS BEMÆRKNINGER OG VURDERING

Bedriften er omfattet af reglerne i affaldsbekendtgørelsen. Derfor skal man på ejendommen opbevare og bortskaffe affald i overensstemmelse med kommunens affaldsregulativ. Når det gælder farligt affald er der stillet vilkår om, at det skal sorteres i separate egnede beholdere. I tillæg er der stillet egenkontrol vilkår om, at kvitteringer fra bortskaffelse af farligt affald skal kunne fremvises ved tilsyn. Dermed er der sikret, at der kan føres effektiv kontrol af, om det farlige affald bortskaffes korrekt. Der vurderes på baggrund af dette og på baggrund af oplysningerne der er givet af ansøger, at det er sikret at affaldet fra virksomheden bortskaffes på en korrekt måde.

Placeringen af de døde dyr der afventer at blive afhentet af DAKA, fremgår af bilag 9. Ved placeringen er der blandt andet forsøgt at minimere generne for omgivelserne. Der er stillet vilkår om at animalsk affald og døde dyr skal opbevares på en måde der medfører, at der ikke opstår uhygiejniske forhold og unødige gener.

Ud over vilkårene er det vurderet, at Bekendtgørelse nr. 439 om opbevaring af døde dyr af 11.5.2007 er tilstrækkelig til at sikre at animalsk affald og døde dyr opbevares på en måde, der medfører, at der ikke opstår uhygiejniske forhold og unødige gener.

VILKÅR

På baggrund af ovenstående er der stillet følgende vilkår:

29. Arealerne omkring bygninger og tilkørselsveje skal holdes ryddelige og fri for affald, foderrester, gødning m.v.
30. Farligt affald skal sorteres i separate egnede beholdere.
31. Animalsk affald, herunder døde dyr, skal opbevares således at der i tidsrummet indtil afhentning ikke opstår uhygiejniske forhold, herunder adgang for omstrejfende dyr.

4.8 RÅVARER OG HJÆLPESTOFFER

MILJØTEKNISK REDEGØRELSE

Der opbevares udelukkende olie i form af diesellole på ejendommen:

Olietanke	Volumen	Fremstillingsår	Tank nr.	Godkendelsesnr.
Dieselloletank i maskinhus	1.200 l	1997	78191-01	-
Dieselloletank i maskinhus	3.500 l	2008	05DM14165	55-5820

Begge olietanke har overfyldningsalarm.

Kemikalier opbevares i et frostfrit aflåst kemikalierum uden afløb.

Pesticider opbevares i et aflåst kemikalierum. Rummet er isoleret og uden afløb. Placering fremgår af bilag 9.

KOMMUNENS BEMÆRKNINGER OG VURDERING

For at undgå spild i forbindelse med brug af olier og kemikalier stilles der vilkår til påfyldning af olie og til opbevaringen af olier og kemikalier.

VILKÅR

På baggrund af ovenstående er der stillet følgende vilkår:

32. Tankpistol må ikke kunne fastlåses under påfyldning.
33. Ved påfyldning af dieselolie skal dette foregå på en plads med fast og tæt bund, således at spild kan observeres og opsamles med kattegrus eller andet olieabsorberende materiale. Påfyldning af dieselolie skal ske under konstant overvågning.
34. Olie og kemikalier (råvarer, olie- og kemikalieaffald) skal opbevares i egnede beholdere med tætsluttende låg uanset mængde. Oplagspladsen skal være under tag og uden mulighed for afløb. Den skal være indrettet således, at lækage eller spild kan opsamles. Opsamlingskapaciteten skal svare til volumen på den største beholder. Der må ikke være risiko for opsamling af slagregn eller sne. Beholderne skal være beregnet til formålet og være tydelig mærket med angivelse af indhold.
35. Olietanke, omfattet af olietanksbekendtgørelsen, til diesel- eller fyringsolie skal til enhver tid stå overdækket på befæstet areal uden afløb til jord, kloak, overfladevand eller grundvand, således at spild kan observeres og opsamles med kattegrus eller andet olieabsorberende materiale.
36. Sprøjtemidler skal opbevares i aflåst rum eller skab og må ikke opbevares i nærheden af levnedsmidler, foderstoffer, medicin eller lignende.
37. Desinfektionsmidler skal opbevares efter producentens anvisninger.
38. Medicin og medicinaffald skal opbevares utilgængeligt for uvedkommende.
39. Såfremt der på bedriften anvendes flydende handelsgødning skal det opbevares i tanke på fast plads med afløb til gyllebeholderen
40. Påfyldning af vand på marksprøjte må ikke ske direkte fra boringen, men skal ske via en vandslange med kontraventil fra et tapsted på vandforsyningssystemet, hvor der ikke kan ske tilbageløb til noget sted i vandforsyningssystemet. Der skal være et luftgab på mindst 20 cm mellem vandslangen og sprøjtebeholderen.

4.9 DRIFTSFORSTYRELSE ER UHELD

MILJØTEKNISK REDEGØRELSE

I forbindelse med udvidelse af svineholdet bliver der udarbejdet en beredskabsplan, der beskriver hvordan medarbejdere og ejer skal handle i tilfælde af en række kritiske situationer:

- ❖ Brand
- ❖ Udslip af gylle ved pumpning, defekte rørforbindelser, brud på gyllebeholder ved påkørsel eller materialetræthed, ved sabotage m.v.
- ❖ Udslip og spild af kemikalier eller olie
- ❖ Spild af pesticider og sprøjtevæske ved opbevaring, håndtering eller fejlbetjening af sprøjteudstyr
- ❖ Strømsvigt, hvorved bl.a. staldventilationen standser"

KOMMUNENS BEMÆRKNINGER OG VURDERING

Der fastsættes vilkår om, at der skal udarbejdes en beredskabsplan og der fastsættes vilkår om, at beredskabsplanen opdateres og er tilgængelig for ansatte og andre der arbejder på bedriften.

VILKÅR

På baggrund af ovenstående er der stillet følgende vilkår:

41. Der skal udarbejdes en beredskabsplan, som skal godkendes af Haderslev Kommune.
42. Der skal forefindes en opdateret beredskabsplan på husdyrbruget, som fortæller, hvornår og hvordan der skal reageres ved uheld, der kan medføre konsekvenser for det eksterne miljø. Planen skal være tilgængelig og synlig for ejendommens ansatte og andre, der arbejder på bedriften.
43. "Nærved uheld" skal noteres, og der skal udarbejdes procedure med henblik på at forebygge situationen fremover. Driftspersonalet skal gøres bekendt med proceduren.

5 GØDNINGSPRODUKTION OG -HÅNDTERING

5.1 GØDNINGSTYPER OG MÆNGDER

MILJØTEKNISK REDEGØRELSE

I nudriften produceres der 25.253,87 kg kvælstof og 5.949,08 kg fosfor, som blev anvendt i egen bedrift.

Stendetgård har et eget/forpagtet udbringningsareal på 163,24 ha og et aftaleareal på 198,06 ha.

I den ansøgte produktion produceres 13.984 m³ gylle inkl. drikkevandsspild og vaskevand, svarende til 51.803,74 kg kvælstof og 11.997,33 kg fosfor. I nedenstående tabel gives en oversigt over mængder af husdyrgødning der produceres og afsættes.

GØDNINGSTYPE	Kg kvælstof	Kg fosfor	DE
Gylle	51.803,74	11.997,33	495,76
Afsat gylle til Thomashusvej 15, 6100 Haderslev	-5.334,68	-1.238,12	52,00
Afsat gylle til Kværsløkke 18, 6300 Gråsten	-3.488,06	-809,54	34,00
Afsat gylle til Møllesvinget 27, 6100 Haderslev	-19.492,10	-4.523,90	190,00
I alt til rådighed	23.488,90	5.425,77	219,76

Harmonital for ejendommen er 1,4 DE/ha. Beregning af det maksimale dyretryk og det reelle dyretryk for ansøgt drift er 1,1901 DE/ha (DE_{max}) og 1,35 DE/ha (DE_{reel}). Beregninger af udvaskningen til overfladevand viser dog, at den reelle udvaskning (49,10 kgN/ha) er mindre end den maksimalt tilladte (49,40 kgN/ha).

KOMMUNENS BEMÆRKNINGER OG VURDERING

Der er udarbejdet § 16 godkendelse til Thomashusvej 15 og til Møllesvinget 27. Sønderborg Kommune har oplyst, at der ikke skal udarbejdes § 16 godkendelse til Kværsløkke 18.

Kommunen vurderer at det generelle harmonikrav på 1,4 DE/ha er overholdt.

5.2 FLYDENDE HUSDYRGØDNING

MILJØTEKNISK REDEGØRELSE

Der er inden udvidelsen 3 gyllebeholdere på ejendommen og i forbindelse med udvidelsen etableres der yderligere 2 beholdere, som skal erstatte de 2 af de eksisterende beholdere, som fjernes i forbindelse med udvidelsen af dyreholdet.

Udvidelsen sker i 2 etaper, hvor der i 1. etape bygges en ny gyllebeholder. I 2. etape udvides dyreholdet samtidig med at der opføres endnu en gyllebeholder og 2 eksisterende beholdere fjernes for at gøre plads til en ny stald.

De 2 nye gyllebeholdere opføres med teltoverdækning. Beholderne forventes opført i henholdsvis 2010 og 2013.

Opbevaringskapaciteten er nu 9,8 måneder efter udvidelsen vil opbevaringskapaciteten blive 9,2 mdr.

Ifølge den indsendte kapacitetserklæring er den årlige produktion af flydende gødning 12.375 m³.

Herudover er der beregnet en mængde på 1.609 m³ pr. år, der består af et drikkevandsspild, vand fra rengøring i stalde og opsamlet regnvand. Det samlede årlige behov for opbevaring er således ca. 13.984 m³.

Ifølge ansøgningsmaterialet er der en samlet opbevaringskapacitet for ejendommen på 10.720 m³, hvilket svarer til 9,2 måneders opbevaring. Herudover er der ca. 2.000 m³ kapacitet i staldene som ikke er regnet med i opbevaringskapaciteten.

OP-BEVARINGS-ANLÆG	Fabrikat	Beholder Nr.	Bygge-år	Kapacitet (m ³)	Overdækning	% før	% efter	Pumpe-System fra beholder til gyllevogn
Gyllebeholder	Perstrup	16	1985	680	Fast	18	6	Kran på gyllevogn eller ud-lægger
Gyllebeholder	Perstrup	17	1987	(1.530)	Flydelag	41	0	Kran på gyllevogn eller ud-lægger
Gyllebeholder	Perstrup	18	1987	(1.530)	Flydelag	41	0	Kran på gyllevogn eller ud-lægger
Gyllebeholder	Formentlig Agritanken	19	2010*	5.000	Fast	0	47	Kran på gyllevogn eller ud-lægger
Gyllebeholder	Formentlig Agritanken	20	2013*	5.000	Fast	0	47	Kran på gyllevogn eller ud-lægger
Forbeholder			1987	20	Beton			-

Fortank			2003	20				-
Eksisterende kanaler				1.188				-
Nye kanaler			2012*	Ca. 850				-

( ) kapacitet i parentes forsvinder i takt med, at der bygges nye beholdere.

*kapacitet etableres i de pågældende år.

Al gylle som hentes fra gyllebeholderne på ejendommen hentes med gyllevogn eller den mobile slangeudlægger med kran.

KOMMUNENS BEMÆRKNINGER OG VURDERING

I forbindelse med udvidelse af dyreholdet på ejendommen og etablering af nye stalde og nye beholdere falder opbevaringskapaciteten fra 9,8 til 9,2 mdr. Det vurderer kommunen lever op til kravene om tilstrækkelig opbevaringskapacitet og er tilstrækkeligt til at opfylde husdyrgødningsbekendtgørelsens krav.

Ansøger oplyser, at al gylle fra gyllebeholderne tankes med kran på gyllevogn og der er derfor ikke stillet vilkår om påfyldningsplads ved de nye gyllebeholdere.

VILKÅR

På baggrund af ovenstående er der stillet følgende vilkår:

44. Gyllebeholder nr. 19 og 20 skal være forsynet med fast overdækning i form af teltoverdækning. Efter endt omrøring og udbringning skal overdækningen lukkes umiddelbart efter. Skader på fast overdækning skal udbedres hurtigst muligt.
45. Der skal foretages kontrol af rørsamlinger og rørføringer til gylletransport mindst hvert 10. år samtidig med beholderkontrollen. Kontrollen skal foretages af en autoriseret kloakmester.
46. Hvis en gyllebeholder tages ud af drift, skal den rengøres. Såfremt gyllebeholderen afmeldes beholderkontrol, skal den gøres uanvendelig inden førstkommende 1. Januar. (Skema 1b indsendes til kommunen for "beholder ud af drift").
47. Gyllebeholder nr. 17 og 18 skal gøres uanvendelig inden der er gået 12 måneder fra det tidspunkt, hvor den ikke længere er i drift.
48. Omrøring af gyllebeholder må kun ske kort tid før udbringning.
49. Håndtering af gylle skal foregå under opsyn, således at spild undgås. Det skal sikres, at der ved utilsigtet start af pumper ved gylletanke ikke pumpes gylle udenfor tanken.
50. Der skal altid sikres, at der er tilstrækkelig opbevaringskapacitet til fast og flydende husdyrgødning (på minimum 9 måneder). Begrundet i ejendommens samlede tilledning til gyllebeholder (samt ansøgte markdrift) stilles der vilkår om kapacitet til 9,2 måneders opbevaring, svarende til 10.720 m³.
51. I forbindelse med udarbejdelsen af mark- og gødningsplan skal der laves et lagerregnskab for den efterfølgende planperiode, der dokumenter, at der er opbevaringskapacitet frem til den 1. april.
52. Dræn tættere end 15 m fra gyllebeholder og stalde skal sløjfes/omlægges.

5.3 GYLLEFORSURING

Anvendes ikke.

5.4 GYLLESEPARERING

Anvendes ikke.

5.5 GYLLEKØLING

MILJØTEKNISK REDEGØRELSE

Der etableres gyllekøling i løbestalden (stald nr. 13). Stalden etableres med 50 % fast gulv og gyllekummer under spaltearealet. I relation til BREF, hvor referencesystemet er et fuldspaltegulv med betonspalter og kanaler under spalterne, er staldsystemet BAT. Der er på nuværende tidspunkt ikke udarbejdet BAT-blade for løbeafdelinger. Staldsystemet er derfor ikke umiddelbart BAT, men bliver BAT i forhold til danske normer, fordi der er installeret gyllekøling. Gyllekølingen er valgt med en effekt på 25 % og en drifttid på 8.322 timer. Det svarer til en faktisk effekt på 23,75 %.

Gyllekummearealet er 622 m².

Ansøger har oplyst følgende:
25 % effekt til 95 % (8322 timer)
⇒ 23,75 % faktisk effekt.

Det betyder, at der kan fjernes 26,6 W/m² fra gyllekummen.

Det medfører, at der samlet skal fjernes 16,5 kW.

Varmen, som indvindes skal anvendes til opvarmning af farestalde og smågrisestalde. Varmen bruges først inden der bliver suppleret med varme fra halmfyret.

KOMMUNENS BEMÆRKNINGER OG VURDERING

Der er ikke udarbejdet BAT-byggeblad på etablering af gyllekøling i løbeafdelinger, men der er udarbejdet byggeblade på etablering af gyllekøling i slagtesvinestalde med delvis fast gulv og i drægtighedsstalde med delvis spaltegulv og kommunen vurderer, at en løbeafdeling med delvis spaltegulv er sammenlignelig med disse staldtyper.

Varmen fra gyllekølingen vil kunne bruges til opvarmning primært i farestaldene og der vil det meste af året være afsætning af varmen. Når denne varme ikke slår til vil der blive suppleret med varme fra halmfyret.

VILKÅR

På baggrund af ovenstående er der stillet følgende vilkår:

53. Løbeafdelingens (stald nr. 13) gyllekanaler skal være forsynet med gyllekølingsanlæg. For at opnå den i ansøgningen planlagte reduktion af ammoniakemissionen på 25 % og en driftstid på 8.322 timer pr. år, skal der i gennemsnit over året køles med 26,6 W/m². Varmepumpen skal kunne levere en køleeffekt på mindst 16,5 kW.
54. Der monteres en typegodkendt energimåler på varmepumpens køleside, som løbende registrerer køleeffekten. Energimåleren skal være forsynet med en automatisk datalogning, der som minimum registrerer måneds- og års-køleeffekten i kWh. Disse data opbevares i minimum 5 år.
55. Køleanlægget skal være forsynet med et trykovervågningssystem samt en alarm og en sikkerhedsanordning, der i tilfælde af lækage i varmesystemet stopper køleanlægget. Anlægget må ikke kunne genstarte automatisk efter driftsstop.
56. Enhver type af driftsstop noteres i driftsjournalen sammen med årsagen hertil.
57. Anlægget skal mindst én gang årligt efterses af en sagkyndig i anlægstypen. Nødvendige reparationer og justeringer skal foretages. Anlægget skal vedligeholdes ved at følge fabrikantens vejledning herom.

5.6 KEMISK LUFTRENSNING

Anvendes ikke.

5.7 ANDEN ORGANISK GØDNING

Der modtages ikke anden organisk gødning.

6 FORURENING OG GENER FRA HUSDYRBRUGET

6.1 AMMONIAK OG NATUR

MILJØTEKNISK REDEGØRELSE

Generelle Ammoniakkrav

Beregninger, der er foretaget ud fra beregningsmetoderne i hht. godkendelsesbekendtgørelsen, viser at fordampningen af ammoniak fra nudriften er 3759,81 kg kvælstof pr. år og i ansøgt produktion 6593,78 kg kvælstof pr. år. Projektet medfører således en stigning i ammoniakfordampningen på 2833,97 kg kvælstof pr. år

Disse beregninger er fratrukket den generelle reduktion i fordampningen, som husdyrloven har fastlagt. Kravet pr. 1. januar 2008 er, at der skal ske en reduktion på 20 % for stalde, hvor indretningen ændres og for nye stalde – i forhold til et fastlagt reference-staldsystem. For at opnå kravet om reduktion af ammoniakfordampning fra staldene udnyttes det, at antallet af fravænnede grise pr. årssø er 28 stk. imod normen på 24,6 stk. og at fravæning sker ved 8,0 kg i stedet for normen på 7,2 kg.

Herudover overdækkes de 2 nye gyllebeholdere og der etableres gyllekøling i poltestalden

Naturområder omfattet af husdyrlovens § 7

Ejendommen med stalde og opbevaringsanlæg er beliggende ca. 3,7 km nord for det nærmeste § 7-beskyttede naturareal som er et overdrev på ca. 34 ha ved Starup Hede. Anlægget ligger således udenfor bufferzone I og II, og der er derfor ikke foretaget ammoniakberegninger på § 7-beskyttede arealer.

Naturområder og arter omfattet af habitatbekendtgørelsen

Det nærmest beliggende Natura 2000-område er "Lillebælt", der er udpeget som hhv. Ramsarområde (R15), fuglebeskyttelsesområde (F47) og habitatområde (H96). Natura 2000-området ligger ca. 7 km øst for anlægget i ansøgte projekt. Se bilag 8 for beliggenhed af Natura 2000-området i forhold til det ansøgte projekt.

En række arter omfattet af habitatdirektivet bilag IV kan muligvis have yngle- og rasteområde på eller omkring det ansøgte projekts arealer. Disse arter gennemgås i bilag 13.

Naturområder omfattet af naturbeskyttelsesloven

Ifølge Haderslev Kommunes foreløbige registreringer er det nærmeste § 3-beskyttede terrestriske naturareal en eng som ligger ca. 540 meter sydvest for anlægget. I afstanden 220-1000 meter fra anlægget ligger der ca. 20 beskyttede vandhuller.

Se kortbilag 4 for beliggenhed af naturarealer i forhold til det ansøgte projekts anlæg.

Der er i forbindelse med gennemgangen af § 3-arealerne konstateret en enkelt uoverensstemmelse mellem kommunens vejledende registreringer og de faktiske forhold. Dette forhold vil blive behandlet uafhængigt af denne godkendelse af kommunens natur- og landbrugsgruppe.

Beskyttelseskrævende og fredede arter

En række arter er omfattet af artsfredning (jvf. BEK nr. 901 af 11/07/2007, bekendtgørelse om fredning af visse dyre- og plantearter mv., indfangning af og handel med vildt og pleje af tilskadekommet vildt) eller vurderet som værende beskyttelseskrævende ifølge det danske rødliste-system. Bilag IV-arterne som behandles senere, tilhører denne kategori. Sønderjyllands Amt har i 2002 registreret butsnudet frø ved et vandhul ca. 570 meter syd for ejendommen.

KOMMUNENS BEMÆRKNINGER OG VURDERING

Ammoniakkrav

De generelle krav om ammoniakfordampning overholdes. De generelle krav om ammoniakfordampning overholdes ved overdækning af de 2 nye gyllebeholdere og ved at installere gyllekøling i et staldafsnit. Herudover udnyttes, at der produceres flere grise pr. årssø og at grisene når en højere vægt før fravæning.

De anførte tilpasninger af driften medfører, at ammoniakfordampningen fra stalde og lagre reduceres med 97 kg N mere, end hvad der er krævet for at overholde ammoniakreduktionskravet på 20 %. De ekstra kg vurderes at kunne indgå som opfyldelse til krav om BAT.

Vurdering af kvælstoffølsomme naturområder følger herunder.

Påvirkning af naturområder omfattet af Husdyrlovens § 7

Husdyrloven definerer en række kvælstoffølsomme naturtyper – § 7 naturtyper – som er omfattet af bufferzone I og II. Bufferzone I ligger i en afstand af op til 300 meter fra de i § 7 nævnte naturtyper. I Bufferzone I må ammoniakemissionen fra stald og lager ikke øges. Bufferzone II ligger i afstanden 300 -1000 meter fra de i § 7 nævnte naturområder. I bufferzone II må merbelastningen af ammoniak ikke overskride et i husdyrloven, fastlagt beskyttelsesniveau. På baggrund af den store afstand på 3,7 km til nærmeste § 7-areal vurderer Haderslev Kommune, at ammoniakdeposition (ammoniaknedfald) fra anlægget i ansøgte projekt ikke har nogen væsentlig påvirkning af naturarealer omfattet af husdyrlovens § 7.

Påvirkning af naturområder og arter omfattet af habitatbekendtgørelsen

Habitatbekendtgørelsen (BEK. nr. 408 af 01/05/ 2007, bekendtgørelse om udpegning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter) udpeger en række internationale naturbeskyttelsesområder samt udpegede arter, som skal beskyttes. De internationale naturbeskyttelsesområder kaldes Ramsarområder, fuglebeskyttelsesområder og habitatområder alt efter, om de er beskyttet efter Ramsarkonventionen eller efter EU's fuglebeskyttelses- og habitatdirektiver. De tre typer områder går under fællesbetegnelsen Natura 2000-områder. De udpegede arter omtales normalt som "bilag IV-arter", fordi de er opført på habitatdirektivets bilag IV.

Ifølge Habitatbekendtgørelsen er en kommune forpligtet til at lave en række vurderinger i forhold til Natura 2000-områderne og bilag IV-arterne, før den kan udstede en miljøgodkendelse efter husdyrloven. De vigtigste regler i habitatbekendtgørelsen er i denne forbindelse:

§ 7, stk. 1: Kommunen skal foretage en vurdering af, om projektet i sig selv, eller i forbindelse med andre planer og projekter, kan påvirke et Natura 2000-område væsentligt

§ 11, stk. 1: Der kan ikke gives tilladelse, dispensation, godkendelse mv., hvis det ansøgte kan

- beskadige eller ødelægge yngle- eller rasteområder i det naturlige udbredelsesområde for de dyrearter, der er optaget i habitatdirektivets bilag IV, litra a)
- ødelægge de plantearter, som er optaget i habitatdirektivets bilag IV, litra b i alle livsstadier.

For habitatområder og fuglebeskyttelsesområder er beskyttelsen baseret på en række arter og naturtyper. Listen over disse arter og naturtyper kaldes området "udpegningsgrundlag". I bilag 12 findes beskrivelse af Natura 2000-området samt områdernes udpegningsgrundlag.

Da det nærmeste Natura 2000-område ligger i en afstand af ca. 7 km fra anlægget i ansøgte projekt, vil anlæggets merdeposition være forsvindende lille, og en beregning af merdeposition vil ikke kunne henføres til anlægget som punktkilde. Merdepositionen fra anlægget vurderes derfor ikke at udgøre en væsentlig påvirkning af Natura 2000-området.

Der ligger flere vandhuller indenfor 1000 meter fra anlægget, som kan være potentielle yngle- og rasteområder for bilag IV-padder. Det er herunder vurderet, at vandhullerne ikke er følsomme overfor en evt. merdeposition af ammoniak fra anlægget.

Samlet set vurderes ammoniakdeposition fra anlægget i det ansøgte projekt ikke at kunne påvirke det nærmeste Natura 2000-områdes udpegningsgrundlag væsentligt. Ligeledes vurderes det, at ammoniakdeposition fra det ansøgte projekt ikke vil skade arter opført på habitatdirektivets bilag IV. Miljøgodkendelsen er dermed i overensstemmelse med habitatbekendtgørelsens § 7, stk. 1 samt § 11, stk. 1, og kræver ikke udarbejdelse af konsekvensvurdering efter habitatbekendtgørelsen regler herom.

Påvirkning af naturområder omfattet af naturbeskyttelsesloven

Naturbeskyttelseslovens § 3 (LBK nr. 933 af 24/09/ 2009, bekendtgørelse af lov om naturbeskyttelse) sikrer en række naturarealer mod tilstandsændringer. De § 3-beskyttede naturarealer omfatter: søer større end 100 m², vandløb (hvis de er udpegede som beskyttede), heder,

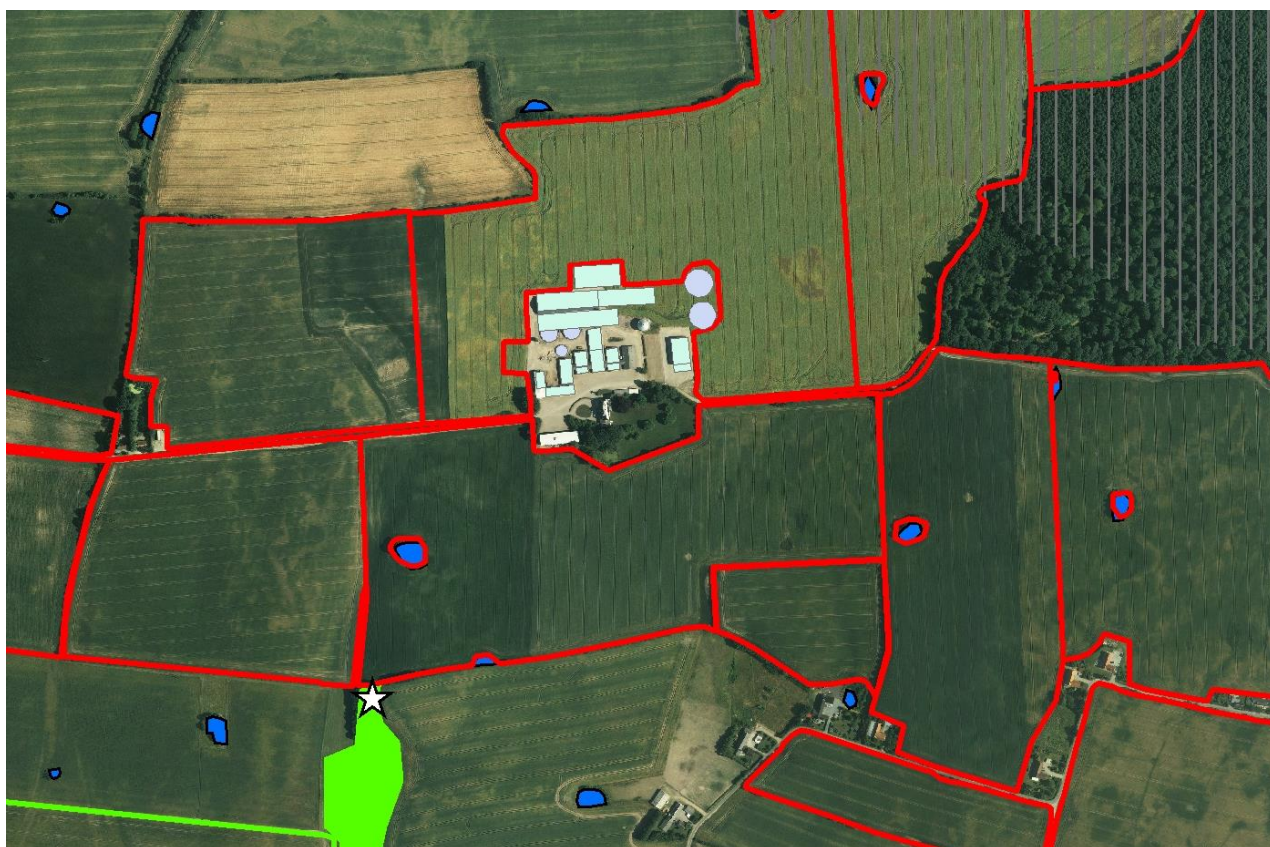
moser, strandenge og strandsumpe samt ferske enge og biologiske overdrev, når sådanne naturtyper enkeltvis eller tilsammen er større end 2.500 m² i sammenhængende areal. Moser under 2.500 m² er dog også beskyttede, når de ligger i forbindelse med beskyttede søer eller vandløb.

Punktkilden til merdeposition af ammoniak er anlægget på Stendetgårdvej 20. Ifølge DMU er baggrundsdepositionen af kvælstof i Haderslev Kommune ca. 16 kg kvælstof pr. ha pr. år.

De beskyttede naturarealer som ligger nærmest anlægget er vandhuller. Disse vandhuller grænser op til, eller er omgivet af arealer i omdrift. På grund af denne beliggenhed er vandhullerne påvirket af eutrofiering stammende fra afdrift og udvaskning fra landbrugsarealerne. Afstanden fra anlægget til vandhullerne er så stor, at eutrofieringsbidraget stammende fra en evt. merdeposition vurderes som ubetydeligt i forhold til de øvrige kilder

540 meter sydøst for anlægget ligger en eng, hvor der i ansøgningssystemet er beregnet en merdeposition af ammoniak på 0,18 kg kvælstof pr. ha pr. år, se figur 1. Enge hører ikke til blandt de mest følsomme naturtyper og ifølge ammoniakmanualen (Manual vedr. vurdering af de lokale miljøeffekter som følge af luftbåren kvælstof ved udvidelser og etablering af større husdyrbrug. Miljøministeriet, Skov- og Naturstyrelsen, 2003) ligger tålegrænsen for ferske enge i intervallet 15-25 kg kvælstof pr. ha pr. år.

Den beregnede merdeposition på 0,18 kg kvælstof pr. ha pr. år vurderes, hverken i sig selv eller i kumulation med baggrundsbelastningen på 16 kg kvælstof pr ha pr år, at kunne påvirke engen væsentligt.

Figur 1. Punkt hvori der er beregnet merdeposition af ammoniak er angivet med hvid stjerne

Der vurderes ikke at ligge andre beskyttede naturarealer indenfor 1000 meter fra anlægget, som kan påvirkes af en eventuel merdeposition.

Samlet vurderer kommunen, at påvirkningen fra anlægget i det konkrete projekt ikke vil påvirke tilstanden af § 3-beskyttede naturarealer væsentligt.

Påvirkning af beskyttelseskrævende og fredede arter

I lighed med Bilag IV-arterne vurderes butsnudet frø, ikke at blive påvirket af anlægget i ansøgte projekt.

6.2 LUGT

MILJØTEKNISK REDEGØRELSE

Miljøstyrelsens ansøgningsystem har beregnet hvilke afstande, der mindst skal være fra stalldene til forskellige beboelsestyper, se tabellen nedenfor. Her ses også de målte afstande til den nærmeste beboelse indenfor hver type. På kortet nedenfor ses bl.a. hvilke konkrete beboelser, det drejer sig om.

OMRÅDETYPE	Lovens krav - minimum afstand (m) (geneafstanden)	Aktuel afstand ifølge beregning i husdyrgodkendelse.dk
Byzone / Sommerhusområde	629	1.498
Samlet bebyggelse	455	1.498
Enkelt bolig	176	476

Lugtgeneafstandene er beregnet ved fuld besætning. Alle eksisterende og nye stalde indgår i beregningen.

Lugtens udbredelse i nærområde, afhænger bl.a. af antal og typer af husdyr i området og geografisk placering i forhold til omkringboende. Disse faktorer indgår i lugtberegningen. Denne ejendom ligger uden nabobeboelser indenfor 300 meter og derfor er det udelukkende lugt fra Stendetgård der indgår i beregningen

Ansøger oplyser, at der i alle stalde bliver etableret iblødsætningsanlæg, der også kan anvendes til overbrusning af dyrene, som er med til at sikre en god gødeadfærd i staldene.

De nye gyllebeholdere, nr. 19 og 20, vil blive forsynet med fast overdækning i form af teltdug. Den gylle der bliver udbragt omkring ejendommen og på østsiden af hovedvejen bringes ud med gylleudlægger med slæbeslanger.

Gylle til marker vest for hovedvejen køres med traktor og 25 tons gyllevogn. Gyllen til areaerne ved Moltrup køres i hverdagene.

Gylle til Kværsløkke 18 i Sønderborg Kommune bliver kørt med lastbil af maskinstation. Der køres af større veje og motorvej.

KOMMUNENS BEMÆRKNINGER OG VURDERINGER

Konsekvenszonen er beregnet til 777,78 m. Konsekvenszonen beskriver det område, hvor det kan registreres, at der er et svinebrug et sted i nærheden.

Lovens minimumskrav til afstande til nærmeste beboelser indenfor de tre typer er overholdt. Kommunen vurderer derfor, at den øgede lugt fra staldene ikke vil give væsentlige gener for naboerne pga. den aktuelle afstand til beboelser.

Fra de nye gyllebeholdere, der overdækkes med teltdug, forventes der ikke være nogen særlig lugtafgivelse hen over året. I de eksisterende gyllebeholdere skal der være det lovpligtige intakte flydelag, der næsten lige så effektivt stopper for lugtafgivelse. Det er derfor kommunens vurdering, at lugt fra gyllebeholderne ikke vil være til gene for naboerne.

Når gyllen skal omrøres og bringes ud, vil der altid være lugtgener. Det er kommunens vurdering, at gener ved udbringning kan begrænses tilstrækkeligt ved, at omrøring af beholdere kun sker i forbindelse med udbringning.

Der stilles herudover vilkår om, at der ikke må ske udkørsel af gylle til arealer, hvor der skal køres gennem samlet bebyggelse eller hvor der skal udsprede indenfor 200 m fra samlet bebyggelse på lørdage, søndage og helligdage.

Det betyder, at der i weekenderne kan spredes gylle på arealerne omkring ejendommen, på de arealer, hvor der udlægges gylle med gylleudlægger.

VILKÅR

På baggrund af ovenstående er der stillet følgende vilkår:

58. Der skal anvendes overbrusningsanlæg i samtlige svinestalde.
59. Bedriften og dens omgivelser skal drives og renholdes, således at lugtgener så vidt muligt begrænses. Landbrugsdriften må uden for ejendommens areal ikke give anledning til lugtgener, der af tilsynsmyndigheden vurderes til at være væsentlige.
60. Såfremt tilsynsmyndigheden vurderer, at bedriften giver anledning til flere lugtgener for omkringboende end forventet, skal bedriften udarbejde en handlingsplan for nedbringelse af generne, som kan accepteres af tilsynsmyndigheden og derefter gennemføres af bedriften.

6.3 FLUER OG SKADEDYR

MILJØTEKNISK REDEGØRELSE

Der er generelt hverken problemer med fluer, rotter eller andre skadedyr.

Fluebekæmpelse sker i overensstemmelse med Statens Skadedyrlaboratoriums retningslinier, idet der indsættes rovfluelarver ca. hver 6. uge.

Rotte foretages af et privat firma (Nomus). Kasser med gift tilses ca. 5 gange årligt samt ved henvendelse. I øvrigt holdes ejendommen ryddelig og evt. foderspild mv. opsamles med det samme, så risikoen for tilhold af rotter minimeres.

KOMMUNENS BEMÆRKNINGER OG VURDERING

I forbindelse med dyreholdet kan der forekomme gener fra skadedyr (rotter, mosegrise m.v.), som skal afhjælpes, samt gener fra fluer, som skal bekæmpes effektivt. Det vurderes, at ejendommens skadedyrsbekæmpelse er tilfredsstillende.

Bemærk at retningslinierne fra Statens Skadedyrlaboratorium opdateres 1 gang årligt.

VILKÅR

På baggrund af ovenstående er der stillet følgende vilkår:

61. På ejendommen skal der foretages en effektiv fluebekæmpelse og forebyggende foranstaltninger mod fluer. Fluebekæmpelse skal ske i overensstemmelse med de nyeste retningslinier fra Statens Skadedyrlaboratorium.
62. Opbevaring af foder og affald skal ske på en sådan måde, at der ikke opstår risiko for tilhold af skadedyr (rotter m.v.) på ejendommen.

6.4 TRANSPORT

MILJØTEKNISK REDEGØRELSE

Al transport til og fra ejendommen sker af Stendetgårdvej som er en fælles privat vej. Udover ejendommens ejer er der adgangsvej til Østskoven ad Stendetgårdvej, som går gennem gårdspladsen på Stendetgårdvej 20.

Intern transport på ejendommen sker primært på egne arealer nord for Stendetgårdvej.

Tablet over antal transporter før og efter udvidelse.

ART	Kapacitet pr. læs før udvidelse	Kapacitet pr. læs efter udvidelse	Antal transporter før udvidelse	Antal transporter efter udvidelse
Foder			64	96
Fyringsolie/brændstof			6	6
Afhentning af smågrise			52	52
Levering af			52	52

slagtesøer				
Afhentning af døde dyr			52	52
Diverse sæk-kevarer mv.			28	28
Gyllekørsel med lastbil*		30 m ³		50
Gyllekørsel		25 ton	300	160*
Markarbejds-kørsel**			30	30
Kørnkørsel (ved høst)		15 ton	90	90
Afhentning af korn			30	30
Maksimalt i alt			704	646

*omkring ejendommen udlægges al gylle med gylleudlægger. Gylle til gylleaftale med Svend Erik Martensen køres med traktor og 25 ton gyllevogn.

**kørsel med markmaskiner i forbindelse med sprøjtning og såning mv.

Antallet af transporter er skønnede. Antallet af gyllekørsler med lastbil til Rinkenæs er skønnet ud fra en 30 m³ lukket lastvogn. Der vil normalt blive kørt ud dels i april/maj og dels i september måned.

Al markdrift sker med udgangspunkt fra Kværsløkke 18, 6300 Gråsten. På ejendommen Stendetgårdvej 20 er der kun en traktor, der bruges til flytning af dyr og halm. Antallet af transporter falder med ca. 8 %, primært pga. at udkørsel af gylle ændres fra vognkørsel til gylleudlægger. Kørsler tilrettelægges, så de er til mindst mulig gene for beboerne.

Der køres normalt aldrig gylle i weekend og på helligdage, flytning af gylle i lastbil vil ikke ske i sommermånederne og al transport af dyr sker i dagtimerne.

Der kan i forbindelse med markarbejde forekomme transporter i aftentimerne og nat-tetimerne. Dette vil ske for at reducere antallet af dage med gener fra kørsel så meget som muligt.

KOMMUNENS BEMÆRKNINGER OG VURDERING

Udviklingen i antallet af forskellige typer transport ses af tabellen ovenfor. Det skal bemærkes, at antal og kapacitet pr. læs ikke er bindene (med mindre der er knyttet vilkår til).

En del af udbringningsarealerne ligger mere end 10 km væk fra ejendommen, derfor stilles vilkår om transport i transportvogne og en kvittering fra transportfirma.

Det er kommunens vurdering, at der er valgt de mest hensigtsmæssige transportveje for produkter til og fra gården.

Transport af gylle til udbringning på markerne, vil hovedsageligt foregå ad de veje, der er vist i bilag 6.

Kommunen vurderer, at de anførte transportveje for gylle til markerne kan medføre gene for beboerne i landsbyen Moltrup, derfor stilles der vilkår om, at der ikke må udkøres gylle gennem Moltrup i weekenden.

VILKÅR

På baggrund af ovenstående er der stillet følgende vilkår:

63. Transport af gylle, dyr og foder til og fra ejendommen skal ske via Stendetgårdvej mod vest.
64. Såfremt det anslåede årlige antal transporter i forbindelse med projektet, som fremgår af dette afsnit, overstiges med mere end 10 %, skal kommunen kontaktes og vurdere, om det medfører væsentlige gener for de omkringboende.
65. Ved transport af flydende husdyrgødning på offentlig vej skal gyllevognens åbninger være forsynet med låg eller lignende, således at spild ikke kan finde sted.
66. Gylle som skal transporteres gennem den samlede bebyggelse Moltrup eller udsprede indenfor 200 m fra den samlede bebyggelse må ikke udsprede på lørdage, søn- eller helligedage.
67. Eventuelt spild på offentlige veje efter transporter i forbindelse med landbrugets drift skal fjernes umiddelbart.
68. Transport med gylle skal altid tilrettelægges således, at der tages størst muligt hensyn til omgivelserne.
69. Udlæggerlanger og rør til gylleudlægger skal sikres således, at den ikke beskadiges i forbindelse med færdsel.

6.5 STØJ FRA ANLÆGGET OG MASKINER

MILJØTEKNISK REDEGØRELSE

Støjkilde	Placering	Driftstid
Ventilationsafkast	På samtlige stalde	Døgnet rundt
Foderindblæsning	Lastbil holder ved fodersilonerne	Primært i dagtimerne, ca. en time af gangen
Blandekar	I fodercentral – i isoleret rum	Primært i dagtimerne
Kompressor til vådfodringsanlæg	For enden af bygning 5	12 timer 2 gange ugentligt
Transport via til- og frakørselsvej	Stendetgårdvej mod vest	Primært i dagtimerne

Staldanlægget udvides væsentligt, men pga. afstanden til naboer, forventes disse ikke at blive yderligere generet af støj fra selve anlægget.

Støj fra foderanlæg forventes ikke at kunne høres udenfor ejendommen.

Som beskrevet under transport (afsnit 6.4) vil der ikke komme flere transportere end tidligere.

Der kan i forbindelse med markarbejde forekomme transporter i aftentimerne og nattetimerne. Dette vil ske for at reducere antallet af dage med gener fra kørsel så meget som muligt.

Pga. afstanden til naboer vil der ikke blive foretaget særlige tiltag for at begrænse støjen fra staldanlægget. En del af det eksisterende anlæg er fra 2005 og dermed etableret med nyere og generelt støjsvage ventilationsanlæg. De nye stalde vil ligeledes blive etableret med sådanne ventilationsanlæg.

Transporten tilrettelægges, så der tages mest muligt hensyn til naboer. Der køres normalt aldrig gylle i weekend og på helligdage, evt. flytning af gylle vil ikke ske i sommermånederne, al transport af dyr sker i dagtimerne og foder bestilles til levering på almindelige ugedage i dagtimerne.

KOMMUNENS BEMÆRKNINGER OG VURDERING

Det vurderes, at støj fra ejendommen ikke er eller forventes at blive et problem for de omkringboende. Der er ikke foretaget støjberegninger eller fastsat støjvilkår, idet de nærmeste naboer ligger så langt fra bedriften, at det ikke vurderes at kunne opstå gener.

6.6 STØV FRA ANLÆG OG MASKINER

MILJØTEKNISK REDEGØRELSE

I forbindelse med levering af kraftfoder og mineraler kan der opstå støvgener, hvilket dog oftest er af begrænset karakter. Ved udvidelsen vil foderforbruget stige, men da blandingen i sig selv ikke forårsager væsentlige støvgener, vil der ikke ske en forøgelse af eventuelle støvgener ved udvidelsen.

Der sker en stigning i antallet af fodertransporter til ejendommen og det kan ikke udelukkes, at der kan forekomme flere støvgener fra denne transport, men da antallet af transporter med gylle bliver færre i forbindelse med udvidelsen vil den samlede transport til og fra bedriften falde med 8 %.

Herudover forventes der ikke at være støvende aktiviteter på ejendommen.

KOMMUNENS BEMÆRKNINGER OG VURDERING

Med hensyn til støvgener fra gården forventes det ikke at give væsentlige problemer. Dog henvises der til god landmandspraksis, at al transport til og fra bedriften skal, for at begrænse støvgener, foregå ved hensynsfuld kørsel, samt at alle aktiviteter på bedriften planlægges, herunder også levering og udkørsel, således at omgivelserne påvirkes mindst muligt.

VILKÅR

På baggrund af ovenstående er der stillet følgende vilkår:

70. Fodersiloer skal indrettes således at støvgener i forbindelse med indblæsning af foder undgås.
71. Landbrugsdriften må uden for ejendommens areal ikke give anledning til støvgener, som af tilsynsmyndigheden vurderes til at være væsentlige.

6.7 LYS

MILJØTEKNISK REDEGØRELSE

Der er placeret 3 lamper omkring beboelsen. Der er desuden lys ved indgangen til stalden (bygning 23) og udenfor bygning 24. Der vil yderligere komme belysning ved udleveringsstalden, bygning 21. Belysningen vil blive styret af sensorer og vil således kun blive tændt ved aktivering af sensorerne. Det vurderes, at ingen af naboerne vil blive generet af belysningen.

KOMMUNENS BEMÆRKNINGER OG VURDERING

Det vurderes at belysningen ikke vil give anledning til væsentlige problemer eller gener for omkringboende eller landskabelige hensyn. De nærmeste beboelser ligger ca. 450 meter sydøst for karantænestalden disse beboelser ligger lidt højere i terrænet og Haderslev Kommune forventer ikke, at de vil være generet af lyset ved ejendommen.

Landbruget etablerer begrænset udendørs belysning og det forventes ikke at forstyrre landskabet.

Herudover er der stillet krav om beplantning omkring ejendommen, som også vil være skærmende for lysvirkningen.

VILKÅR

På baggrund af ovenstående er der stillet følgende vilkår:

72. Udendørs pladsbelysning skal forsynes med bevægelsessensorer, der sikrer, at lyset kun er tændt i op til en halv time ad gangen.
73. Belysning i stalde skal være slukket eller droslet ned til nødvendig natbelysning mellem kl. 23 og kl. 06, med mindre menneskelig aktivitet er påkrævet i stalden.
74. Udendørs belysning og lys fra stalde må ikke medføre lysgener for omkringboende, der af tilsynsmyndigheden anses for at være væsentlige.

7 PÅVIRKNING FRA AREALERNE

7.1 UDBRINGNINGSAREALERNE

MILJØTEKNISK REDEGØRELSE

Nedenstående tabel fra IT-ansøgningssystemet viser, hvordan bedriftens areal er sammensat og hvor mange hektar, der ligger i udpegede og følsomme områder:

	I alt, ha	Nitratklasse 0	Nitratklasse 1	P-klasse 0
Ejede og forpagtede	163,22	0,08	163,14	163,22
Aftalearealer	198,06			

Arealerne afvander til Lillebælt.

Til ejendommen hører 163,22 ha ejet/forpagtede udbringningsarealer samt 198,06 ha udbringningsarealer som er aftalearealer med tredjemand. På de ejede og forpagtede arealer udbringes husdyrgødning svarende til 1,35 DE/ha. På aftalearealerne udbringes husdyrgødning svarende til 276 DE.

KOMMUNENS BEMÆRKNINGER OG VURDERING

Jordtypen er hovedsagelig ler (JB 5) og ikke vandet. Det valgte sædskifte i ansøgningen er et standard svinesædskifte og med 3 procent ekstra efterafgrøder.

De beregnede mængder kvælstof og fosfor i husdyrgødningen, som tilføres udbringningsarealerne, udgør i nudrift 25.253,87 kg N/år og 5.943,08 kg P/år og efter den ansøgte ændring/udvidelse 23.488,90 kg N/år og 5.425,77 kg P/år, efter at der fraført gødning fra 276 DE.

Det maksimale antal dyreenheder med gældende harmoniregler er 1,1901 DE/ha og det reelle dyretryk er 1,35 DE/ha.

Beregninger af udvaskningen til overfladevand viser dog, at den reelle udvaskning (49,10 kgN/ha) er mindre end den maksimalt tilladte (49,40 kgN/ha).

Beregninger i ansøgningssystemet viser, at de generelle krav om fosforoverskud, som det er fastlagt i lovgivningen, er overholdt på disse arealer med de sædskifter, som benyttes.

Udskiftning af bedriftens udbringningsarealer eller udskiftning af markarealer hos 3. mand til udspreddning eller afsætning af gødning skal anmeldes til kommunen før planårets begyndelse d. 31. august.

Følgende bestemmelser er gældende ifølge § 26 i Bek. nr. 1695 af 19. december 2006 om husdyrbrug og dyrehold for mere end 3 dyreenheder, husdyrgødning, ensilage mv.

Udbringning af flydende husdyrgødning må kun foretages ved nedfældning eller slangeudlægning.

Ved udbringning af husdyrgødning på ubevoksede arealer skal det nedbringes hurtigst muligt og inden 6 timer.

Udbringning af flydende husdyrgødning på sort jord og græsmarker skal ske ved nedfældning.

Udbringning af husdyrgødning må ikke ske nærmere end 200 m fra byzone eller samlet bebyggelse på lør-, søn- eller helligdage af hensyn til de omkringboende.

Udbringning af husdyrgødning, ensilagesaft og spildevand må ikke give anledning til unødige gener.

VILKÅR

På baggrund af ovenstående er der stillet følgende vilkår:

75. Udbringning af husdyrgødning fra produktionen må kun finde sted på de 361,28 ha udspredningsareal, som fremgår af bilag 12.)
76. Der må maksimalt udbringes husdyrgødning på bedriftens ejede og forpagtede arealer svarende til 219,76 DE eller 1,35 DE/ha pr. planår (1/8-31/7).
77. De til enhver tid gældende regler i forbindelse med anvendelse og udbringning af husdyrgødning skal overholdes.
78. Udskiftning af udbringningsarealer skal godkendes af Haderslev Kommune.

7.2 PÅVIRKNINGER AF SØER OG VANDLØB

MILJØTEKNISK REDEGØRELSE

Et enkelt af udbringningsarealerne i det ansøgte projekt grænser op til et vandløb, som er beskyttet af naturbeskyttelseslovens § 3. Det drejer sig om mark nr. VR 13-1 som grænser op til Åstrup bæk, der er målsat som gyde- og yngelopvækstområde for laksefisk (B1). Der er ikke stærkt skrånende partier på den del af mark nr. VR 13-1, som grænser op til det beskyttede vandløb Åstrup Bæk.

Se beliggenhed af vandløb på bilag 4 og bilag 8.

KOMMUNENS BEMÆRKNINGER OG VURDERINGER

De naturlige og højt målsatte vandløb er omfattet af krav om 2 meter dyrkningsfri bræmme i henhold til Vandløbsloven. En dyrkningsfri bræmme langs vandløb og vandhuller skal bl.a. være med til at hindre afdrift fra pesticider og gødning samt hindre erosioner. Tilstanden i vandløb er sjældent i sig selv følsom overfor næringsstoffer, men overfladisk afstrømning af husdyrgødning kan bringe organisk materiale med sig som ved nedbrydning kan skabe iltfattige forhold der påvirker smådyr og fisk. Desuden fungerer vandløb som transportveje for udvaskede næringsstoffer til slutrecipienten.

Da ansøgte projekt ikke har stærkt skrånende partier ned mod beskyttede vandløb, vurderer Haderslev Kommune, at de 2 meter lovpligtige bræmmer er tilstrækkelige til at sikre mod påvirkninger fra den almindelige landbrugsdrift.

Der gøres opmærksom på, at der for mange almindelige sprøjtemidler er et afstandskrav, der forbyder brug i en afstand der er mindre end 20 meter fra vandløb og søer, og for enkelte midler er afstandskravet højere. Afstandskravene er indført for at beskytte organismer, der lever i vand.

VILKÅR

På baggrund af ovenstående er der ikke stillet vilkår i forhold til påvirkning af søer og vandløb.

7.3 KVÆLSTOF OG FOSFOR TIL FJORD & HAV

MILJØTEKNISK REDEGØRELSE

Nitrat:

For udbringningsarealer i oplande, der afvander til sårbare Natura 2000 områder, stilles i husdyrgodkendelsesbekendtgørelsen krav om et lavere husdyrtryk per hektar, end de generelle harmoniregler giver mulighed for, hvis landbrugsarealerne samtidig har et lavt reduktionspotentiale i forhold til nitratudvaskning.

Det fremgår af ansøgningens gødningsregnskab, at det ansøgte indebærer, at kvælstofmængden i husdyrbrugets årlige gødningsmængde stiger fra 25.254 kg N til 51.804 kg N, dvs. en stigning på 26.550 kg N.

Som nævnt afsættes en del husdyrgødning til aftalearealer. På den baggrund fremgår det af ansøgningen, at kvælstofmængden i gødning til udbringning på egne og forpagtede arealer falder fra 25.254 kg N i nudrift til 23.489 kg N i ansøgt drift, dvs. et fald på 1.765 kg N.

Om udbringningsarealerne er i ansøgningen oplyst, at alle 163,14 ha udbringningsareal er omfattet af nitratklasse 1, og at arealernes reduktionspotentiale er på 85,01 %.

På den baggrund er i ansøgningens nitratberegning for overfladevand beregnet et reelt dyretryk på 1,35 DE/ha, hvilket ikke overholder kravet om et maksimum på 1,1901 DE/ha. Udvasningen af nitrat er imidlertid i ansøgningsskemaet beregnet (via Farm -N) til 49,10 kgN/ha, hvilket overholder kravet om et maksimum på 49,40 kgN/ha.

Som grundlag for beregningerne er oplyst, at husdyrbruget etablerer 3 % efterafgrøder, udover det til enhver tid gældende krav fra plantedirektoratet.

Fosfor:

Kravet til fosforoverskuddet afhænger af jordtype, dræningsforhold og fosfortal. Der stilles således krav til fosforoverskuddet på detaildræned eller grøftede lavbundsarealer, som ikke er omfattet af okkerklasse 1, samt på dræned lerjorder (jordbundstype 5-10) med fosfortal 4 eller højere. Sådanne areal typer betegnes som arealer, der er omfattet af fosforklasse 1, 2 eller 3.

Det fremgår af ansøgningens gødningsregnskab, at det ansøgte indebærer, at fosformængden i husdyrbrugets årlige gødningsmængde, som udbringes på egne og forpagtede arealer, falder fra 5.949,08 kg fosfor til 5.425,77 kg fosfor, dvs. et fald på 523,31 kg fosfor. Alle arealerne har et fosfortal under 4,0, jordbundstypen er JB5 og der er dræned arealer.

Om udbringningsarealerne er i ansøgningen oplyst, at ingen arealer er omfattet af fosforklasse 1, 2 eller 3.

Endvidere oplyser ansøgningen, at krav om P-overskud er overholdt.

KOMMUNENS BEMÆRKNINGER OG VURDERING

Efter den sårbarhedskortlægning, Skov- og Naturstyrelsen har udarbejdet i tilknytning til lovgivningen om husdyrbrug, ligger bedriftens ejede og forpagtede udbringningsarealer i et opland til sårbare Natura 2000 områder.

Det fremgår samtidig af kortlægningen, at arealerne på baggrund af reduktionspotentialet er omfattet af nitratklasse 1.

Endvidere er alle arealerne beliggende i fosforklasse 0.

Farm-N beregningerne i ansøgning viser, at det reelle dyretryk er højere end det beregnede maksimale dyretryk. Men grundet et øget antal efterafgrøder ud over de generelle krav bliver den reelle udvaskning af nitrat mindre end den maksimalt tilladte udvaskning, hvilket betyder, at beskyttelsesniveauet for nitrat-overfladevand er overholdt selvom det reelle dyretryk er større end det maksimalt tilladte.

Der stilles vilkår om, at der maksimalt må udbringes husdyrgødning svarende til 219,76 DE pr. planår og 1,35 DE/ha, samt at der ikke må tilføres anden organisk gødning, f.eks. affald.

Der fastsættes endvidere vilkår om, at husdyrbruget skal udlægge mindst 3 % efterafgrøder ud over PD krav i overensstemmelse med ansøgningen, og at der på tilsynsmyndighedens anmodning skal fremlægges dokumentation herfor for de seneste 5 år i form af de indsendte gødningsregnskaber.

Herudover er det kommunens vurdering, at der ikke skal stilles yderligere krav til reduktion af nitrat – udvaskning i henhold til husdyrgodkendelsens generelle beskyttelsesniveauer.

For arealer på drænet lerjord med et fosfortal under 4,0 stilles der ifølge "vejledning om tilladelse og miljøgodkendelse m.v. af husdyrbrug" ingen krav. Dog må fosforoverskuddet ikke være større end harmonireglerne giver mulighed for på det pågældende landbrug. Ansøgningen viser, at krav om P-overskud er overholdt.

VILKÅR

På baggrund af ovenstående er der stillet følgende vilkår:

79. Der skal på bedriftens udbringningsarealer være mindst 3 % efterafgrøder, svarende til 4,9 ha – ud over de til en hver tid gældende, generelle krav om efterafgrøder. Disse efterafgrøder skal følge de samme regler som gælder for de lovpligtige efterafgrøder hvad angår, artsvalg, dyrkningsperiode og kvælstofgødsning.
80. Ansøger er ansvarlig for, at gylleudbringning på gylleaftaler udføres i henhold til de vilkår der er opsat i godkendelsen for det enkelte areal. Vilkåret omfatter kun de aftalearealer, hvorpå ansøger leverer gyllen udbragt.

7.4 PÅVIRKNING AF BESKYTTET NATUR, NATURA 2000 OG ARTER MED SÆRLIGT STRENGE BESKYTTELSESKRAV (BILAG IV ARTER)

MILJØTEKNISK REDEGØRELSE

Naturområder omfattet af husdyrlovens § 7

Der er i denne ansøgning ingen udbringningsarealer beliggende nærmere end 1.000 meter fra § 7-beskyttede arealer. Det nærmeste naturareal omfattet af bufferzone er et overdrev ved Starup Hede på ca. 34 ha, som ligger ca. 2,4 km syd for nærmeste udbringningsareal.

Naturområder og arter omfattet af habitatbekendtgørelsen

Sydvest for udbringningsarealerne ligger Natura 2000-området "Pamhule skov og Stevning Dam" som er udpeget som fuglebeskyttelsesområde (F59) og habitatområde (H81). Den korteste afstand hertil er ca. 6 km. Øst for udbringningsarealerne i en afstand af ca. 6 km ligger Natura 2000-området "Lillebælt" som er udpeget som hhv. Ramsarområde (R15), fuglebeskyttelsesområde (F47) og habitatområde (H96). Lillebælt er slutrecipient for det ansøgte projekts udbringningsarealer.

Se bilag 8 for beliggenhed af Natura 2000-områder i forhold til det ansøgte projekt.

En række arter omfattet af habitatdirektivets bilag IV kan muligvis have yngle- og rasteområde på eller omkring det ansøgte projekts arealer. Disse arter gennemgås i bilag 13

Naturområder omfattet af naturbeskyttelsesloven.

Naturbeskyttelseslovens § 3 beskytter en række naturarealer mod tilstandsændringer. De § 3-beskyttede naturarealer er: søer større end 100 m², vandløb (hvis de er udpegede som beskyttede), heder, moser, strandenge og strandsumpe samt ferske enge og biologiske overdrev, når sådanne naturtyper enkeltvis eller tilsammen er større end 2.500 m² i sammenhængende areal. Moser under 2.500 m² er dog også beskyttede, når de ligger i forbindelse med beskyttede søer eller vandløb.

Der ligger en række § 3-beskyttede vandhuller op til eller på ejendommens udbringningsarealer, se kortbilag 4. Der ligger vandhuller på følgende marker: mark nr. VJ 15, VJ 16, E3-0, E4-0, E6-0 og BIT 10-0. Desuden grænser to beskyttede vandhuller op til E3-0

Beskyttede fortidsminder og sten- og jorddiger

Museumslovens § 29 (LBK nr. 1515 af 14/12/2006, bekendtgørelse af museumsloven) beskytter fortidsminder samt jord- og stendiger mod tilstandsændringer, og stiller krav om en 2 meter dyrknings- og gødningsfri bræmme omkring fortidsminder. Det er ejeren af arealerne, der til enhver tid er ansvarlig for denne forpligtelse.

En række udbringningsarealer i det ansøgte projekt grænser op til beskyttede sten- og jorddiger, det drejer sig om mark nr.: E12-0, VJ 16, VJ 15, E4-0 og E5-0.

De enkelte udpegninger fremgår af bilag 4.

Der kan forekomme flere arealer, som er beskyttede af naturbeskyttelsesloven hhv. museumsloven end de registreringer, der fremgår af kortbilaget, da kommunens registrering kun kan betragtes som vejledende. Såfremt der er tvivl om et område er omfattet af naturbeskyttelsesloven eller museumsloven, kan kommunens natur- og landbrugsgruppe kontaktes for en nærmere afklaring.

Beskyttelseskrævende og fredede arter

En række arter er omfattet af artsfredning (jvf. BEK nr. 901 af 11/07/2007, bekendtgørelse om fredning af visse dyre- og plantearter mv., indfangning af og handel med vildt og pleje af tilskadekommet vildt), eller vurderet som værende beskyttelseskrævende ifølge det danske rødliste system. Bilag IV-arterne som behandles senere, tilhører denne kategori. Sønderjyllands Amt har i 2002 registreret butsnudet frø ved et vandhul i en afstand af ca. 200 meter fra udbringningsarealerne. Desuden har Miljøcenter Ribe i 2007 registreret lille vandsalamander og butsnudet frø flere steder i Vesterskov, som grænser op til udbringningsareal BIT 10-0.

Udpegninger i Regionplan 2005-2016 - nu landsplandirektiv

Udbringningsarealerne som grænser op til Østerskov er beliggende i område, der i landsplandirektivet (Regionplan 2005-2016, Sønderjyllands Amt, Teknisk forvaltning, 2005) er udpeget som hhv. værdifulde landskaber og uforstyrrede landskaber. Desuden er der to biologiske korridorer som passerer hen over udbringningsarealer enten langs skel eller hen over markerne.

KOMMUNENS BEMÆRKNINGER OG VURDERING

Påvirkning af naturområder omfattet af husdyrlovens § 7

I henhold til husdyrgødningsbekendtgørelsen (BEK. nr. 1695 af 02/07/2006, bekendtgørelse om husdyrbrug og dyrehold for mere end 3 DE, husdyrgødning, ensilage m.v.) skal al udbringning af flydende husdyrgødning på sort jord og græsmarker, ske ved nedfældning indenfor 1000 m til de § 7-naturtyper, som er defineret i husdyrloven. Dette tiltag vil være med til at begrænse ammoniakfordampningen fra markerne til de sårbare naturtyper.

Haderslev Kommune vurderer på baggrund af afstanden på de 2,4 km til § 7-arealer, at udbringning af husdyrgødning i det ansøgte projekt ikke vil påvirke naturarealer omfattet af husdyrbrugsloven § 7.

Påvirkning af naturområder og arter omfattet af habitatbekendtgørelsen

Habitatbekendtgørelsen udpeger en række internationale naturbeskyttelsesområder samt udpegede arter, som skal beskyttes. De internationale naturbeskyttelsesområder kaldes Ramsar-områder, fuglebeskyttelsesområder og habitatområder alt efter, om de er beskyttet efter Ramsarkonventionen eller efter EU's fuglebeskyttelses- og habitatdirektiver, og de tre typer områder går under fællesbetegnelsen Natura 2000-områder. De udpegede arter omtales normalt som "bilag IV-arter", fordi de er opført på habitatdirektivets bilag IV.

Ifølge Habitatbekendtgørelsen er en kommune forpligtet til at lave en række vurderinger i forhold til Natura 2000-områderne og bilag IV-arterne, før den kan udstede en miljøgodkendelse efter husdyrloven. De vigtigste regler i habitatbekendtgørelsen er i denne forbindelse:

§ 7, stk. 1: Kommunen skal foretage en vurdering af, om projektet i sig selv, eller i forbindelse med andre planer og projekter, kan påvirke et Natura 2000-område væsentligt

§ 11, stk. 1: Der kan ikke gives tilladelse, dispensation, godkendelse mv., hvis det ansøgte kan

- beskadige eller ødelægge yngle- eller rasteområder i det naturlige udbredelsesområde for de dyrearter, der er optaget i habitatdirektivets bilag IV, litra a)
- ødelægge de plantearter, som er optaget i habitatdirektivets bilag IV, litra b i alle livsstadier

For habitatområder og fuglebeskyttelsesområder er beskyttelsen baseret på en række arter og naturtyper. Listen over disse arter og naturtyper kaldes området "udpegningsgrundlag". I bilag 12 findes beskrivelse af Natura 2000-områder samt udpegningsgrundlag herfor.

På baggrund af den store afstand mellem de nærmeste Natura 2000-områder og udbringningsarealerne i det ansøgte projekt, vurderes merdeposition stammende fra udbringning af husdyrgødning ikke at være af en størrelsesorden, der kan påvirke Natura 2000-områdernes udpegningsgrundlag. Ligeledes kan der ses bort fra randpåvirkninger i form af afdrift og overfladeafstrømning af gødning.

Da udbringningsarealerne i det ansøgte projekt afvander til Natura 2000-området "Lillebælt", kan udvaskning af næringsstoffer fra udbringningsarealerne udgøre en risiko for arter og naturtyper på udpegningsgrundlaget. Ifølge basisanalysen for Natura 2000-området "Lillebælt" er flere af naturtyperne på udpegningsgrundlaget truet af næringsstofbelastning, herunder vurderes kystlagunerne som værende truet af næringsssalte og er udpeget som fosforbelastede. Kystlagunerne er karakteriseret ved at have et begrænset vandskifte, og tilstanden heri vil i særlig grad påvirkes af de direkte udledninger. I basisanalysen for Vanddistrikt 50 som Lillebælt tilhører, angives at miljøkvalitetsmålsætningen om et upåvirket eller kun svagt påvirket plante- og dyreliv ikke er opfyldt. Målsætningen vurderes heller ikke at kunne opfyldes i 2015, og målet om en god tilstand senest i 2015 jvf. vandrammedirektivet, vil således ikke kunne nås. Årsagen hertil er først og fremmest næringsstofftilførslen fra land samt tilførsel af kvælstof fra atmosfæren. Landbruget udpeges som den største kilde til kvælstoftilførsel, mens fosfortilførslen er mere lige fordelt mellem landbruget og punktkilder.

Havområdet i Natura 2000-området "Lillebælt" har et jysk opland på ca. 46.000 ha. Ca. 163 ha i ansøgte projekt afvander til Natura 2000-området, hvilket svarer til ca. 3,5 ‰ af det samlede jyske opland.

Den gennemsnitlige kvælstofudvaskning fra arealer i Danmark er af Miljøministeriet estimeret til 60 kg N pr. ha pr. år, hvoraf en eventuel anvendelse af husdyrgødning normalt kan påvirke udvaskningen med maks. 10 kg N pr. ha pr. år. Der sker herudover en tilførsel af kvælstof fra andre kilder i oplandet end landbrugsdrift. Der er i kapitel 7.3 redegjort for nitratudvaskning i ansøgte projekt. Da der er arealer beliggende i nitratklasses er der sket en skærpelse af harmonikravet fra 1,4 DE/ha til 1,35 DE/ha. og det konkluderes at husdyrlovens beskyttelsesniveau er overholdt med en nitratudvaskning på 49,2 kg N pr. ha pr. år. Haderslev Kommune vurderer, at den beregnede nitratudvaskning til overfladevand på 49,2 kg N pr. ha pr. år ligger under gennemsnittet for landbrugsarealer. På baggrund deraf, samt udbringningsarealernes størrelse i forhold til det samlede opland til "Lillebælt", vurderes det, at nitratudvaskning fra det ansøgte projekt i sig selv ikke kan påvirke Natura 2000-området væsentligt.

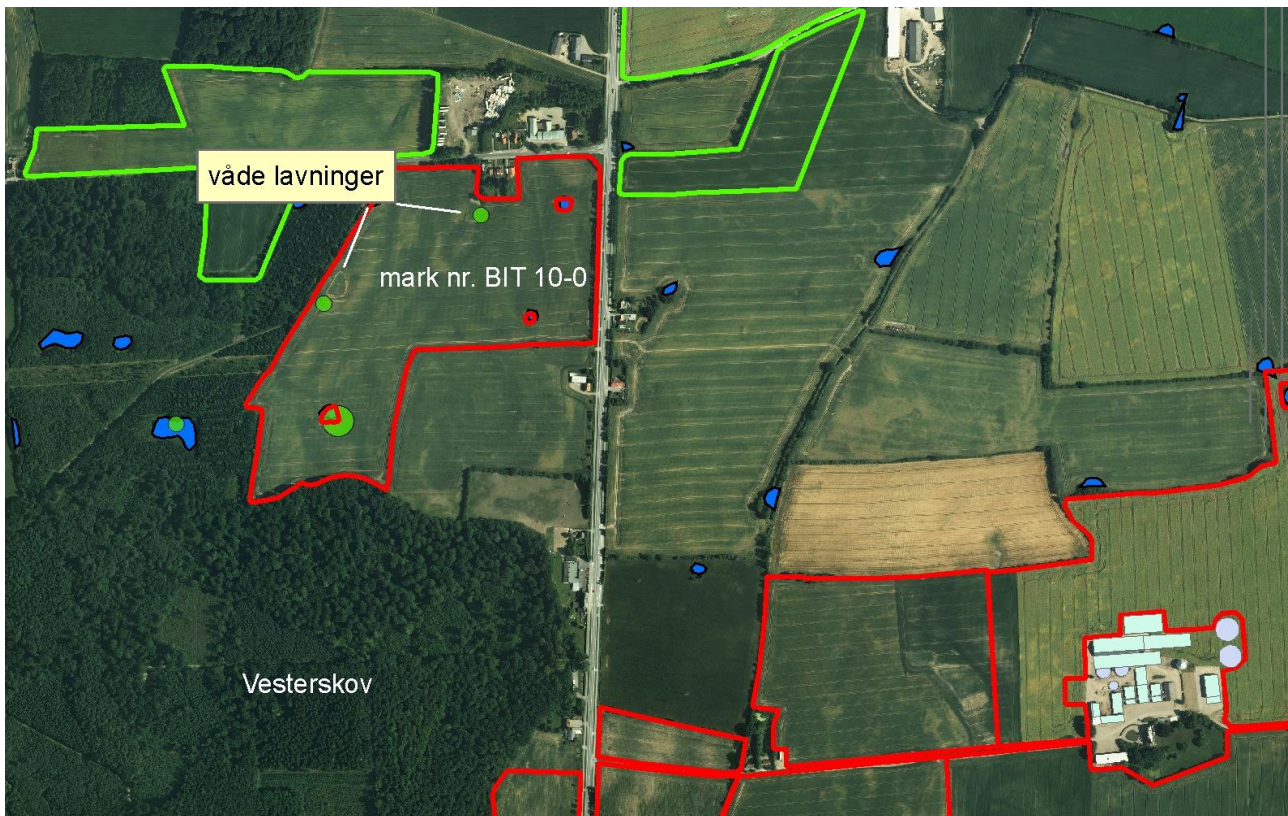
Udbringningsarealerne ligger udenfor fosforklasse, hvilket betyder at der i ansøgte projekt ikke ligger arealer med særlig risiko for tab af fosfor til fosforbelastede Natura 2000-områder. Kravet til fosforoverskud i ansøgte projekt er 7,7 kg P pr. ha. pr. år. Dette krav er overholdt med et beregnet fosforoverskud på 6,3 kg P pr. ha. pr. år. Der ligger ikke stærkt skrånende udbringningsarealer op til vandløb og risikoen for overfladetab af fosfor fra udbringningsarealerne vurderes som værende ringe. Da arealerne ligger udenfor fosforklasse, kravet til fosforoverskud er overholdt og risikoen for overfladetab af fosfor er ringe, vurderer Haderslev Kommune at fosforudvaskningen fra ansøgte projekt ikke vil påvirke Natura 2000-områdets udpegningsgrundlag væsentligt

Med hensyn til den kumulative effekt vurderer Haderslev Kommune, at husdyrlovens beskyttelsesniveau er tilstrækkeligt til at sikre overfladevand i Natura 2000-områder imod en væsentlig påvirkning fra det samlede opland. "Lillebælt" er opdelt i nitratklasses, hvor der i henhold til husdyrloven er krav om skærpelse af de generelle harmoniregler i nitratklasses 1, 2 og 3. Det må forventes, at der samlet set sker en reduktion af nitratudvaskningen i takt med at landbrugsbedrifterne får miljøgodkendelse eller -tilladelse. Haderslev Kommune vurderer derfor, at projektet heller ikke i sammenhæng med andre projekter og husdyrbrug vil påvirke Natura 2000-området væsentligt pga. nitratudvaskning. I øvrigt afventer kommunen vand- og naturplanerne, som skal sikre at overfladevand opnår en god tilstand, og at de udpegede naturtyper og arter opnår en gunstig bevaringsstatus.

På baggrund af gennemgangen i bilag 13 vurderer Haderslev Kommune, at der skal stilles supplerende vilkår for at sikre kendte og potentielle yngle- og rasteområder for de nedenstående bilag IV-padder.

Løgfrø, løvfrø, spidssnudet frø og stor vandsalamander:

Området som berøres af projektet ligger inden for det naturlige udbredelsesområde for disse padder. Løvfrø er kortlagt i den "gamle" Haderslev Kommune i perioden 1996-2000, og er fundet på flere lokaliteter i og omkring Vesterskov, som ligger op til udbringningsarealer i ansøgte projekt. På mark nr. BIT 10-0 blev der fundet tre løvfrøbestande; en stor bestand i det sydligste beskyttede vandhul samt to mindre bestande i eller tæt på våde lavninger i hhv. den vestlige og nordlige del af marken, se figur 2.

Figur 2 forekomst af løvfrø mark nr. BIT 10-0. De grønne cirkler viser registrerede løvfrøbestande.

Forekomsten af løvfrø i de våde lavninger er i overensstemmelse med, at tidvist våde lavninger er løvfrøens foretrukne yngleområder. Miljøcenter Ribe har i 2007 også foretaget en kortlægning af løvfrø i området, og fandt både løvfrø og stor vandsalamander ved vandhuller i Vesterskov.

Vandhullerne og lavningerne på mark nr. BIT 10-0 er besigtiget af Haderslev Kommune den 02.03.2010. Det sydligste vandhul hvor der tidligere er konstateret løvfrø, fremstår som et lysåbent vandhul med relativt flade brinker, dog er der mod øst en mere stejl brink med to store egetræer. Ved besigtigelsen som skete da landskabet var delvist snedækket, var jorden opdyrket næsten helt ind til vandhullets øvre kant. Det konstateredes at den nordligste lavning var drænet og opdyrket, mens den vestligste lavning, som udgjorde ca. 600 m², stod under vand. En gennemgang af luftfotos fra perioden 1993-2008 bekræfter, at der er tale om lavninger på marken, som i perioder fremstår våde/oversvømmede. Både det beskyttede vandhul og den vestlige lavning vurderes at være velegnede yngle- og rasteområder for løvfrøen. I henhold til naturbeskyttelseslovens § 29 a, stk. 2. som trådte i kraft den 1.10.09 må yngle- og rasteområder for bilag IV-arter ikke beskadiges eller ødelægges. Den våde lavning vurderes at være beskyttet af naturbeskyttelseslovens § 29a og kan derfor ikke indgå i omdrift.

Ifølge Danmarks indberetning til EU er bevaringsstatus for løvfrø ugunstig. En af årsagerne hertil er overskygning, tilgroning og næringsbelastning af dens ynglesteder. Ved landbrugsdrift af arealer omkring vandhuller vil der være en randeffekt som kan give anledning til næringsstofbelastning af vandhullet og dets omgivelser. Denne næringsstofbelastning vil bl.a. accelerere tilgroningen.

For at sikre de tidligere registrerede yngle- og rasteområder for løvfrø stilles der vilkår om udlægning af 10 meter bræmmer omkring det sydlige vandhul på mark nr. BIT 10-0 samt omkring den våde lavning på den vestlige del af mark nr. BIT 10-0. Se bilag 9.

Da der er gjort flere fund af løvfrø og stor vandsalamander i området omkring det ansøgte projekt, er det sandsynligt at disse padder har yngle- og rasteområde i de mest velegnede vand-

huller i området, dvs. de mest lysåbne, lavvandede og rene vandhuller. Ved besigtigelse den 02.03.10 blev det konstateret at det sydøstligste vandhul på mark nr. BIT 10-0 er et fint paddevandhul, idet det er helt lysåbent og med meget flade brinker. Ved gennemgang af luftfotos vurderes vandhullet på VJ 16 ligeledes at være velegnet som yngle- og rasteområde for løvfrø og andre bilag IV-padder. Der skal derfor udlægges 5 meter bræmmer omkring disse to vandhuller, se bilag 10.

Øvrige mindre velegnede vandhuller kan ikke udelukkes at være potentielle yngle- og rasteområder for bilag IV-padder herunder f.eks. spidssnudet frø, der stiller mindre krav til vandhullernes kvalitet. Haderslev Kommune vurderer at bør udlægges 2 meter bræmmer omkring vandhuller beliggende på mark nr. BIT 10-0, E3-0, E4-0 og E6-0 som er udpeget på Bilag 11.

Bræmmerne skal starte ved vandhullernes kronekant og skal være dyrknings-, jordbearbejdnings-, gødnings- og sprøjtefri. Ved disse bræmmer udgår der i alt ca. 4000 m² af udbringningsarealet. Trods denne mindre reduktion i udbringningsarealet er kravet til nitratudvaskning og fosforoverskud overholdt i ansøgte projekt.

Ved udlægning af de ovennævnte bræmmer vurderes det ansøgte projekt ikke, at ødelægge eller beskadige eksisterende eller potentielle yngle- og rasteområder for de nævnte bilag IV-padder.

Samlet set vurderes udbringning af husdyrgødning i ansøgte projekt ikke at kunne påvirke de nærmeste Natura 2000-områders udpegningsgrundlag væsentligt. Ligeledes vurderes det, at ansøgte projekt med de stillede vilkår, ikke vil skade arter opført på habitatdirektivets bilag IV. Miljøgodkendelsen er dermed i overensstemmelse med habitatbekendtgørelsens § 7, stk. 1 samt § 11, stk. 1, og kræver ikke udarbejdelse af konsekvensvurdering efter habitatbekendtgørelsen regler herom.

Påvirkning af naturområder omfattet af naturbeskyttelsesloven

Der er i det ansøgte projekt flere udbringningsarealer for husdyrgødning, som grænser op til § 3-beskyttede vandhuller. Udbringning af husdyrgødning kan føre til tilstandsændringer på tilstødende naturarealer. Påvirkningen kan dels ske ved merdeposition af ammoniak i særligt næringsfølsomme naturarealer, dels ved erosion, afdrift, udvaskning og overfladeafstrømning af gødning.

Der er stillet krav om bræmmer omkring beskyttede vandhuller for at beskytte eksisterende og potentielle yngle- og rasteområder for bilag IV-padder. Haderslev Kommune vurderer, at udbringning af husdyrgødning i det ansøgte projekt, med de stillede vilkår, ikke vil påvirke naturtilstanden af de omkringliggende § 3 beskyttede naturarealer væsentligt.

Påvirkning af beskyttede fortidsminder samt sten- og jorddiger.

Arealanvendelsen i ansøgte projekt er ikke af en karakter, som vurderes at påvirke de beskyttede sten- og jorddiger.

Påvirkning af beskyttelseskrævende og fredede arter

Der er stillet vilkår omkring vandhuller for at tilgodese bilag IV-padder. Disse bræmmer vurderes at have en positiv effekt for butsnudet frø og lille vandsalamander som er registreret i projektområdet.

Påvirkning af udpegninger i Regionplan 2005-2016 - nu landsplandirektiv

Da det ansøgte projekt ikke vurderes at forringe kvaliteten eller omfanget af naturområder, vurderes der ikke at være konflikter i forhold til disse udpegninger.

VILKÅR

På baggrund af ovenstående vurdering er der stillet følgende vilkår for at beskytte eksisterende og potentielle yngle- og rasteområder for bilag IV-padder:

81. Der skal udlægges en 10 meter dyrknings-, jordbearbejdnings-, gødnings- og sprøjtefri bræmme omkring det sydligste vandhul. Se bilag 9.
82. Den våde lavning på den vestlige del af mark nr. BIT 10-0 (matrikel nr. 50, Errested, Bjerning) samt en bræmme på 10 meter herom, skal være dyrknings-, jordbearbejdnings-, gødnings- og sprøjtefri. Se bilag 9.
83. Der skal udlægges 5 meter dyrknings-, jordbearbejdnings-, gødnings- og sprøjtefri bræmmer omkring de beskyttede vandhuller som er vist på bilag 10 og som ligger på følgende udbringningsarealer: mark nr. BIT 10-0 (matrikel nr. 50, Errested, Bjerning) og mark nr. VJ 16 (matrikel nr. 20b, Ladegård, Åstrup).
84. Der udlægges 2 meter dyrknings-, jordbearbejdnings-, gødnings- og sprøjtefri bræmmer omkring de beskyttede vandhuller som er udpeget på Bilag 11, og som ligger på eller grænser op til følgende udbringningsarealer: mark nr. VJ 15 (matrikel nr. 221, Ladegård, Åstrup), E3-0 (matrikel nr. 29, Errested, Bjerning), E4-0 (matrikel nr. 429 Ladegård, Åstrup), E6-0 (matrikel nr. 17, Ladegård, Åstrup) og mark nr. BIT 10-0 (matrikel nr. 50, Errested, Bjerning).

Bræmmerne skal starte ved vandhullernes kronekant

7.4 KVÆLSTOF TIL GRUNDVAND

MILJØTEKNISK REDEGØRELSE

Der er ingen nitratfølsomme områder.

KOMMUNENS BEMÆRKNINGER OG VURDERING

De gældende normer for tilførsel af kvælstof til afgrøderne forventes at være tilstrækkelig til at sikre den almindelige grundvandsbeskyttelse. Det sikres igennem gødningsplanerne.

VILKÅR

På baggrund af ovenstående er der ikke stillet vilkår i forhold til kvælstof til grundvand.

8 BEDSTE TILGÆNGELIGE TEKNIK (BAT)

MILJØTEKNISK REDEGØRELSE

Management:

BAT inden for management/godt landmandskab er i BREF (referencedokument for bedste tilgængelige teknikker, der vedrører intensiv fjerkræ- og svineproduktion) defineret på en række områder.

På bedriften er der taget følgende forholdsregler:

Der føres journal over spredning af uorganisk gødning og husdyrgødning på markerne i form af mark- og gødningsplan, som endvidere bruges til planlægning af kommende sæsons spredning.

Der føres ikke løbende journal over vand- og energiforbrug samt spild, men vand- og energiforbrug opgøres årligt i forbindelse med regnskabet.

Der bliver lavet beredskabsplan, så forholdsregler i forbindelse med uheld med kemikalier og gylle, brand mv. bliver beskrevet.

Der er ikke udarbejdet egentlige planer for reparation og vedligehold (bortset for serviceaftale på transponderanlæg). Der foretages daglige tjek og løbende service på anlæggene efter behov.

Der er ikke egentlige uddannelses- og træningsprogrammer, men de ansatte sendes på relevante kurser i arbejdstiden, når der er behov, alt efter hvilke type arbejdsopgaver, de skal håndtere.

På baggrund af ovenstående vurderes det, at ansøger bruger BAT indenfor management.

Fodring:

Der anvendes fasefodring i overensstemmelse med de vejledende BAT-værdier for indholdsstoffer i foder i EU's BREF-note kap. 4.2 og fodret tilsættes fytase.

Staldsystemer:

Med hensyn til BAT og staldsystemer er der flere forskellige definitioner på, hvad BAT er. Dels er der referencedokumentet for bedste tilgængelige teknikker der vedrører intensiv fjerkræ- og svineproduktion (BREF), dels er der BAT-bladene og dels er der www.husdyrgodkendelse.dk's beregninger.

I BREF står der, at følgende staldsystemer er BAT:

Staldsystemer for søer, løbeafdelingen og drægtighedsstalden:

- fuld- eller delspaltegulv med vakuumsystem nedenunder til hyppig fjernelse af gylle, eller
- delspaltegulv og en reduceret gødningskanal.

Staldsystemer for søer, farestalden:

En boks med fuldspaltede jern- eller plastikgulve og som har:

- en kombination af vand- og gødningskanal, eller
- et udskylningssystem med gødningsrender, eller
- en gødningsopsamler nedenunder.

Ifølge Dansk Svineproduktion har staldtyper med gyllekanaler med skrå vægge og skrånende gødningssskakter samt stier med et centralt konvekst massivt gulv ikke fundet udbredelse i Danmark.

BREF-dokumentet konkluderer, at farestalde med bokse med et delvist spaltet gulv og en reduceret gødningskanal ikke er BAT – mens et fuldspaltet gulv er det, hvis det er på plast eller metalgulv.

På dette punkt er der ikke harmoni mellem BREF-dokumentet, BAT-bladene og

www.husdyrgodkendelse.dk.

Staldsystemer for grise, smågrisestalden

En sti:

- eller et en-etagesbur med fuld- eller delspaltegulv og et vakuumsystem til hyppig fjernelse af gylle, eller
- et en-etagesbur med fuldspaltegulv med et hældende betongulv nedenunder til adskillelse af urin og fækalier, eller
- med et delvist spaltet gulv (to-klimasystem), eller
- med et delvist spaltet gulv jern- eller plastikgulv og et skrånende eller konvekst fast gulv, eller
- med et delvist spaltet gulv med metal- eller plastikspalter og en lavvandet gødningskanal og kanal for fordærvet drikkevand, eller
- med delspaltegulv med trekantede jernspalter og en gødningskanal med hældende sidevæge.

Endvidere findes der på nuværende tidspunkt 3 BAT-blade:

- Luftvasker med syre (slagtesvin)
- Svovlsyrebehandling af gyllen (slagtesvin)
- Køling af gyllen i svinestalde

BAT Staldindretning

Eksisterende stald (stald 1.1.1):

Stalden er bygget i 1985 og bliver i forbindelse med udvidelsen renoveret og ændret fra drægtighedsstald til farestald. Farestalden bliver indrettet med delvis fast gulv. Delvis fast gulv er BAT jf. Miljøstyrelsens BAT-blad nr. Sv.St.04. Smågrisene går sammen med søerne, men med adgang til toklimasystem. Det tilgodeser pattegrisene, idet fast gulv er mere skånsomt end fuldspaltegulv. Delvis spaltegulv giver desuden mulighed for anvendelse af strøelse.

Eksisterende stald (stald 1.1.2):

Stalden er bygget i 1985 og bliver i forbindelse med udvidelsen renoveret og ændret fra drægtighedsstald til farestald. Farestalden bliver indrettet med delvis fast gulv. Delvis fast gulv er BAT jf. Miljøstyrelsens BAT-blad nr. Sv.St.04. Smågrisene går sammen med søerne, men med adgang til toklimasystem. Det tilgodeser pattegrisene, idet fast gulv er mere skånsomt end fuldspaltegulv. Delvis spaltegulv giver desuden mulighed for anvendelse af strøelse.

Eksisterende stald (stald 1.1.3):

Eksisterende farestald fra 2001 med delvis fast gulv. Delvis fast gulv er BAT jf. Miljøstyrelsens BAT-blad nr. Sv.St.04. Stalden forventes at skulle renoveres om ca. 10 år. Smågrisene går sammen med søerne, men med adgang til toklimasystem. Det tilgodeser pattegrisene, idet fast gulv er mere skånsomt end fuldspaltegulv. Delvis spaltegulv giver desuden mulighed for anvendelse af strøelse.

Eksisterende stald (stald 1.1.4):

Eksisterende farestald fra 1985 med delvis fast gulv. Delvis fast gulv er BAT jf. Miljøstyrelsens BAT-blad nr. Sv.St.04. Stalden er sidst blevet renoveret i 2003 og forventes derfor først at skulle renoveres igen om ca. 10-15 år. Smågrisene går sammen med søerne, men med adgang til toklimasystem. Det tilgodeser pattegrisene, idet fast gulv er mere skånsomt end fuldspaltegulv. Delvis spaltegulv giver desuden mulighed for anvendelse af strøelse.

Eksisterende stald (stald 1.1.5):

Eksisterende farestald fra 1985 med delvis fast gulv. Delvis fast gulv er BAT jf. Miljøstyrelsens BAT-blad nr. Sv.St.04. Smågrisene går sammen med søerne, men med adgang til toklimasystem. Det tilgodeser pattegrisene, idet fast gulv er mere skånsomt end fuldspaltegulv. Delvis spaltegulv giver desuden mulighed for anvendelse af strøelse. Stalden tages formentlig ud af brug inden næste godkendelsesperiode.

Eksisterende stald (stald 1.1.6):

Eksisterende stald fra 1985 med delvis fast gulv. Delvis fast gulv er BAT jf. Miljøstyrelsens BAT-blad nr. Sv.St.04. Stalden skal bruges som opsamlingsstald til smågrise som fravænnedes fra søer, som skal bruges som ammesøer, udenfor de normale fravænningsdage. Smågrisene går i stalden fra fravæanning til de sælges.

Eksisterende stald (stald 1.1.7):

Eksisterende farestald fra 1985 med delvis fast gulv. Delvis fast gulv er BAT jf. Miljøstyrelsens BAT-blad nr. Sv.St.04. Stalden er sidst blevet renoveret i 2003 og forventes derfor først at skulle renoveres igen om ca. 10-15 år. Smågrisene går sammen med søerne, men med adgang til toklimasystem. Det tilgodeser pattegrisene, idet fast gulv er mere skånsomt end fuldspaltegulv. Delvis spaltegulv giver desuden mulighed for anvendelse af strøelse.

Eksisterende stald (stald 1.1.8):

Eksisterende stald fra 1896 med delvis fast gulv. Delvis fast gulv er BAT jf. Miljøstyrelsens BAT-blad nr. Sv.St.04. Stalden er sidst blevet renoveret i 2003 og forventes derfor først at skulle renoveres igen om ca. 10-15 år. Stalden er indtil nu blevet brugt som drægtighedsstald til løsgående gylte, men vil fremadrettet blive brugt som poltetræningsstald. Dvs. en stald, hvor de unge polte lærer at gå ind i transponderstationerne.

Eksisterende stald (stald 1.1.9):

Nuværende gyltetræningsstald med delvis fast gulv. Efter gennemførelse af etape 2 rives stalden ned. Delvis fast gulv er BAT jf. Miljøstyrelsens BAT-blad nr. Sv.St.04.

Ny stald (stald 1.1.10):

Den nye farestald etableres med delvist spaltegulv (1/3 spalter) med vakuumudslusning. Smågrisene går sammen med søerne men med adgang til toklimasystem. Den væsentligste fordel ved staldsystemet er dyrevelfærd. Det tilgodeser pattegrisene idet fast gulv er mere skånsomt end fuldspaltegulv. Delvis spaltegulv giver desuden mulighed for at anvende strøelse, hvilket ikke er muligt ved fuldspaltegulv. Farestien har herved et tørt miljø for pattegrisene, hvorved der kan opretholdes et lavt smittepres i farestalden. Delvis fast gulv er BAT jf. Miljøstyrelsens BAT-blad nr. Sv.St.04.

Eksisterende stald (1.1.11):

Eksisterende drægtighedsstald med delvis spaltegulv og elektronisk sofodring. Stalden ændres ikke ved udvidelsen. Delvis fast gulv er BAT jf. Miljøstyrelsens BAT-blad nr. Sv.St.04. Stalden er bygget i 2003 og forventes først at skulle renoveres om ca. 20 år. Den forventede renovering ligger inde i revurderingsperioden, og det vil derfor blive vurderet til den tid, hvordan stalden skal indrettes, for til den tid at leve op til BAT

Ny stald (stald 1.1.12):

Ny drægtighedsstald med delvis spaltegulv og elektronisk sofodring. Delvis spaltegulv giver mulighed for anvendelse af strøelse. Delvis spaltegulv er BAT jf. Miljøstyrelsens BAT-blad nr. Sv.St.04.

Ny stald (stald 1.1.13):

Ny løbestald med enkeltdyrsopstaldning, delvis spaltegulv og gyllekøling. Delvis spaltegulve er BAT. Som yderligere virkemiddel til reduktion af ammoniakfordampningen bliver der installeret gyllekøling i alle gyllekanaler. Gyllekøling i svinestalde er beskrevet i Miljøstyrelsens BAT-blad nr. Sv.St.01. Gyllekøling er BAT, hvis varmen kan genbruges. Der kan ikke umiddelbart genanvendes mere varme, end svarende til gyllekølingen fra denne stald. Dette skyldes at der på ejendommen i forvejen er et halmfyr som anvendes som varmekilde.

Eksisterende stald (stald 1.1.14):

Poltestalden er etableret som et toklimasystem med delvis fast gulv og gyllekummer under spaltearealet. Delvis fast gulv er BAT jf. Miljøstyrelsens BAT-blad nr. Sv.St.04. Stalden er bygget i 2006 og forventes først at skulle renoveres om ca. 20 år. Den forventede renovering lig-

ger inde i revurderingsperioden, og det vil derfor blive vurderet til den tid, hvordan stalden skal indrettes, for til den tid at leve op til BAT.

Ny stald (stald 1.1.15):

Poltestalden bliver etableret som et toklimasystem med delvis fast gulv og gyllekummer under spaltearealet. Delvis fast gulv er BAT jf. Miljøstyrelsens BAT-blad nr. Sv.St.04.

I eksisterende stalde til svin vurderer Haderslev kommune at delvis fast gulv er BAT. I nye stalde er det BAT, udover delvis fast gulv, at etablere gyllekøling i det omfang at varmen kan genbruges på ejendommen.

Ejendommens BAT-niveau:

N-beregning: (se bilag xxx)

Stald	Tab uden virkemidler	Tab BAT-niveau	Manglende reduktion
1.1.1	103,99 kg N	103,99 kg N	0,0 kg N
1.1.2	52,00 kg N	52,00 kg N	0,0 kg N
1.1.3	187,76 kg N	187,76 kg N	0,0 kg N
1.1.4	184,87 kg N	184,87 kg N	0,0 kg N
1.1.5	103,99 kg N	103,99 kg N	0,0 kg N
1.1.6	7,16 kg N	7,16 kg N	0,0 kg N
1.1.7	195,46 kg N	195,46 kg N	0,0 kg N
1.1.8	198,16 kg N	277,11 kg N	-78,95 kg N
1.1.10	1001,40 kg N	1001,40 kg N	0,0 kg N
1.1.11	1692,46 kg N	1692,46 kg N	0,0 kg N
1.1.12	1569,32 kg N	1569,32 kg N	0,0 kg N
1.1.13	1473,85 kg N	1167,84 kg N	306,01 kg N
1.1.14	247,18 kg N	247,18 kg N	0,0 kg N
1.1.15	37,98 kg N	37,98 kg N	0,0 kg N
I alt	7221,1 kg N	6994,0 kg N	227,1 kg N

Virkemidler for at overholde det generelle ammoniakreduktionskrav:

-Overdækning af gyllebeholdere:	481,00 kg N
- Gyllekøling med 25 % effekt i bygning 1.1.13:	375,00 kg N

I alt **-855,8 kg N**

Ejendommen overholder således BAT med 856 kg N. Der er derfor ikke udarbejdet beregninger for fravalg af BAT.

Fravalg af BAT-teknikker for nye stalde:

Biologiske og kemiske luftvaskere er så dyre at etablere og så usikre i drift, at det vurderes at være uproportionalt. Desuden er der særdeles store driftsmæssige omkostninger både med hensyn til strøm, vand og vedligeholdelse.

Gylleforsuring er uegnet i staldanlæg, hvor der bruges meget halm. Derudover kan der generelt være problemer med lugtgener fra forsøringsanlæg. Lugtgener kan forekomme fra proces-tanken, men derudover har erfaringer med forsøringsanlæg fra andre ejendomme vist, at der er en risiko for forværring af lugtgener på ejendomme hvor der sker en opblanding af forsuret gylle med ikkeforsuret gylle. Idet ejendommen ikke er placeret i umiddelbar nærhed af sårbar natur og de 20 % ammoniakreduktion kan opfyldes på anden vis, fravælges risikoen for forværrede lugtgener i forhold til nærliggende naboer/samlet bebyggelse/byzone. I det aktuelle projekt er det primære formål med gyllekølingen desuden, at opnå en reduktion af energiforbruget til opvarmning, derfor er gylleforsuring ikke et alternativ.

Fravalg af BAT-teknikker for eksisterende stalde – under hensyn til proportionalitetsprincippet: Luftvaskere med syre kan anvendes til at reducere ammoniakfordampningen fra staldanlægget.

Det kræver, at afgangsluften samles og ledes gennem en renser. Anlægget er så dyrt at etablere, at det vurderes at være uproportionalt at installere på et eksisterende anlæg.

Der installeres ikke gylleforsuring, i det der er tale om mange eksisterende stalde, hvor der ikke er sikkerhed for at betonen i gyllekanalerne har en god holdbarhed overfor syrepåvirkningen. Samtidig er energiforbruget ved drift af et forsøringsanlæg stort, og vurderes ikke at være proportionalt i forhold til miljøgevinsten.

Ud over BREF og BAT-byggebladene er der www.husdyrgodkendelse.dk's beregninger.

Kravet om 20 % reduktion af ammoniakudledningen for udvidelsen imødekommes ifølge disse beregninger ved gyllekøling i den nye løbeafdeling. Der er tale om et KH Nordtherm system, der er sat til at give 25 % reduktion.

Med de angivne tilpasninger, kommer systemet til den konklusion, at ammoniakreduktionskravet er overholdt. Ammoniakreduktionskravet er politisk vedtaget og indarbejdet i www.husdyrgodkendelse.dk.

På baggrund heraf må vi antage, at de eksisterende staldsystemer kan fortsætte ind til videre, og at de nye stalde kan etableres som ansøgt.

Når de eksisterende stalde skal renoveres (bygning 1, 2, 4, 5, 6, 7 og 8 har en forventet levetid på ca. 10 år, bygning 3 og 11 har en forventet levetid på 25-30 år), vil der blive taget højde for, hvilke muligheder der er for at leve op til det, som på det tidspunkt er BAT for staldsystemer.

Forbrug af vand og energi

Vand:

Ved vask af stalde sættes staldene i blød, hvorefter staldene vaskes med højtryksrensere. Drikkenipler er placeret over fodertrug og vandspild indgår derfor som en del af foderet. Eventuelle utætheder repareres straks eller hurtigst muligt.

Energi:

Ventilation er opbygget som multistep for i hele tiden at begrænse ventilationen til det nødvendige.

Energi til opvarmning af stalde tages dels fra gyllekøling og suppleres med varme fra halmfyret. Staldene er isolerede.

Lys reguleres efter behov for lys for at minimere energiforbruget.

Opbevaring og behandling af husdyrgødning

Husdyrgødning består udelukkende af gylle, som opbevares i gyllebeholdere ved ejendommen.

Udbringning af husdyrgødning

Udbringning af husdyrgødning kommer til at foregår dels med gylleudlægger og dels med nedfælder. Udbringning af gylle følger husdyrgødningsbekendtgørelsens regler.

KOMMUNENS BEMÆRKNINGER OG VURDERING

Vurdering - Management

Kommunen vurderer, at der ved den løbende overvågning af driften af ejendommen samt inddragelse af relevante konsulenter sikres et godt overblik over husdyrbruget og en effektiv resourceudnyttelse.

Det vurderes sammenfattende, at ejendommens management er at betragte som BAT.

Vurdering – Foder

Fodring er indrettet med fasefodring efter principperne om BAT og foderets sammensætning følges løbende.

Det vurderes at fodring er at betragte som BAT.

Vurdering – staldindretning

På baggrund af de aktuelt gældende BAT – teknikker er der i ovenstående miljøtekniske beskrivelse og vurdering foretaget en systematisk vurdering af, om det eksisterende og fremtidige husdyrbrug i nødvendigt omfang bringer BAT i anvendelse.

Vurderingen er foretaget ud fra de BAT-betragtninger der bør foretages ifølge aktuelle BREF-noter, BAT-Blade og BAT-Byggeblade.

Stalde som etableres i forbindelse med den aktuelle udvidelse af dyreholdet er vurderet i forhold til disse BAT-betragtninger. Øvrige stalde skal ikke renoveres inden efter godkendelsens retsbeskyttelsesperiode på 8 år er udløbet. Der er derfor ikke stillet krav om indførsel af BAT i disse stalde. BAT-vurderinger vil indgå i sammenhæng med kommunens almindelige tilsyn med husdyrbruget efter § 40 stk. 2 eller efter § 39.

Når der er gået 8 år fra staldene blev godkendt vil der blive foretaget en vurdering efter de teknikker der på det tidspunkt regnes som BAT-niveau.

Vurdering - Forbrug af vand og energi

Kommunen vurderer, at der i fornødent omfang er anvendt vand- og energibesparende teknikker. Det vurderes, at flere af disse teknikker er at betragte som BAT. Løbende kontrol, rengøring og vedligeholdelse af ventilation og løbende kontrol med anlæg med vandforsyningen er BAT.

Vurdering – Opbevaring/behandling af husdyrgødning

Opbevaring af husdyrgødning efter husdyrgødningsbekendtgørelsen anses som BAT, kommunen vurderer at anlægget her lever op til BAT.

Vurdering – Udbringning

Miljøstyrelsen har i høringsudkast af 19. januar 2010 til BAT-standardvilkår for kvæg og svin meddelt, at det med hensyn til udbringning af husdyrgødning er Miljøstyrelsens vurdering, at den generelle regulering, som landbruget er underlagt i relation til udbringning af husdyrgødning, kan betragtes som BAT. Der stilles således ikke yderligere vilkår til udbringning af husdyrgødning.

Samlet vurdering for alle 6 BAT-områder

Kommunen vurderer, at husdyrbruget har truffet de nødvendige foranstaltninger til at forebygge og begrænse forureningen fra husdyrbrugets anlæg og arealer. Endvidere vurderer kommunen at husdyrbruget efter udvidelsen kan drives uden væsentlige indvirkninger på miljøet, såfremt vilkårene i denne godkendelse overholdes.

VILKÅR

På baggrund af ovenstående er der stillet følgende vilkår:

85. Bedriften skal inden etablering af de nye stalde fremvise et byggeprojekt, der viser, at stalden bliver indrettet efter principperne om renere teknologi og BAT og som oplyst i ansøgningen. Byggeprojektet skal godkendes af tilsynsmyndigheden, inden opstart.
86. Landbruget skal under tilsynet redegøre for muligheden for at indføre renere teknologi i form af ændrede råvarer, nye metoder eller besparelser på materialer og ressourcer, som kan nedsætte miljøbelastningen fra ejendommen.

9 ALTERNATIVE LØSNINGER OG 0-ALTERNATIVET

9.1 ALTERNATIVE LØSNINGER

MILJØTEKNISK REDEGØRELSE

Ansøger ønskede, at placere de nye gyllebeholdere ved nordskellet af marken umiddelbart nord for ejendommen. Gyllebeholderne ønskedes placeret i det åbne land tæt på skel til nabo og tæt på vandhul i marken. Placeringen skulle sikre ejendommens videre udvikling, da landmanden i forbindelse med denne udvidelse er nødsaget at fjerne 2 gyllebeholdere for at give plads til en ny stald. For at få logistikken på ejendommen til at fungere i det daglige.

Ydermere ønskede landmanden, at holde stuehuset fri for driftsbygninger for at sikre Domænegårdens statelige fremtoning.

KOMMUNENS BEMÆRKNINGER OG VURDERING

Kommunen vurderede dog denne placering, som meget uheldig. Både i forhold til vandhullet, som er § 3 beskyttet og i forhold til beskyttelsen af det åbne land mod nye bebyggelser. Kommunen vurderede, at de nye gyllebeholdere ville kunne placeres i tilknytning til ejendommen uden, at hindre den fortsatte udvikling af ejendommen og således, at de ville kunne indgå naturligt i den samlede ejendom også selvom beholderne skulle etableres med overdækning.

9.2 0-ALTERNATIV

MILJØTEKNISK REDEGØRELSE

I forbindelse med ansøgers overvejelser over 0-alternativet har ansøger overvejet, hvordan udvidelsen kan etableres uden at være til gene for omgivelserne og samtidigt kan fungere driftsmæssigt fornuftigt. Ejendommen ligger langt fra naboer og det vurderes derfor at anlægget bør kunne etableres som ansøgt. Eftersom det ikke vil være økonomisk hensigtsmæssigt at reducere det ønskede antal dyreenheder, er 0-alternativet, at der ikke udvides på ejendommen.

KOMMUNENS BEMÆRKNINGER OG VURDERING

Det er kommunens vurdering, at den øgede miljøpåvirkning, der kommer som følge af udvidelsen på Stendetgård ikke påvirker lokalområdet i negativ retning, se nærværende miljøgodkendelse.

Med hensyn til nabogener set i forhold til 0-alternativet kontra udvidelsen på Stendetgård, er det Haderslev Kommunes vurdering, at udvidelsen på Stendetgård ikke vil betyde væsentlig større gene for naboerne omkring ejendommen end ved den nuværende produktion.

Det er Haderslev Kommunes vurdering af de socioøkonomiske konsekvenser, at 0-alternativet, dvs. fastholdelse af et konstant produktionsniveau på Stendetgård, ville være en begyndende afvikling af produktionen. Samfundsmæssigt vil 0-alternativet derfor kunne betyde færre arbejdspladser dels på slagterierne, men også i de mindre lokale virksomheder (vognmænd, foderstoffer m.m.), og som følge af dette må det kunne forventes at samfundets indkomstdannelse mindskes.

10 HUSDYRBRUGETS OPHØR

MILJØTEKNISK REDEGØRELSE

I forbindelse med ophør af husdyrproduktionen, vil der enten ske det, at ejendommen overdrages med alt indhold til en anden husdyrproducent – ellers vil anlægget blive tømt for dyr og gødning og rester af kemikalier samt andet affald vil blive bortskaffet iht. Kommunens affaldsregulativ. Unødvendige olietanke vil blive sløjfet.

KOMMUNENS BEMÆRKNINGER OG VURDERING

Haderslev Kommune vurderer, at dette er tilstrækkeligt til at undgå forureningsfare og til at sikre, at ejendommen ikke vil blive et attraktivt levested for eksempelvis rotter.

Der er sat vilkår om oprydning, så risiko for forurening og gener i form af f.eks. lugt, fluer og skadedyr begrænses, og for at bringe stedet tilbage i tilfredsstillende stand. Det er kommunen, som i givet fald vurderer om foranstaltningerne er tilstrækkelige og tilfredsstillende stand er opnået indenfor en rimelig tidsfrist.

VILKÅR

På baggrund af ovenstående er der stillet følgende vilkår:

87. Ophør af husdyrbruget skal meddeles til Haderslev Kommune.
88. Ved ophør af husdyrbruget skal der foretages en oprydning, som kan accepteres af Haderslev kommune, herunder tømning af gyllebeholder, fortank med rørsystemer, gyllekanaler/kummer m.v. rengøring af staldanlæg, bortskaffelse af kemikalier og sprøjtemidler til godkendt modtager m.v., s
89. Alle staldafsnit skal tømmes for husdyrgødning, der bortskaffes efter regler om udbringning af husdyrgødning
90. Alle olietanke tømmes.
91. Restkemikalier, olieaffald, medicinaffald m.v. skal bortskaffes i henhold til kommunens affaldsregulativer.

11 EGENKONTROL OG DOKUMENTATION

Det skal bemærkes, at kommunen har adgang til CHR-registeret, til registeret med gødningsregnskaber og til støtteansøgninger vedr. enkeltbetaling m.v.

MILJØTEKNISK REDEGØRELSE

Ansøger oplyser, at der ikke føres skriftlig opgørelse over egenkontrol bortset fra logbog over flydelag på gyllebeholderne.

I løbet af dagen holdes anlægget under opsyn og det tjekkes om anlæggene kører som de skal.

Herudover er der en række andre faste procedurer:

- Der vaskes stalde inklusiv ventilatorer efter hvert hold polte
- Ved overpumpning fra forbeholder til gyllebeholder tjekkes først om der er plads
- Etablering af flydelag umiddelbart efter tømning af gyllebeholdere i nudrift
- Evt. spild ved fodersiloer samles op og bortskaffes

KOMMUNENS BEMÆRKNINGER OG VURDERING

Egenkontrolvilkår stilles for at både landmanden og myndigheden har mulighed for at følge at driften holder sig indenfor den tilladte produktion og på de godkendte betingelser.

VILKÅR

På baggrund af ovenstående er der stillet følgende vilkår for management og dokumentation:

92. Til dokumentation for, at vilkår vedr. besætningens ydelses-/produktionsniveauer er overholdt skal opbevares: Effektivitetskontroller, slagterifregninger og andre kvitteringer for afsatte dyr.
93. Til dokumentation for, at vilkår om efterafgrøder er overholdt skal opbevares gødningsregnskaber og ansøgninger om støtte efter enkeltbetalingsordningen m.v. i minimum 5 år.
94. Den ovennævnte dokumentation skal have en sådan form, at den tydeligt kan vise, at vilkårene i godkendelsen er overholdt.
95. Følgende skal registreres i driftsjournal, der skal opbevares på bedriften
  - Hvornår der er foretaget fluebekæmpelse, med hvad og hvordan.
  - Hvornår, der har været udført autoriseret kontrol af rørsamlinger og rørføringer til gylletransport, samt de fejl og mangler, der måtte være konstateret og udbedret.
  - Hvornår der er foretaget aflæsning af el-forbrug / vandforbrug samt aflæsningværdier og hvad evt. der er foretaget for at reducere forbruget.
  - Hvornår der er foretaget kontrol og justering af gyllekøleanlægget, og hvad der er evt. er udført af vedligehold
96. Der skal kunne fremvises kvitteringer for transport af gylle til Kværsløkke 18. Af kvitteringerne skal det fremgå, hvor mange læs der er transporteret og hvilken mængde der er flyttet.

97. Der skal kunne fremvises kvitteringer over bortskaffet farligt affald. Af kvitteringerne skal der fremgå affaldstyper og mængder, benyttet affaldstransportør og modtageranlæg.
98. Virksomheden skal løbende registrere afhentede døde dyr til destruktionsanstalt.
99. Beredskabsplanen skal revideres/kontrolleres mindst 1 gang om året sammen med eventuelle ansatte. Beredskabsplanen skal forsynes med dato og år for revision.
100. Der skal gemmes dokumentation for energiforbrug, dieselolie, vand på ejendommen f.eks. i form af faktura fra elselskab
101. Myndigheden kan på forlangende kræve udarbejdet balanceregnskab for fosfor tilført med husdyrgødning og fosfor bortført med afgrøderne fra de ejede og forpagtede arealer.
102. Myndigheden kan på forlangende kræve udarbejdet beregning af kvælstofoverskuddet og nitratudvaskningen fra de ejede og forpagtede arealer.
103. Muligheder for energibesparelser skal kontrolleres, hvilket kan ske på siden lr.dk/energisparkataloget eller anden udbyder af energibesparelser. Der skal ved tilsyn fremlægges, hvilke tiltag der er blevet valgt.

12 OFFENTLIGGØRELSE, KLAGEVEJLEDNING OG UNDERRETNING

Offentliggørelse

Meddelelse om miljøgodkendelse i henhold til Husdyrbruglovens § 12, stk. 2 for Stendetgårdvej 20, 6100 Haderslev matr. nr. 429 Ejerlav, Ladegård, Åstrup vil blive annonceret i Budstikken onsdag d. 22.09.2010.

Klagevejledning og søgsmål

Godkendelsen kan påklages til Miljøklagenævnet af ansøgeren, klageberettigede myndigheder og organisationer samt enhver, der har en væsentlig, individuel interesse i sagens udfald, jf. Lov om miljøgodkendelse af husdyrbrug § 84 - 87.

En eventuel klage skal indgives skriftligt og stiles til Miljøklagenævnet, men sendes til Haderslev Kommune, som umiddelbart efter klagefristens udløb sender klagen videre til Miljøklagenævnet ledsaget af denne afgørelse og det materiale, som er indgået i sagens bedømmelse.

Klagefristen er 4 uger fra offentliggørelsen, hvilket betyder, at en eventuel klage skal være Haderslev Kommune i hænde senest onsdag d. 20.10. 2010 kl. 15. Ansøgeren vil ved klagefristens udløb få besked, såfremt der er modtaget klager.

Søgsmål kan anlægges for domstolene i henhold til § 90 i Lov om miljøgodkendelse af husdyrbrug m.v. Ønskes afgørelsens gyldighed afprøvet ved domstolene, skal sagen være anlagt inden 6 måneder efter godkendelsen er offentliggjort eller, hvis sagen påklages, inden 6 måneder efter at den endelige administrative afgørelse foreligger.

En klage over miljøgodkendelsen har ikke opsættende virkning på retten til at udnytte godkendelsen, medmindre Miljøklagenævnet bestemmer andet, jf. § 81 i Lov om miljøgodkendelse af husdyrbrug m.v. Udnyttelse af godkendelsen kan dog kun ske under opfyldelse af vilkårene, som er fastsat i denne godkendelse. Udnyttelsen af godkendelsen sker på eget ansvar, idet Miljøklagenævnet i tilfælde af klage kan ændre eller ophæve en miljøgodkendelse.

Underretning

Denne afgørelse er sendt til:

Nat. 3.03.9 vers. 1

Pr post:

- Landmand, Lars Jensen, Stendetgårdvej 20, 6100 Haderslev
- Forpagtning
Boy Iver Thulstrup, Aabenraavej 24 C, 6100 Haderslev
Anne Bødker, Østerskovvej 15, 6100 Haderslev
Christian Bonde, Østerskovvej 11, 6100 Haderslev
Vagn Rasmussen, Østerskovvej 35, 6100 Haderslev
- Gylleaftaler
-Marie og Peter Woldemar, Thomashusvej 15, 6100 Haderslev
-Hans Henrik Jensen, Kværsløkke 18, 6300 Gråsten
-Svend Erik Martensen, Møllesvinget 27, 6100 Haderslev

Pr e-mail med vedhæftet fil:

- Landmands konsulent, Lene Alnor, LandboSyd
e-mail: lea@landbosyd.dk
- Evt nabokommuner, hvori der er arealer, Sønderborg Kommune
e-mail: landbrug@sonderborg.dk
- Miljøministeriet, Miljøcenter Ribe, Sorsigvej 35, 6760 Ribe
e-mail: post@rib.mim.dk
- Danmarks Naturfredningsforening, Masnedøgade 20, 2100 København
e-mail: dn@dn.dk
- Det Økologiske råd, Blegdamsvej 4B, 2200 København N
e-mail: husdyr@ecocouncil.dk
- DOF, Vesterbrogade 140, 1620 København V.
e-mail: natur@dof.dk

Pr e-mail med link til kommunens hjemmeside

- Embedslægerne i Region Syddanmark, Sorsigvej 35, 6760 Ribe
e-mail: syd@sst.dk
- Danmarks Fiskeriforening, Nordensvej 3, 7000 Fredericia
e-mail: mail@dkfisk.dk
- Ferskvandsfiskeriforeningen for Danmark, Wormstrupvej 2, 7540 Haderup
e-mail: nb@ferskvandsfiskeriforeningen.dk
- Arbejderbevægelsens Erhvervsråd
e-mail: ae@aeraadet.dk
- Forbrugerrådet, Fiolstræde 17, Postboks 12188, 1017 København K.
e-mail: fbr@fbr.dk
- Lokalafd. Danmarks Naturfredningsforening Haderslev, Bent Karlsson, Højgårdsvej 9, Brøndlund, 6500 Vojens
e-mail: bent.karlsson@mail.dk
- Lokalafd. Danmarks Sportsfiskerforbund, Tom Donbæk, Vestergade 25, 6510 Gram
e-mail: td@ledon.dk
- Danmarks Sportsfiskerforbund, Worsaaesgade 1, 7100 Vejle
e-mail: post@sportsfiskerforbundet.dk
- DOF Sønderjylland v/ Jørn V. Sørensen, Kongevej 64, 6100 Haderslev
e-mail: haderslev@dof.dk

BILAG 1. GÆLDENDE LOVGIVNING

Gældende lovgivning og generelle regler for driften af landbrugsejendommen, og håndtering af diverse produkter anvendt på ejendommen forudsættes kendt og skal følges.

Godkendelsens Vilkår er meddelt med baggrund i kommunens vurderinger og i følgende af Miljøstyrelsens love, bekendtgørelser, vejledninger og orienteringer:

- *Bek. om tilladelse og godkendelse mv. af husdyrbrug.*
- *Vejledning 2006 om miljøgodkendelse mv. af husdyrbrug*
- *Vejledning nr. 2/2001 Luftvejledningen*
- *Vejledning nr. 5/1984 Ekstern støj fra virksomheder*
- *Vejledning nr. 6/1984 Måling af ekstern støj fra virksomheder*
- *Vejledning nr. 6/1997 om kontrol af gyllebeholdere*
- *Vejledning om logbog for beholdere med flydende husdyrgødning*
- *Vejledning nr. 7/1993 om Erhvervsmæssigt dyrehold, husdyrgødning, ensilage m.m.*
- *Vejledning nr. 3/1994 om tilsyn med landbrug*
- *Vejledning nr. 12/1992 Om Håndhævelse af Miljøbeskyttelsesloven*
- *"Vejledende retningslinier for vurdering af lugt og begrænsning af gener fra stalde" udgivet af FMK*

Loggivning

Udover Vilkårene i nærværende miljøgodkendelse er virksomheden underlagt bestemmelserne i gældende love og bekendtgørelser.

- *Bekendtgørelse af Lov om miljøgodkendelse m.v. af husdyrbrug (Lov nr. 1486 af 4. december 2009).*

Udover Lov om miljøgodkendelse m.v. af husdyrbrug, kan bl.a. følgende love og bekendtgørelser, regulativer og forskrifter være relevante for virksomheden:

- *Miljøbeskyttelsesloven (Lov nr. 358 af 6. juni 1991)*
- *Lov om miljøbeskyttelse (LBK nr. 1757 af 22/12/2006)*
- *Naturbeskyttelsesloven (Lov nr. 749 af 21. juni 2007)*
- *Vandløbsloven (Lov nr. 89 af 21. juni 2007)*
- *Bek. nr. 294 af 31. marts 2009 om tilladelse og godkendelse m.v. af husdyrbrug.*
- *Bek. nr. 1634 af 13. december 2006 om affald.*
- *Bek. nr. 1695 af 19. december 2006 om husdyrbrug og dyrehold for mere end 3 dyreenheder, husdyrgødning, ensilage m.v. med senere ændringer*
- *Bek. nr. 1152 af 23. november 2006 om husdyrhold og arealkrav.*
- *Bek. nr. 723 af 12. december 1997 om kontrol af beholdere for flydende husdyrgødning, ensilagesaft og spildevand.*
- *Bek. nr. 360 af 24. maj 1993 om undervisning for erhvervsmæssige brugere af bekæmpelsesmidler samt ændringer heraf.*
- *Bek. nr. 533 af 18. juni 2003 om bekæmpelsesmidler..*
- *Bek. nr. 1641 af 13. december 2006 Olie-tankbekendtgørelsen*
- *Bek. nr. 408 af 1. maj 2007 Bekendtgørelse om internationale naturbeskyttelsesområder.*
- *Haderslev Kommunes regulativ for erhvervsaffald*

Det skal understreges, at reglerne kun er gældende, så længe de tilgrundliggende bestemmelser gælder. Der kan tilsvarende i fremtiden vedtages nye bestemmelser, der vil kunne medføre andre regler for virksomhedens aktiviteter.

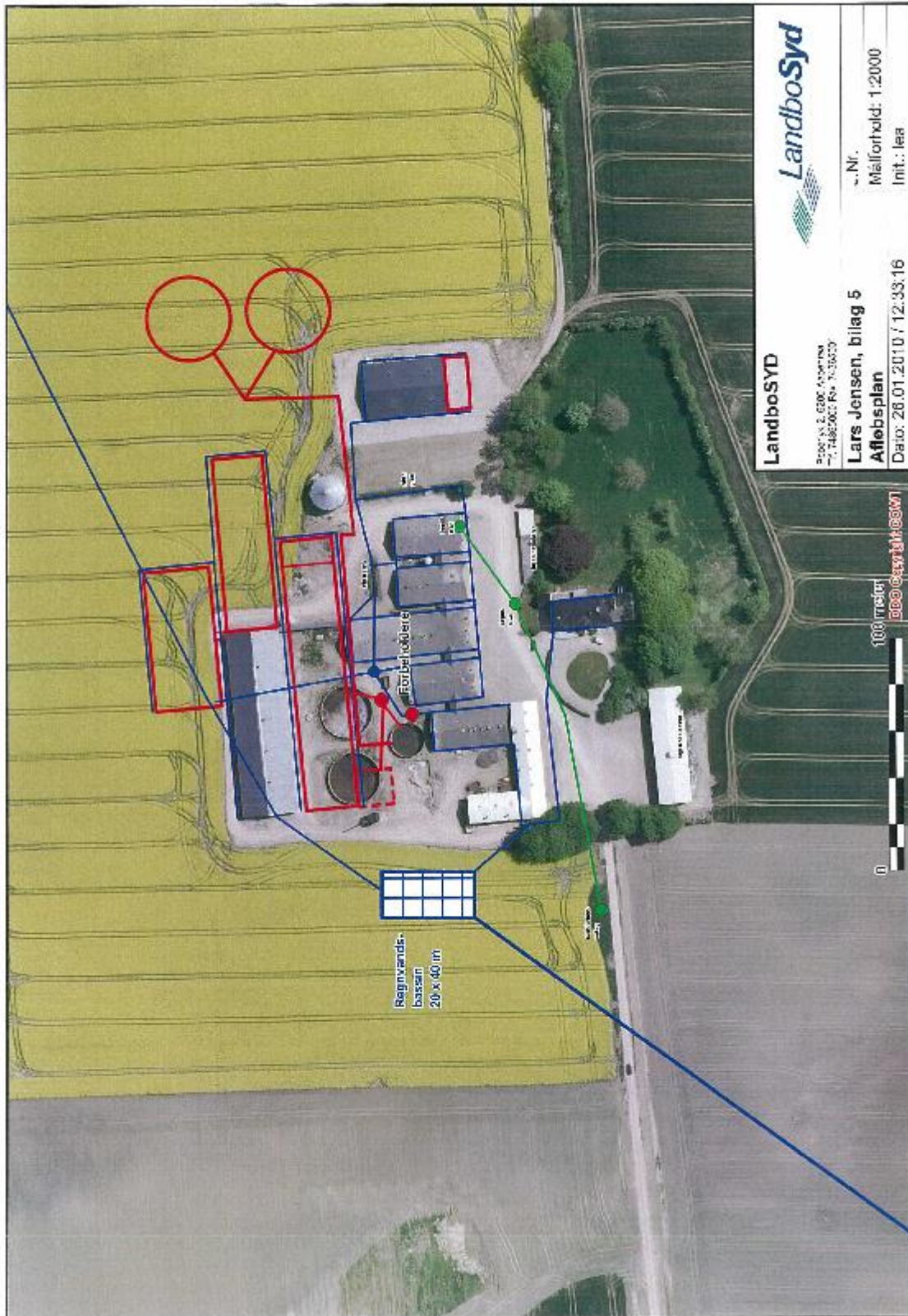

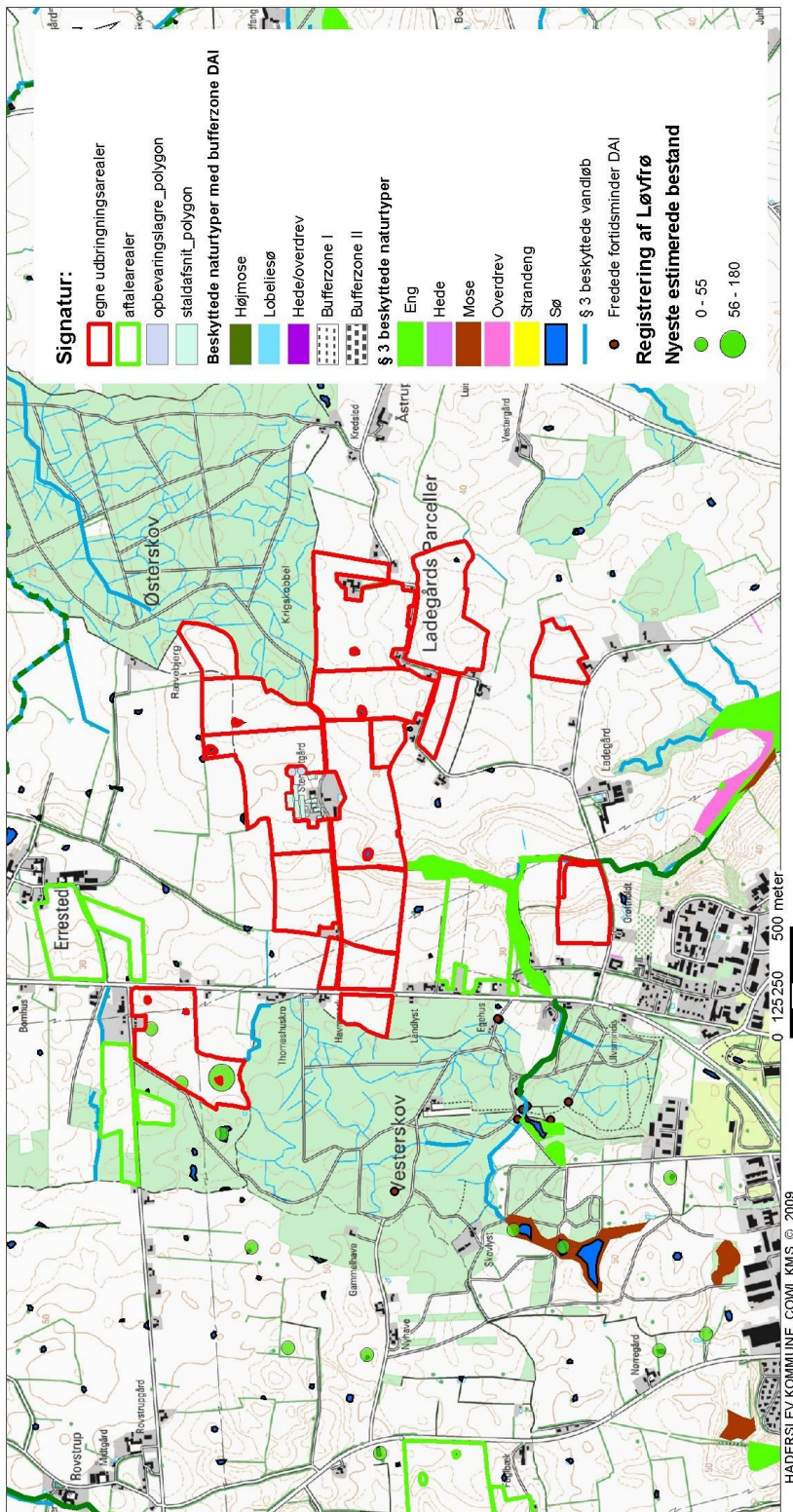
Staldafsnit	Dyrekategori
1	Årssøer, farestald, kassestier, delvis fast gulv inkl. Pattegrise til 8 kg
2	Årssøer, farestald, kassestier, delvis fast gulv inkl. Pattegrise til 8 kg
3	Årssøer, farestald, kassestier, delvis fast gulv inkl. Pattegrise til 8 kg
4	Årssøer, farestald, kassestier, delvis fast gulv inkl. Pattegrise til 8 kg
5	Årssøer, farestald, kassestier, delvis fast gulv inkl. Pattegrise til 8 kg
6	2-klimastald, delvis spaltegulv, Opsamlingsstald til pattegrise (når der laves ammesøer)
7	Årssøer, farestald, kassestier, delvis fast gulv inkl. Pattegrise til 8 kg
8	Polte, delvis fast gulv, 50-75 % fast gulv, Poltetræningsstald
9	Polte, delvis spaltegulv, 25 – 49 % fast gulv, Poltetræningsstald (stalden fjernes)
10	Årssøer, farestald, kassestier, delvis fast gulv inkl. Pattegrise til 8 kg
11	Årsso, løbe- og drægtighedsstald, løsgående, delvis spaltegulv
12	Årsso, løbe- og drægtighedsstald, løsgående, delvis spaltegulv
13	Årsso, løbe- og drægtighedsstald, individuel opstaldning, delvis spaltegulv
14	Smågrise, toklimastald, delvis spaltegulv Slagtesvin, delvis spaltegulv, 25 – 49% fast gulv (Karantænestald)
15	Smågrise, toklimastald, delvis spaltegulv (Karantænestald)

BILAG 3 SPILDEVANDSPLAN

BILAG 4 KORT OVER NATURAREALER

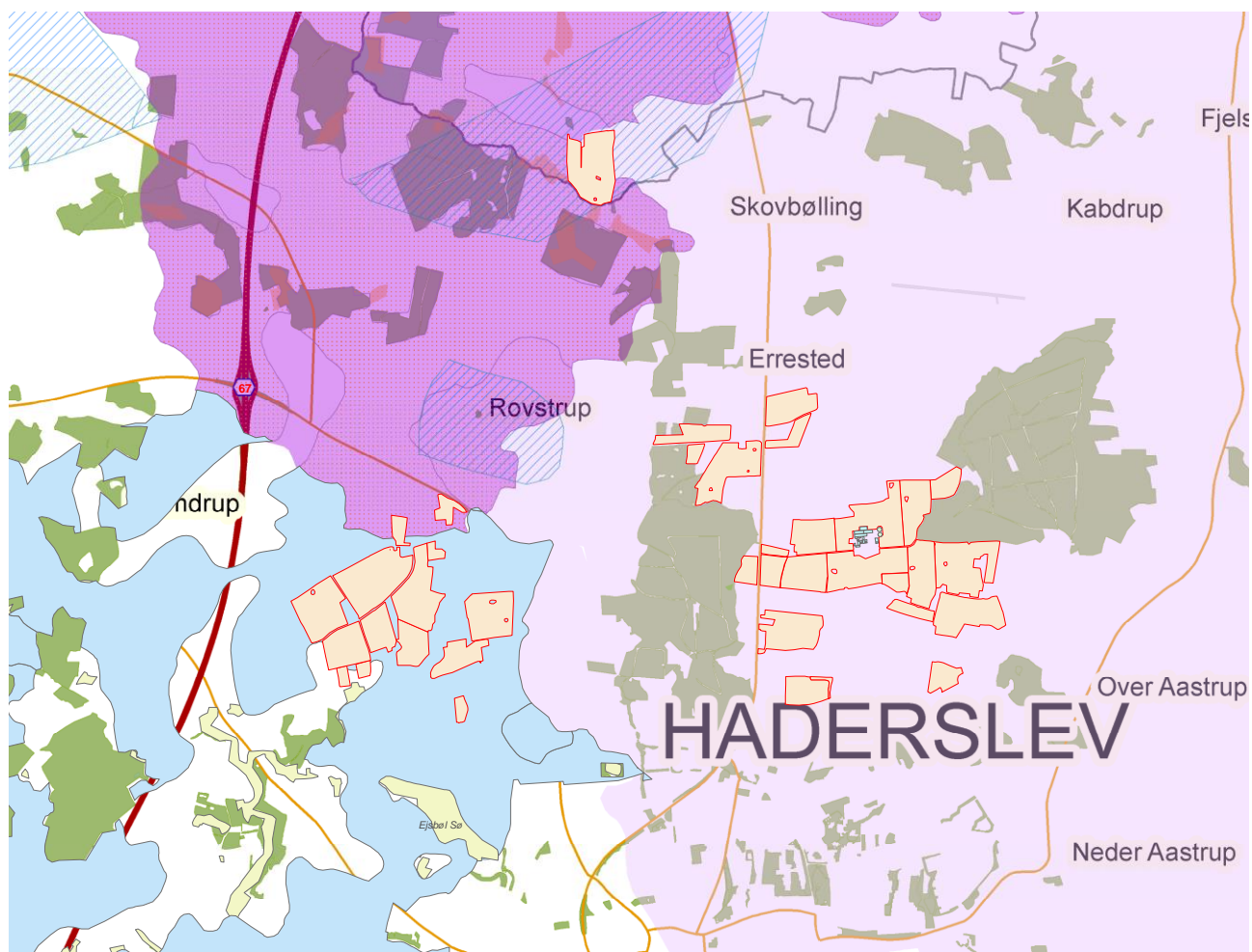
Teknik & Miljøservice
 Sagsbehandler: Merete Johansen
 Journalnummer: 08/27905
 Udskrevet den: 05-03-2010
 1:25.000

Stendetgårdvej 20 A, 6100 Haderslev
 beliggenhed af naturarealer

Kortet indeholder data af forskellige nøjagtighed og er derfor kun til orientering. Kortet kan ikke anvendes ved skelstrøggrænser. Der tages forbehold for kortets ajourføringsstatus.

BILAG 5. KORT OVER NÆRINGSSTOFFØLSOMME OMRÅDER/AREALER

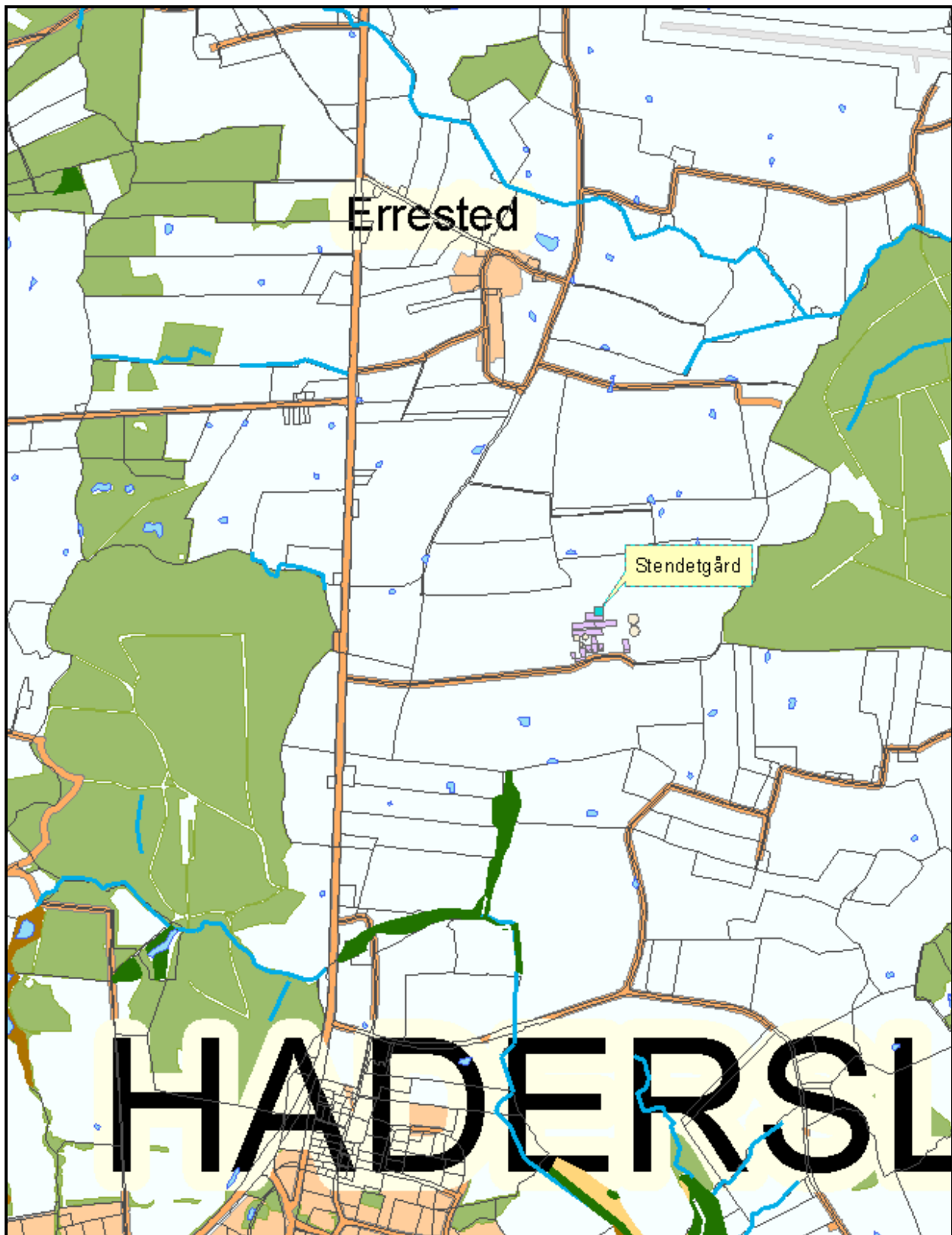
Signatur:

- staldafsnit_polygon
- opbevaringslagre_polygon
- arealer_polygon
- HadDam_P-klasse_1_og_3
- HadDam_P-klasse_2
- LAGRE
- STALDE
- Udbringingsarealer
- Nitratfølsomme indvindingsområder
- Nitratklasse 1
- Nitratklasse 2
- Nitratklasse 3
- Fosforklasse 1 og 3
- Fosforklasse 2

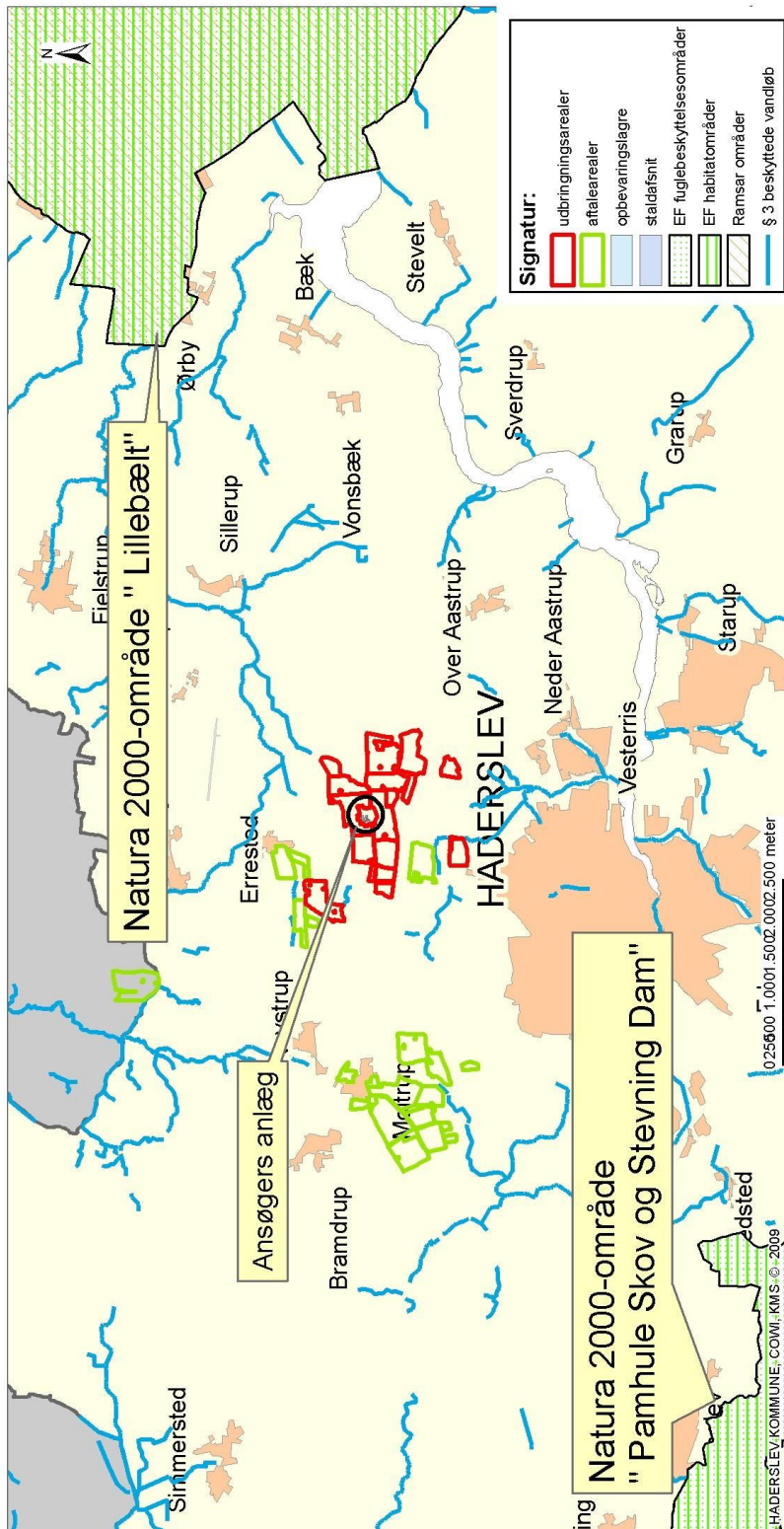
BILAG 6 TRANSPORTVEJE

BILAG 7. BELIGGENHED

BILAG 8 KORT OVER NATURA 2000-OMRÅDER

Teknik & Miljøservice
Sagsbehandler: Merete Johannsen
Journalnummer: 08/27905
Udskrevet den: 03-03-2010
1:75.000

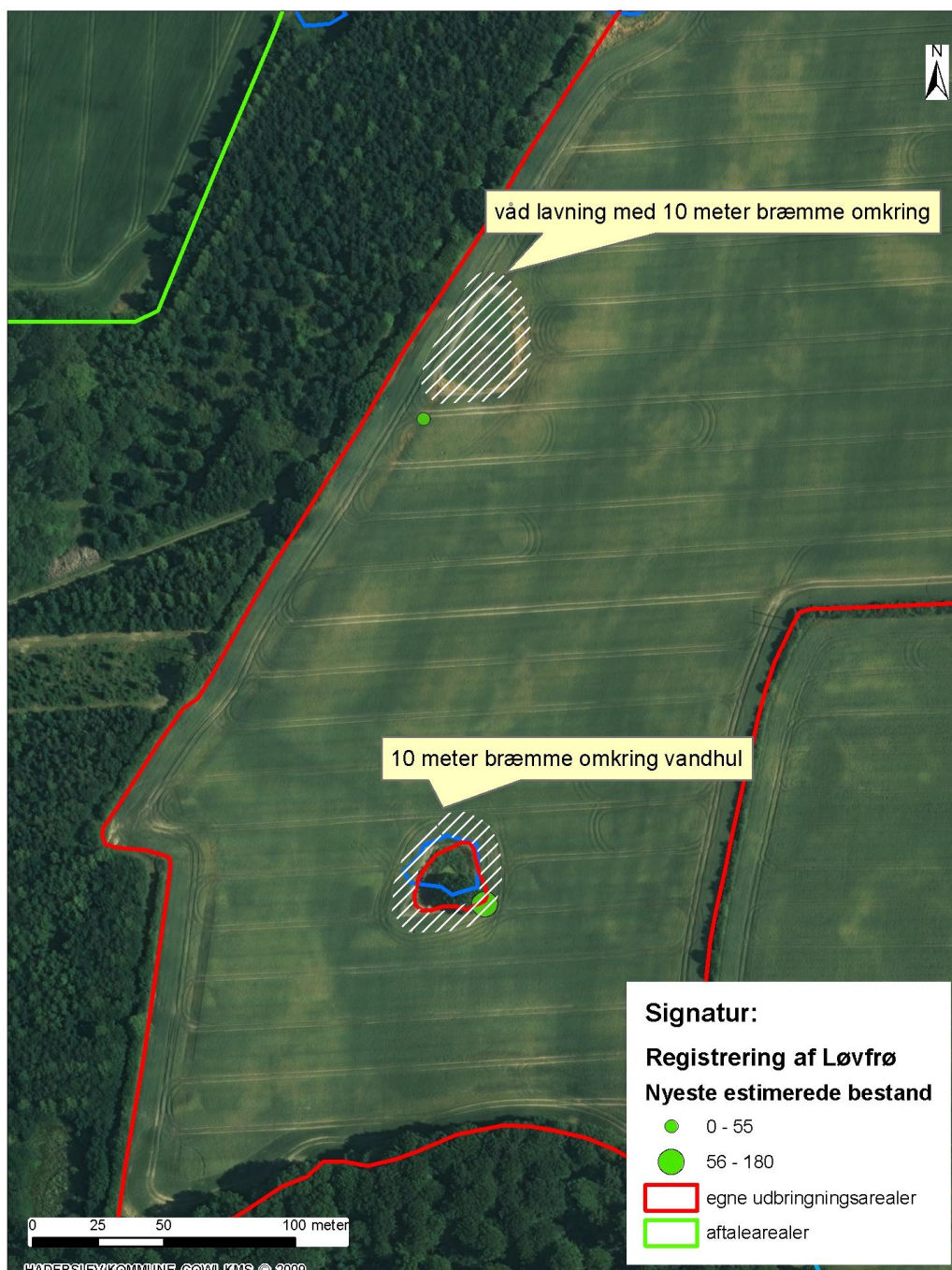

Haderslev

Kortet indeholder data af forskellig nøjagtighed og er derfor kun til orientering.
Kortet kan ikke anvendes ved skelstrøgninger. Der lægges forbehold for kortets ajourføringsstatus.

BILAG 9. UDLÆGNING AF 10 METER BRÆMMER

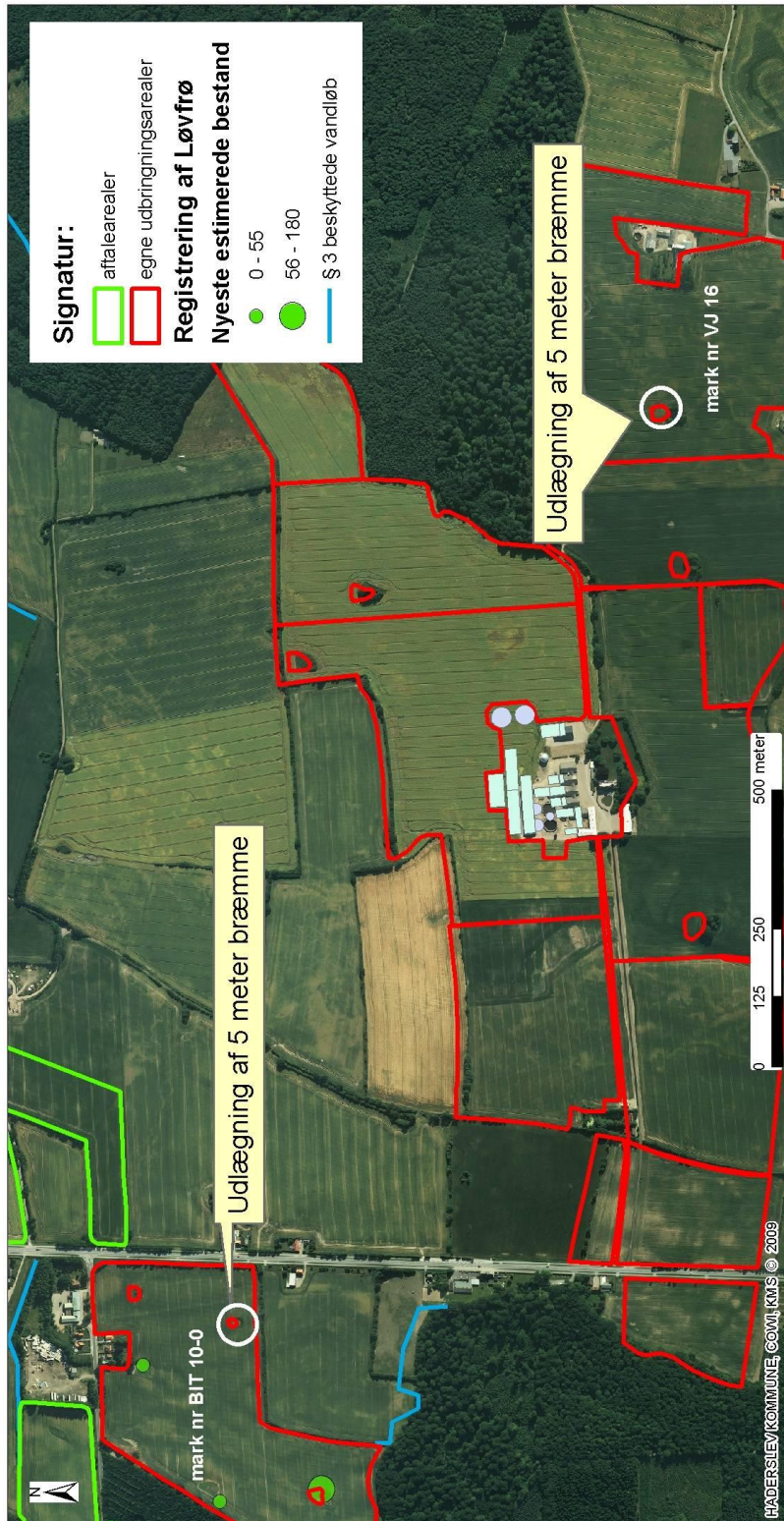
Stendetgårdvej 20 A, 6100 Haderslev
udlægning af jordbearbejdnings-, dyrkning-, gødnings- og sprøjtefri bræmmer for at beskytte kortlagte bestande af løvfrø på mark nr. BIT 10-0

Kortet indeholder data af forskellig nøjagtighed og er derfor kun til overblik. Kortet kan ikke anvendes ved skelstridigheder. Der tages forbehold for kortets ajourføringsstatus.

Teknik & Miljøservice
Sagsbehandler: Merete Johannsen
Journalnummer: 08/27905
Udskrevet den: 04-03-2010
1:2.000

BILAG 10. KORT OVER VANDHULLER MED 5 METER BRÆMMER

Teknik & Miljøservice
Sagsbehandler: Merete Johannsen
Journalnummer: 08/27905
Udskrevet den: 08-03-2010
1:10.000

Stendetgårdvej 20A, 6100 Haderslev
Udlægning af 5 meter jordbearbejdnings-, dyrkning-, sprøjte- og gødningsfri bræmmer omkring vandhuller

Kortet indeholder data af forskellig nøjagtighed og er derfor kun til orientationsbrug.
Kortet kan ikke anvendes ved skelstændigheder. Der tages forbehold for kortets ajourføringsstatus.

BILAG 11. KORT OVER VANDHULLER MED 2 METER BRÆMMER

Teknik & Miljøservice
Sagsbehandler: Merete Johannsen
Journalnummer: 08/27905
Udskrevet den: 06-03-2010

1:10.000

Haderslev

Stendetgårdvej 20A, 6100 Haderslev

Udlægning af 2 meter jordbearbejdnings-, dyrkning-, sprøjte- og gødningsfri bræmmer omkring vandhuller

Kortet indeholder data af forskellig nøjagtighed og er derfor kun til orienteringsbrug.
Kortet kan ikke anvendes ved skelstændigheder. Der tages forbehold for kortets ajourføringsstatus.

BILAG 12 BESKRIVELSE AF NATURA 2000-OMRÅDER

Natura 2000 område "Lillebælt" (N112)

Natura 2000 området "Lillebælt" består af habitatområde "Lillebælt" (H96), fuglebeskyttelsesområde "Lillebælt" (F47) og Ramsarområde "Lillebælt" (R15). Habitat- og fuglebeskyttelsesområdet er udpeget for at beskytte en række naturtyper og arter, som udgør områdernes udpegningsgrundlag. Ramsarområder er vådområder med så mange vandfugle, at de har international betydning og skal beskyttes. De er derfor udpeget som Ramsarområder af det enkelte land.

Områdebeskrivelse

Natura 2000 området omfatter Lillebælt fra Jylland til Fyn og fra Gamborg Fjord i nord til Halk Nor i syd. Ca. 280 km² består af hav og 70 km² er land. Havområdet jyske opland udgør ca. 46.000 ha. Lillebælt er et særpræget havområde med lave og dybe områder, som mod nord indsnævres til en flodlignende rende med op til 80 meters dybde. Stærk strøm udsætter kysterne for erosion og materialet aflejres andre steder som krumodder og strandvolde.

Der er 3 større beboede øer og 7 holme. Karakteristisk for området er de mange store og små kystlaguner, der er værdifulde levesteder for bundfauna- og flora, samt betydningsfulde overvintrings- og yngleområder for fugle.

Langs kysten og på øerne er der værdifulde strandenge og overdrev, der er levesteder for sjældne fugle- og plantearter.

Vigtigste naturværdier

Hele havområdet udgøres af habitattyperne lavvandede bugter, sandbanker, rev, kystlaguner og mudder- og sandflader. Der er flere større krumoddekomplekser, der nu er sammenvoksede og dækkede af strandeng med naturlige tidevandsrender og ofte med kystlaguner bagved. De vigtigste er Halk Nor, Bankel Sø, Hejlsminde Nor, på Årø, på Bågø, Flægen og Emtækær Nor, der er væsentlige levesteder for flere sjældne fugle- og plantearter. I kystområderne er der også mange vigtige forekomster af kalkoverdrev, sure overdrev og rigkær.

Lillebælt er udpeget som levested for 10 arter af ynglefugle. Området er især vigtigt for arterne havørn, rørhøg, fjordterne, havterne og dværgterne. Fem arter af trækkende vandfugle er udpegningsgrundlag. Vigtigst er dykænderne ederfugl, bjergand, hvinand og toppet skallesluger, som dog alle er gået tilbage de senere år.

Trusler mod området naturværdier

NÆRINGSSTOFBELASTNING: Den samlede kvælstofbelastning fra det sønderjyske opland og atmosfæren til Lillebælt og fjordene heri var i 2004 på ca. 5335 ton N. Heraf udgjorde landbrugets belastning ca. 2047 ton N. Den generelle eutrofiering med luftbårne kvælstofforbindelser påvirker i nogen grad strandengene. Større effekt har eutrofieringen på overdrevene og rigkærene, hvor talegrænsen er overskredet. For rigkærene vurderes tilledning af drænvand fra de intensivt dyrkede arealer også at være en trussel. Kystlagunerne

vurderes alle at være påvirkede af næringsalte med kraftig algevækst til følge. I modsætning til de nordlige og sydlige dele af Lillebælt rammes Natura 2000 området kun i mindre omfang af iltsvind på grund af mere effektiv opblanding af vandsøjlen.

TILGRONING: Mange steder opgives afgræsning af strandenge og overdrev med tilgroning til følge. Både langs den jyske og den fynske kyst er der massive tilgroningsproblemer i hovedparten af områdets strandenge og rigkær med en vegetation, der i større arealer er højere end 50 cm.

UNATURLIGE VANDSTANDSFORHOLD: Hydrologien i dele af habitat-områdets landområder er relativt upåvirket mens andre er stærkt påvirket. Mange af strandengene og rigkærene samt den nedbrudte højmosse på Brandsø er præget af grøftning eller udpumpning af vand i en sådan grad at der opstår sommerudtørring eller større skader.

ANDRE TRUSLER: Strandengene invaderes generelt af Rynket Rose, der breder sig langs strandene og på strandengene. Løse hunde er et alvorligt problem flere steder, da fuglene forstyrres meget - især i yngletiden. På Årø Kalv og på småøerne, Linderum m.fl. går småbådsejlere i land i yngletiden på trods af adgangsforbud. Småbåde og surfere sejler på vandfladen ved Årø Kalv også i yngletiden. De alsidige aktiviteter på skydeterrænet ved Halk Nor medfører forstyrrelser, som må antages at påvirke ynglefuglene. Ræv ankom til Årø under isvinteren 1994/95, og forhindrer nu især Ederfugl i at yngle. På Bågø og ved Emtekær Nor er der registreret forstyrrelser af ynglefugle, som bl.a. søges løst gennem henstillingsskiltning.

Igangværende pleje og genopretning

Området er omfattet af EU-LIFE projekt vedr. kystlaguner "Rehabilitation of the Baltic Coastal Lagoon Habitat Complex 2005". I det sønderjyske lillebæltsområde dækker projektet kystlaguner i Fuglsøområdet ved Hejsager. Området grænser op til Halk Nor. Projektet skal forbedre kystlagune-komplekserne, herunder forholdene for vadefugle og padder. Omkring Hejsager Strand er sommerhusejere på eget initiativ begyndt at bekæmpe Rynket Rose. I Føns Vang og ved Wedellsborg Hoved er der foretaget naturgenopretning efter vandmiljøplan II, som har betydet stor fremgang for ynglende og rastende vandfugle.

Udpegningsgrundlag for områderne

Habitatområde "Lillebælt" (H96):

Nr.	Art/Naturtype
1014	Skæv vindelsnegl (<i>Vertigo angustior</i>)
1016	Sump vindelsnegl (<i>Vertigo moulinsiana</i>)
1351	Marsvin (<i>Phocoena phocoena</i>)
1110	Sandbanker med lavvandet vedvarende dække af havvand
1140	Mudder- og sandflader blottet ved ebbe
1150	* Kystlaguner og strandsøer
1160	Større lavvandede bugter og vige
1170	Rev
1210	Enårig vegetation på stenede strandvolde
1220	Flerårig vegetation på stenede strande
1230	Klinter eller klipper ved kysten

1310	Vegetation af kveller eller andre enårige strandplanter, der koloniserer mudder og sand
1330	Strandenge
2110	Forstrand og begyndende klitdannelser
2120	Hvide klitter og vandremiler
2130	* Stabile kystklitter med urteagtig vegetation (grå klit og grønsværklit)
3140	Kalkrige søer og vandhuller med kransnålalger
3150	Næringsrige søer og vandhuller med flydeplanter eller store vandaks
3260	Vandløb med vandplanter
6210	Overdrev og krat på mere eller mindre kalkholdig bund (* vigtige orkidélokalteter)
6230	* Artsrige overdrev eller græsheder på mere eller mindre sur bund
6410	Tidvis våde enge på mager eller kalkrig bund, ofte med blåtop
6430	Bræmmer med høje urter langs vandløb eller skyggende skovbryn
7120	Nedbrudte højmoser med mulighed for naturlig gendannelse
7220	* Kilder og væld med kalkholdigt (hårdt) vand
7230	Rigkær
9110	Bøgeskove på morbund uden kristtorn
9130	Bøgeskove på muldbund
9160	Egeskove og blandskove på mere eller mindre rig jordbund
91D0	* Skovbevoksede tørvemoser

91E0 * Elle- og askeskove ved vandløb, søer og væld

* prioriteret naturtype

Fuglebeskyttelsesområde "Lillebælt" (F47)

Arter på bilag 1, jf. artikel 4, stk.1	Arter, jf. artikel 4, stk. 2	Ynglende i.h.t. DMU's database	Trækkende i.h.t. DMU's database	Kriterier
Sangsvane			T	F2, F4
Havørn		Y		F1
Rørhøg		Y		F1
Plettet rørvagtel		Y		F1
Engsnarre		Y		F1
Klyde		Y		F1
Brushane		Y		F3
Mosehornugle		Y		F3
Fjordterne		Y		F3
Havterne		Y		F1
Dværgterne		Y		F3
	Bjergand		T	F4
	Ederfugl		T	F4
	Hvinand		T	F4,F7
	Toppet skallesluger		T	F4

Y: Ynglende art.

T: Trækfugle, der opholder sig i området i internationalt betydende antal.

Tn: Trækfugle, der opholder sig i området i nationalt betydende antal.

F1: arten er opført på Fuglebeskyttelsesdirektivets p.t. gældende Bilag I og yngler regelmæssigt i området i væsentligt antal, dvs. med 1 % eller mere af den nationale bestand.

F2: arten er opført på Fuglebeskyttelsesdirektivets p.t. gældende Bilag I og har i en del af artens livscyklus en væsentlig forekomst i området, dvs. for talrige arter (T) skal arten være regelmæssigt tilbagevendende og forekomme i internationalt betydende antal, og for mere fåtallige arter (Tn), hvor områder i Danmark er væsentlige for at bevare arten i dens geografiske sø- og landområde, skal arten forekomme med 1 % eller mere af den nationale bestand.

F3: arten har en relativt lille, men dog væsentlig forekomst i området, fordi forekomsten bidrager væsentligt til den samlede opretholdelse af bestande af spredt forekommende arter som f.eks. Natravn og Rødrygget Tornskade.

F4: arten er regelmæssigt tilbagevendende og forekommer i internationalt betydende antal, dvs. at den i området forekommer med 1 % eller mere af den samlede bestand inden for trækvejen af fuglearten.

F5: arten er regelmæssigt tilbagevendende og har en væsentlig forekomst i områder med internationalt betydende antal vandfugle, dvs. at der i området regelmæssigt forekommer mindst 20.000 vandfugle af forskellige arter, dog undtaget måger.

F6: arten har en relativt lille, men dog væsentlig forekomst i området, fordi forekomsten bidrager væsentligt til at opretholde artens udbredelsesområde i Danmark.

F7: arten har en relativt lille, men dog væsentlig forekomst i området, fordi forekomsten bidrager væsentligt til artens overlevelse i kritiske perioder af dens livscyklus, f.eks. i isvintre, i fædningstiden, på trækket mod ynglestederne og lignende.

Bevaringsstatus og trusselvurdering for naturtyper og arter på udpegningsgrundlagene

Naturtype/art	National/lokal bevaringsstatus	trusselvurdering
1110 - Sandbanker med lavvandet vedvarende dække af havvand	Den nationale bevaringsstatus er indberettet til EU som ugunstig Bevaringsstatus er ugunstig eller vurderet ugunstig	Næringsstoffer og miljøfarlige stoffer.
1140 - Mudder- og sandflader blottet ved ebbe	Den nationale bevaringsstatus er indberettet som ugunstig Bevaringsstatus er ugunstig eller vurderet ugunstig	næringsstoffer og miljøfarlige stoffer
1150 - *Kystlaguner og strandsøer	Den nationale bevaringsstatus er indberettet som ugunstig Bevaringsstatus er ugunstig eller vurderet ugunstig	Næringsstoffer og miljøfarlige stoffer.
1160 - Større lavvandede bugter og vige	Den nationale bevaringsstatus er indberettet som ugunstig Bevaringsstatus er ugunstig eller vurderet ugunstig	Næringsstoffer og miljøfarlige stoffer.
1170 - Rev	Den nationale bevaringsstatus er indberettet som ugunstig Bevaringsstatus er ugunstig eller vurderet ugunstig	Næringsstoffer og miljøfarlige stoffer. Fiskeri med bundsløbende redskaber og skibsfart
1210 - Enårig vegetation på stenede strandvolde	Den nationale bevaringsstatus er ikke vurderet. Bevaringsstatus i området er ukendt	tilgroning
1220 - Flerårig vegetation på stenede strandde	Den nationale bevaringsstatus er ikke vurderet. Bevaringsstatus i området er ukendt	Tilgroning med invasive arter
1230 - Klinter eller klipper ved kysten	Den nationale bevaringsstatus er ikke vurderet.	-

	Bevaringsstatus i området er ukendt	
1310 - Vegetation af kveller eller andre en-årige strandplanter, der koloniserer mudder og sand	Den nationale bevaringsstatus er ikke vurderet. Bevaringsstatus i området er ukendt	-
1330 - Strandenge	Den nationale bevaringsstatus er indberettet som ugunstig. I området er bevaringsstatus ugunstig eller vurderet som ugunstig	tilførsel af næringsstoffer, tilgroning, uhensigtsmæssig hydrologi og invasive arter.
2110 - Forstrand og begyndende klitdannelse	Den nationale bevaringsstatus er indberettet som gunstig Bevaringsstatus i området er ukendt	(eutrofiering)
2120 - Hvide klitter og vandremiler	Status i Danmark er ikke vurderet. I området er bevaringsstatus ugunstig eller vurderet som ugunstig	N-depositionen overstiger laveste Ende af tålegrænseintervallet. Tilgroning og invasive arter.
2130 - * Stabile kystklitter med urteagtig vegetation (grå klit og grønsværklit)	Den nationale bevaringsstatus er indberettet som ugunstig. I området er bevaringsstatus ugunstig eller vurderet som ugunstig	N-depositionen overstiger laveste Ende af tålegrænseintervallet. Tilgroning og invasive arter.
3140 - Kalkrige søer og vandhuller med kransnålgær	Den nationale bevaringsstatus er indberettet som ugunstig. I området er bevaringsstatus ugunstig eller vurderet som ugunstig.	for højt næringsstofniveau, tilførsel af næringsstoffer fra landbrug, spredt bebyggelse og andeopdræt, samt N-deposition.
3150 - Næringsrige søer og vandhuller med flydeplanter eller store vandaks	Den nationale bevaringsstatus er indberettet som ugunstig I området er bevaringsstatus ugunstig eller vurderet som ugunstig	for højt næringsstofniveau, tilførsel af næringsstoffer fra landbrug, spredt bebyggelse og andeopdræt, samt N-deposition.
3260 - Vandløb med vandplanter	Den nationale bevaringsstatus er indberettet som ugunstig I området er bevaringsstatus ugunstig eller vurderet som ugunstig	grødeskæring, bundoprensning, regulering med uhensigtsmæssig hydrologi, belastning med næringsstoffer
6210 - Overdrev og krat på mere eller mindre kalkholdig bund (*vigtige orkidélokalteter)	Den nationale bevaringsstatus er indberettet som ugunstig. I området er bevaringsstatus ugunstig eller vurderet som ugunstig.	N-depositionen overstiger laveste ende af tålegrænseintervallet på størstedelen af arealerne, tilførsel af næringsstoffer fra tilstødende arealer, tilgroning, invasive arter og arealreduktion
6230 - *Artsrige overdrev eller græsheder på mere eller mindre sur bund	Den nationale bevaringsstatus er indberettet som ugunstig. I området er bevaringsstatus ugunstig eller vurderet som ugunstig	N-depositionen overstiger laveste ende af tålegrænseintervallet på størstedelen af arealerne, tilførsel af næringsstoffer fra tilstødende arealer, tilgroning, invasive arter og arealreduktion
6410 - Tidvis våde enge på mager eller kalkrig bund, ofte med blåtop	Den nationale bevaringsstatus er indberettet som ugunstig. I området er bevaringsstatus ugunstig eller vurderet som ugunstig	N-depositionen overstiger laveste ende af tålegrænseintervallet på størstedelen af arealerne, tilførsel af næringsstoffer fra tilstødende arealer, tilgroning, invasive arter og arealreduktion
6430 - Bræmmer med høje urter langs vandløb eller skyggende skovbryn	Den nationale bevaringsstatus er ikke vurderet I området er bevaringsstatus ugunstig eller vurderet som ugunstig	Oplægning af materiale fra vandløbsvedligeholdelse, påvirkning af næringsstoffer og sprøjtemidler fra tilstødende arealer, samt uhensigtsmæssig hydrologi og stedvis store bevoksninger af invasive arter
7110 - *Aktive højmoser	Den nationale bevaringsstatus er indberettet som ugunstig.	Små delområder, sårbarhed overfor vandstandssænkninger og -svingninger
7120 - Nedbrudte højmoser med mulighed for naturlig gendannelse	Den nationale bevaringsstatus er ukendt I området er bevaringsstatus ugunstig eller vurderet som ugunstig	N-depositionen overstiger højeste ende af tålegrænseintervallet.
7220 - * Kilder og væld med kalkholdigt (hårdt) vand	Den nationale bevaringsstatus er indberettet som ugunstig. I området er bevaringsstatus ugunstig eller vurderet som ugunstig.	N-depositionen overstiger laveste tålegrænse på hovedparten af arealerne, tilførsel af næringsstoffer fra tilstøden-

		de landbrugsarealer, tilgroning, arealreduktion og uhensigtsmæssige vandsandsforhold.
7230 - Riggær	Den nationale bevaringsstatus er indberettet som ugunstig. I området er bevaringsstatus ugunstig eller vurderet som ugunstig.	N-depositionen overstiger laveste tålegrænse på hovedparten af arealerne, tilførsel af næringsstoffer fra tilstødende landbrugsarealer, tilgroning, arealreduktion og uhensigtsmæssige vandsandsforhold
9110 - Bøgeskove på morbund uden kristtorn	Den nationale bevaringsstatus er indberettet som gunstig I området er bevaringsstatus ugunstig eller vurderet som ugunstig.	N-depositionen overstiger laveste ende af tålegrænseintervallet på alle arealer, og den høje ende af tålegrænseintervallet er endog overskredet på alle de jyske og dele af de fynske forekomster
9130 - Bøgeskove på muldbund	Den nationale bevaringsstatus er indberettet som gunstig I området er bevaringsstatus ugunstig eller vurderet som ugunstig.	N-depositionen overstiger laveste ende af tålegrænseintervallet på alle arealer, og den høje ende af tålegrænseintervallet er endog overskredet på alle de jyske og dele af de fynske forekomster
9160 - Egeskove og blandeskove på mere eller mindre rig jordbund	Den nationale bevaringsstatus er indberettet som gunstig. I området er bevaringsstatus ugunstig eller vurderet som ugunstig.	N-depositionen overstiger laveste ende af tålegrænseintervallet på alle arealer, og den høje ende af tålegrænseintervallet er endog overskredet på alle de jyske og dele af de fynske forekomster
91D0 - *skovbevoksede tørvemoser	Bevaringsstatus i Danmark vurderes til at være ukendt (atlantiske del)/ugunstig (kontinentale del) I området er bevaringsstatus ugunstig eller vurderet som ugunstig...	N-depositionen overstiger laveste ende af tålegrænseintervallet på alle arealer, og den høje ende af tålegrænseintervallet er endog overskredet på alle de jyske og dele af de fynske forekomster
91E0 Elle- og askeskove ved vandløb, søer og væld	Den nationale bevaringsstatus er indberettet som gunstig. Alle arealer i området med elle- og askeskov (63 ha) har en høj-god skovtilstand.	-
Skæv vindelsnegl	Den nationale bevaringsstatus for skæv vindelsnegl er indberettet som ukendt. Bevaringsstatus i området er ukendt	-
Sump vindelsnegl	I 2007 blev bevaringsstatus for sump vindelsnegl vurderet som gunstig. Bevaringsstatus i området er ukendt	-
Marsvin	Den nationale bevaringsstatus for marsvin er indberettet som ugunstig I området er bevaringsstatus for arten ugunstig eller vurderet som ugunstig	Markant nedgang i bestanden bl.a. som følge af forringet fødegrundlag, forstyrrelser, risiko for påvirkning med miljøfarlige stoffer, bifangster af marsvin i fiskenet
Sangsvane	Den nationale bevaringsstatus er foreløbigt vurderet som gunstig. I området er bevaringsstatus for arten ugunstig eller vurderet som ugunstig	reduceret fødegrundlag, forstyrrelser, tilgroning af strandenge
Havørn	Den nationale bevaringsstatus er foreløbigt vurderet som gunstig Bevaringsstatus i området er ukendt	
Rørhøg	Den nationale bevaringsstatus er foreløbigt vurderet som gunstig Prognosen er gunstig eller vurderet gunstig for Rørhøg, som vurderes at have stabile bestande i området	
Plettet rørvagtel	Den nationale bevaringsstatus er	afvanding af enge og moser, forstyrrel-

	foreløbigt vurderet som ugunstig. I 2005 lå antallet af plettet rørvagtel under den foreslåede tærskel værdi for gunstig bevaringsstatus I området er bevaringsstatus for arten ugunstig eller vurderet som ugunstig	ser samt rørhøst.
Engsnarre	Den nationale bevaringsstatus er foreløbigt vurderet som ugunstig. Beveringsstatus i området er ukendt	
Klyde	Den nationale bevaringsstatus er foreløbigt vurderet som gunstig. Ved NOVANA-overvågning i 2007 lå bestanden over det foreslåede faglige niveau for gunstig bevaringsstatus. I området er bevaringsstatus for arten ugunstig eller vurderet som ugunstig	tilgroning af ynglesteder, forstyrrelser og prædation.
Brushane	Den nationale bevaringsstatus er foreløbigt vurderet som ugunstig. Antallet af ynglepar har i 2007 ligget under det foreslåede faglige kriterium for gunstig bevaringsstatus for arten. I området er bevaringsstatus for arten ugunstig eller vurderet som ugunstig	tilgroning af ynglesteder, forstyrrelser og prædation.
Mosehornugle	Den nationale bevaringsstatus for arten som ynglefugl er i 2003 vurderet som ugunstig. I NOVANA-overvågningen 2007 blev der ikke registreret ynglende mosehornugle i Danmark. I området er bevaringsstatus for arten ugunstig eller vurderet som ugunstig	tilgroning af ynglesteder, forstyrrelser og prædation.
Fjordterne	Den nationale bevaringsstatus er foreløbigt vurderet som gunstig. Ved NOVANA-overvågning i 2006 lå bestanden langt lavere end det foreslåede faglige kriterium for bestandsstørrelse for gunstig bevaringsstatus. I området er bevaringsstatus for arten ugunstig eller vurderet som ugunstig	forstyrrelser, prædation og reduceret fødegrundlag.
Havterne	Den nationale bevaringsstatus er foreløbigt vurderet som gunstig idet arten vurderes stabil eller i fremgang. Ved NOVANA overvågning i 2006 lå bestanden langt lavere end det foreslåede faglige kriterium for bestandsstørrelse for gunstig bevaringsstatus. I området er bevaringsstatus for arten ugunstig eller vurderet som ugunstig	forstyrrelser, prædation og reduceret fødegrundlag
Dværgterne	Den nationale bevaringsstatus er foreløbigt vurderet som ugunstig idet arten samlet set er i tilbagegang. Ved overvågning i 2006 lå bestanden ganske langt under det foreslåede faglige kriterium for bestandsstørrelse for gunstig bevaringsstatus I området er bevaringsstatus for arten ugunstig eller vurderet som ugunstig	forstyrrelser, prædation og reduceret fødegrundlag

Bjergand	Den nationale bevaringsstatus er foreløbigt vurderet som gunstig I området er bevaringsstatus for arten ugunstig eller vurderet som ugunstig	reduceret fødegrundlag, forstyrrelser
Ederfugl	Den nationale bevaringsstatus er foreløbigt vurderet som ugunstig. Ved overvågning i 2006 lå bestanden langt lavere end det foreslåede faglige kriterium for bestandsstørrelse for gunstig bevaringsstatus. I området er bevaringsstatus for arten ugunstig eller vurderet som ugunstig	reduceret fødegrundlag, forstyrrelser
Hvinand	Den nationale bevaringsstatus er foreløbigt vurderet som gunstig I området er bevaringsstatus for arten ugunstig eller vurderet som ugunstig	reduceret fødegrundlag, forstyrrelser
Toppet skallesluger	Den nationale bevaringsstatus er foreløbigt vurderet som gunstig. I området er bevaringsstatus for arten ugunstig eller vurderet som ugunstig	reduceret fødegrundlag, forstyrrelser

Natura 2000 område "Pamhule Skov og Stevning Dam" (N92)

Natura 2000 området "Pamhule Skov og Stevning Dam" består af habitatområde "Pamhule skov og Stevning Dam" (H81) og fuglebeskyttelsesområde "Pamhule skov og Stevning Dam" (F59). De to områder er udpeget for at beskytte en række arter og naturtyper, som udgør områdernes udpegningsgrundlag

Områdebeskrivelse

Området er en del af Haderslev tunneldal, som løber ca. 25 km øst-vest fra Lillebælt til Vojens. Områdets østlige afgrænsning er Haderslev Dam. Skovområder dominerer med indslag af vandflader, enge, overdrev og dyrkede arealer. Pamhule Skov er en af de største skove i området. Jordbunden giver gode vækstbetingelser for alle skovtræer. Skoven er oprindeligt løvskov, som stadig dominerer. Halvdelen er bøg og desuden vokser der eg, ask og andre løvtræer. Ca. 1/3 af skoven er nåletræ, bl.a. rødgran, ædelgran, douglasgran og kæmpegran. Skovene drives med plukhugst og græsning eller forbliver urørt i henhold til naturskogsstrategien. Der findes mindre arealer med surt overdrev og rigkær. Geologisk er området den indre del af en stor tunneldal, med meget markante sidedale.

De dominerende vandflader er Stevning Dam, Hindemade og Pamhule Sø. Hindemade blev afvandet og opdyrket i 1935, men i 1994 genoprettet som lavvandet sø og eng. Pamhule Sø er beliggende i et dødishul omgivet af bakket terræn ca. 1,5 km syd for Haderslev Dam.

Skov- og Naturstyrelsen har udpeget Pamhule Skovene som et af landets 14 særlige områder for naturskov.

Vigtigste naturværdier

Området er udpeget for at beskytte en række naturtyper samt arterne sump vindelsnegl, stor vandsalamander, rød glente, hvepsevåge og isfugl. Skoven er en god lokalitet for fugle, bl.a. findes også fiskehejre, duehøg, musvåge, spurvehøg og ravn.

Pamhule Skov er en varieret og botanisk rig skovlokalitet. I skovbunden vokser flere arter af star, bl.a. den sjældne kæmpestar. Desuden findes uldhåret og nyrebladet ranunkel, skovhunde-græs, elfenbens- og skovpadderokke samt skovsvingel.

Nyregistrerede arter og naturtyper fra EU-direktiverne er: Fjordterne, stor hornugle, sortspætte og rødrygget tornskade samt tidvis våd eng.

Trusler mod områdets naturværdier

De tre søer, Stevning Dam, Hindemade og Pamhule Sø (naturtype 3150), påvirkes alle af stor ekstern næringsstofftilførsel, hvoraf fosfor udgør den største trussel. Spildevandsbelastningen i dag er reduceret markant, men Stevning Dam kan dog stadig karakteriseres som en næringsrig sø, hvor landbrugsdrift i oplandet i dag udgør den største kilde til næringsstofftilførsel. Undervandsvegetation er mere udbredt i Pamhule Sø, men søens næringsstoffindhold er imidlertid højt, og søen er næppe i en stabil tilstand. Sammenfattende vurderes det, at et for højt fosforindhold udgør en væsentlig trussel.

Tilgroning med krat udgør en trussel mod de lysåbne naturtyper, f.eks. rigkær og overdrev, samt tidvis våd eng. Især overdrevet nord og vest for Stevning Dam vurderes at være udsat.

De lave enge vest for Stevning Dam er afvandet. Ophør med drift på arealerne fører på længere sigt til tilgroning af bl.a. værdifulde rigkær.

Der er små forekomster af kæmpe-bjørneklo, bl.a. omkring Jernhyt i områdets østlige del. Der er stedvis en massiv indvandring af ahorn, som vurderes at være en aktuel trussel mod skovnaturtyperne i området.

Besøgende i skovene kan forstyrre de ynglende rovfugle. Det vurderes dog, at der er områder, der forbliver relativt uforstyrrede, og hvor fuglene antages at vil kunne yngle.

Igangværende pleje og genopretning

Skov- og Naturstyrelsen har udarbejdet en driftsplan for området, hvor dele af skovene er udlagt til urørt skov, plukhugst eller græsningssskov. Der opsat et antal redeskjul for Isfugl i brinkerne langs Tørning Å.

Områdernes udpegningsgrundlag

Habitatområde "Pamhule Skov og Stevning Dam" (H81):

Nr.	Art/Naturtype
1016	Sump vindelsnegl (<i>Vertigo moulinsiana</i>)
1166	Stor vandsalamander (<i>Triturus cristatus</i>)
3150	Næringsrige søer og vandhuller med flydeplanter eller store vandaks
3260	Vandløb med vandplanter
6230	* Artsrige overdrev eller græsheder på mere eller mindre sur bund
7220	* Kilder og væld med kalkholdigt (hårdt) vand
7230	Rigkær
9120	Bøgeskove på morbund med kristtorn
9130	Bøgeskove på muldbund
9160	Egeskove og blandskove på mere eller mindre rig jordbund
91E0	* Elle- og askeskove ved vandløb, søer og væld

* prioriteret naturtype

Fuglebeskyttelsesområde "Pamhule Skov og Stevning Dam" (F59)

Arter på bilag 1, jf. artikel 4, stk. 1	Arter, jf. artikel 4, stk. 2	Ynglende i.h.t. DMU's database	Trækkende i.h.t. DMU's database	Kriterier
Hvepsevåge		Y		F3
Rød Glente		Y		F1
Isfugl		Y		F1

Y: Ynglende art.

T: Trækfugle, der opholder sig i området i internationalt betydende antal.

Tn: Trækfugle, der opholder sig i området i nationalt betydende antal.

F1: arten er opført på Fuglebeskyttelsesdirektivets p.t. gældende Bilag I og yngler regelmæssigt i området i væsentligt antal, dvs. med 1 % eller mere af den nationale bestand.

F2: arten er opført på Fuglebeskyttelsesdirektivets p.t. gældende Bilag I og har i en del af artens livscyklus en væsentlig forekomst i området, dvs. for talrige arter (T) skal arten være regelmæssigt tilbagevendende og forekomme i internationalt betydende antal, og for mere fåtallige arter (Tn), hvor områder i Danmark er væsentlige for at bevare arten i dens geografiske sø- og landområde, skal arten forekomme med 1 % eller mere af den nationale bestand.

F3: arten har en relativt lille, men dog væsentlig forekomst i området, fordi forekomsten bidrager væsentligt til den samlede opretholdelse af bestande af spredt forekommende arter som f.eks. Natravn og Rødrygget Tornskade.

Bevaringsstatus og trusselsvurdering for naturtyper og arter på udpegningsgrundlagene

Naturtype/art	National/lokal bevaringsstatus	trusselsvurdering
3150 - Næringsrige søer og vandhuller med flydeplanter eller store vandaks	Bevaringsstatus i Danmark er indberettet til EU som ugunstig. Bevaringsstatus i området er ugunstig eller vurderet som ugunstig.	næringsstofbelastning, herunder intern fosforbelastning

3260 - Vandløb med vandplanter	Bevaringsstatus i Danmark er indberettet som ugunstig. Bevaringsstatus i området er ugunstig eller vurderet som ugunstig.	Hårdhændet vedligeholdelse og tilførsel af næringsalte..
6230 - *Artsrige overdrev eller græsheder på mere eller mindre sur bund	Bevaringsstatus i Danmark er indberettet som ugunstig. Bevaringsstatus i området er ugunstig eller vurderet som ugunstig.	næringsstofbelastning, tilgroning og manglende græsning.
7220 * Kilder og væld med kalkholdigt (hårdt) vand	Den nationale bevaringsstatus er indberettet som ugunstig. Bevaringsstatus i området er ukendt	
7230 - Riggær	Bevaringsstatus i Danmark er indberettet som ugunstig Bevaringsstatus i området er ugunstig eller vurderet som ugunstig.	tilgroning som følge af udtørring, manglende græsning og næringsstofbelastning
9120 - Bøgeskove på morbund med kristtorn	Bevaringsstatus i Danmark er indberettet som gunstig Der foreligger ingen data om bevaringsstatus for naturtypen i området	Luftbåren N-belastning, idet højeste tålegrænse er overskredet på hele arealet. Belastning med luftbåren kvælstof
9130 - Bøgeskove på muldbund	Bevaringsstatus i Danmark er indberettet som gunstig. De kortlagte forekomster i området har alle gunstig naturtilstand	Luftbåren N-belastning, idet højeste tålegrænse er overskredet på hele arealet
9160 - Egeskove og blandeskove på mere eller mindre rig jordbund	Bevaringsstatus i Danmark er indberettet som ugunstig. Næsten alle kortlagte forekomster i området har gunstig naturtilstand	Luftbåren N-belastning, idet højeste tålegrænse er overskredet på hele arealet
91E0 * - Elle- og askeskove ved vandløb, søer og væld	Bevaringsstatus i Danmark er indberettet som gunstig. Næsten alle kortlagte forekomster i området har gunstig naturtilstand	Luftbåren N-belastning, idet højeste tålegrænse er overskredet på hele arealet
Stor vandsalamander (<i>Triturus cristatus</i>)	Den nationale bevaringsstatus for stor vandsalamander er indberettet som ukendt (atlantiske del)/gunstig (kontinentale del). bevaringsstatus for arten i området er ugunstig eller vurderet som ugunstig	for få ynglevandhuller, tilgroning og overskygning af eksisterende ynglevandhuller med vedplanter.
Sump vindelsnegl (<i>Vertigo moulinsiana</i>)	I 2007 blev den nationale bevaringsstatus for sump vindelsnegl vurderet som gunstig. bevaringsstatus for arten i området er ugunstig eller vurderet som ugunstig	risiko for udtørring og tilgroning med høje græsser, urter og vedplanter som følge af næringsstofbelastning
Hvepsevåge	den nationale bevaringsstatus for hvepsevåge i Danmark foreløbig vurderes som gunstig. I 1983 blev der registreret 4 ynglepar i området, mens der i 2006 registreredes 3-4 par. Samlet vurderes den aktuelle ynglebestand af hvepsevåge i området at være stabil. Bevaringsstatus i området er ukendt.	forstyrrelse
Rød glente	Den nationale bevaringsstatus for arten vurderes foreløbigt som gunstig. Ynglebestanden er fra 1992 til 2006 gået fra 0 til 1-2 par og samlet vurderes den aktuelle ynglebestand af rød glente i området at være i fremgang. Bevaringsstatus i området er ukendt	forstyrrelse
Isfugl	den nationale bevaringsstatus for isfugl i Danmark foreløbig vurderes som gunstig. Fra 1983 til 2006 er ynglebestanden i	Manglende redemuligheder på grund af tilgroning af brinker

	området gået fra 3 til 5-6 par. Samlet vurderes den aktuelle ynglebestand af Isfugl i området at være i fremgang. bevaringsstatus i området er ukendt	
--	---	--

BILAG 13 POTENTIETLT FOREKOMMENDE BILAG IV-ARTER

Bilag IV-arterne omfatter følgende arter: (i) pattedyr med arter af småflagermus, gnavnere, rovdyr og hvaler, (ii) krybdyr med arter af skildpadder og Markfirben, (iii) padder med arter af halepadder og springpadder, (iv) fisk med arten Snæbel, (v) insekter med arter af biller, sommerfugle, og guldsmede, (vi) bløddyr med arten Tykskallet malermusling, samt (vii) planter omfattende arterne Enkelt månerude, Vandranke, Liden Najade, Fruesko, Mygblomst, Gul stenbræk og Krybende Sumpskærm.

Herunder følger en gennemgang af de Bilag IV-arter som kan have yngle- og rasteområde i Haderslev Kommune, eller som kan påvirkes af projekter heri, samt en overordnet vurdering af hvilke projekter der påvirker disse arter.

Flagermus

Arternes udbredelse og levevis

Frynseflagermus (*Myotis nattereri*) er fundet i alle landsdele, men arten er ret sjælden. Den yngler i huse og hule træer og er ofte knyttet til løvtræsbevoksninger, hvor den søger føde langs hegn og skovkanter. Rasteområder er kældre, kassematter og kalkgruber.

Vandflagermus (*Myotis daubentoi*) er almindelig og udbredt i næsten hele landet med undtagelse af det vestligste Jylland. Arten er hovedsageligt fundet i det nordlige og østlige Jylland, og omkring Limfjorden. Arten er dog registreret på 5 lokaliteter i Sønderjyllands Amt, og det vides ikke om den findes i området omkring ejendommen. Arten søger føde over søer og vandhuller, og hviler og overvintrer i træer med hulheder, revner eller sprækker, kalkminer og under stenbroer.

Dværgflagermus (*Pipistrellus pipistrellus*) er almindelig over hele landet med undtagelse af Bornholm, det vestlige Jylland og nogle mindre øer. Arten er fundet på flere lokaliteter i Sønderjylland. Dens yngle- og rasteområder er huse og hule træer i nærheden af løvskov.

Langøret flagermus (*Plecotus auritus*) er relativt almindelig over hele landet med undtagelse af det vestligste Jylland, vestligste Fyn og Lolland, Langeland og nogle mindre øer. Der er dog kun få observationer i Sydjylland, men flagermusen er svær at finde, så den kan være overset. Flagermusen holder oftest til i bygninger såsom lader og på kirkeloftet, og foretrækker afvekslende kulturlandskaber med gårde, haver, parker, alléer og små løvskove.

Sydflagermus (*Eptesicus serotinus*) er almindelig med undtagelse af Nordvestjylland og Nordøstsjælland. Sydflagermus har en tæt bestand i Sønderjylland, og det er sandsynligt, at arten findes i området. Flagermusen har udelukkende kvarter i bygninger året rundt og jager langs skovbryn, åbninger mellem træer og andre steder med mange insekter.

Brun flagermus (*Nyctalus noctul*) er relativt almindelig på øerne og i det østlige Jylland. Den er kendt fra enkeltobservationer på flere lokaliteter i det sydvestlige Jylland. Det er muligt, at der findes eksemplarer i området. Arten yngler og raster kun i gamle løvtræer. Den jager over åbent agerland, søer og over skov.

Skimmelflagermus (*Vespertilio murinus*) findes på spredte lokaliteter rundt om i landet, og er observeret enkelte gange omkring Haderslev. Artens yngleområde er menneskelig bebyggelse, og dens ses ofte jage i lyset af store gadelamper som tiltrækker insekter. Rasteområder er ligeledes bygninger.

Troldflagermus (*Pipistrellus nathusii*) er observeret med spredte forekomster i det meste af landet, og herunder også i Haderslev Kommune. Dens yngleområder er huse og hule træer. Arten er stærkt tilknyttet ældre løvtræer, hvor den jager i de åbne rum under kronerne. Rasteområder er formentlig de samme som yngleområderne.

Pipistrellflagermus (*Pipistrellus pipistrellus*) findes især i løvskovsrige egne, og er derfor særlig udbredt i Østjylland og Sønderjylland. Dens yngle- og rasteområder er huse og hule træer i nærheden af løvskov. Den er registreret flere gange i udkanten af Haderslev Kommune.

Påvirkning af yngle- og rasteområder for flagermus.

Projekter som berører bygninger, skove, levende hegn og gamle træer kan evt. påvirke raste- og yngleområder for flagermus.

Birkemus (*Sicista betulina*)

Udbredelse og levevis.

Arten er registreret mellem Spangså og Revsø skov samt ved Hammelev og Østerskov. Birkemusens sommeropholdssteder er naturområder med et tæt urtelag og i umiddelbar tilknytning til våd natur. Vinteropholdssteder er tørre naturområder som diger, overdrevsskrænter og højtliggende hede- og plantageområder, dvs. områder som er karakteriseret ved at være relativt uforstyrrede. Birkemusen må således forventes at kunne forekomme på lokaliteter, hvor ovennævnte naturtyper grænser op til hinanden, og hvor der er rigelig føde i form af insekter.

Påvirkning af birkemusens yngle- og rasteområder

I birkemusens udbredelsesområde vil projekter som indebærer opdyrkning af tidligere udyrkede arealer kunne påvirke artens levevilkår. Ligeledes vil projekter som påvirker sten- og jorddiger kunne påvirke artens yngle- og rasteområder.

Markfirben (*Lacerta agilis*)

Udbredelse og levevis

Arten findes udbredt i stort set hele landet. Markfirben yngler på en række forskellige typer af levesteder, som er kendetegnet ved, at de indeholder solvendte skrånninger med veldrænende, løse jordtyper og sparsom bevoksning, typisk lave urter eller et løst dække af græsser.. Rasteområderne om vinteren skal være veldrænede og solvendte skrånninger. Markfirben bruger bl.a. sten- og jorddiger samt levende hegn som spredningskorridorer

Påvirkning af markfirbens yngle- og rasteområder

Projekter som påvirker jord- og stendiger samt levende hegn kan påvirke artens levesteder. Ligeledes vil projekter der indebærer ændret arealanvendelse af egnede yngle- og rasteområder kunne påvirke arten.

Padder

Arternes udbredelse og levevis

Spidssnudet frø (*Rana arvalis*) er udbredt i hele landet undtagen Bornholm, men er muligvis i tilbagegang i Sønderjylland. Dens foretrukne yngleområder er vandhuller, som indgår i sammenhængende naturområder, men arten er i stand til at yngle i næsten alle former for vådområder. Rasteområder er oftest på landjorden, og arten er afhængig af gode terrestriske, gerne fugtige levesteder nær ynglestedet.

Løgfør (*Pelobates fuscus*) forekommer i hele landet undtagen Fyn og Bornholm. Arten er truet og i tilbagegang. Dens foretrukne yngleområder er lysåbne vegetationsrige rene vandhuller og vådområder. Rasteområder er ofte bar jord eller sand, samt områder med lav vegetation, hvor arten har mulighed for at grave sig ned. Artens mobilitet er ringe, og den er derfor afhængig af et velfungerende netværk af vandhuller.

Løvfrø (*Hyla arborea*) er udbredt i den sydøstlige del af landet samt i området omkring Århus og Vejle. Arten er kortlagt i den "gamle" Haderslev Kommune og fundet på en lang række lokaliteter. Løvfrø yngler i lavvandede lysåbne vandhuller, hvoriblandt tidvise våde lavninger på afgræssede arealer er de mest optimale. Artens rasteområder er skovbryn, levende hegn og krat, hvor den opholder sig på mindre træer og buske.

Strandtudse (*Bufo Calamita*) findes spredt langs kysten i Danmark, samt på en række indlandslokaliteter. Arten foretrækker at yngle i temporære, lysåbne, vandansamlinger som ofte er uden vegetation. Rasteområder er åbne arealer med ingen eller meget lav vegetation, f.eks. afgræssede enge og strandenge, men også dyrkede marker. Yngle- og rasteområder vil ofte ligge inden for samme område men kan, hvor der er egnede vandringsruter, ligge adskilt.

Stor vandsalamander (*Triturus cristatus*) er udbredt i det meste af Danmark. Den yngler i lysåbne vegetationsrige lavvandede vandhuller af varierende størrelse, men med rent vand. Vandhuller af dårligere kvalitet kan fungere som levesteder og rasteområder. Levesteder og rasteområder på land er oftest nær vandhullet og ofte knyttet til skov. Stor vandsalamander stiller større krav til vandkvaliteten end f.eks. løvfrø gør.

Påvirkning af paddernes yngle- og rasteområder

Ved projekter som har udbringsarealer op til vand- og vådområder kan der ske en påvirkning af yngle- og rasteområder for bilag IV-padder. Lysåbne vandhuller er potentielle yngleområder for alle de nævnte padder mens mere tilgroede vandhuller ofte kan fungere som rasteområder.

Marsvin (*Phocoena phocoena*)

Udbredelse og levevis

Arten forekommer i alle danske farvande og har levested i Vadehavet og Lillebælt. Der kendes ikke til specifikke yngle- og rasteområder for marsvin.

Påvirkning af marsvins yngle- og rasteområder

Der er kun ringe viden om, hvilke menneskeskabte forhold der påvirker marsvinet. Alle større ændringer og indgreb som påvirker havområder er potentielt skadelige for marsvinets levevis.

Snæbel (*Coregonus oxyrhincus*)

Udbredelse og levevis.

Arten lever i vadehavsområdet og de tilstødende vandløb. Snæbel yngler i de nederste og mellemste dele af større vandløb. Gelså er op til Hjartbro udpeget som potentielt gydeområde for snæbel. Snæblens ynglesucces er afhængig af god vandkvalitet, grusbund og vintergrønne vandplanter. Yngelen tåler ikke saltvand før de er nået en vis størrelse, og er derfor afhængig af mindre søer og vinteroversvømmede områder som er indskudt i vandsystemet. Efter gydningen trækker snæblen ned i de nedre dele af vandløbene og Vadehavet.

Påvirkning af snæblens yngle- og rasteområder

Projekter som forringer vandkvaliteten i vandløb med forekomst af snæbel kan påvirke artens ynglesucces. Ligeledes vil projekter hvor der er særlig risiko for erosion til vandløb kunne påvirke arten.